

Nifeidena vene di Moimai di vegu Ago di ini adina

Nifeidena vene di moimai di vegu di bukari Luke yaku sina di ago besa bura reyo. Ini ago tora bi Iesu di ouresi usi dina vene ini moimai di vegu. Vima kikifa yaku ourefeideyo ma Iesu di Ago buni “Jerusalem ri, Judea ma Samaria noibanuri, ma kono tora noibanu di metonari” ogau nigamadi (1.8). Ini sina bi dubu di adina Jew vene di fogori ma Sei rofu mokena vari gira aena kono tora noibanuri niyo dada. Bura rena amiye yaku bura vena vene rofu bura reyo bi ekalesia vene bi Rome di gavamani rofu vegu no yokoi de reyadi. Ina ka bura reyo bi Keriso rofu mokena vari gira aena di vegu bi Jew vene di vegu Sei rofu di buni maka.

Moimai di vegu di koro torari bi regode; ina bi Iesu di Ago buni ogau nina ma dubu ini adina di sina: (1) Dubu di adina Jerusalem ri ma Iesu omari afei boyo di sina; (2) Dubu di moimai Palestine gagani rofu; (3) Dubu di moimai Mediterranean gagani gagani gutuna Rome taoni rofu.

Ago tora yokoi *Moimai di vegu* bukari bi Vima kikifa di moimai, kaere bi Pentecost di irakuna medari Jerusalem ri vava dudu mokena vari gira aena venefafau deyo. Ka bi ekalesia vene ma dubu di ourefeiden vene mina buka di vegu dudu ourefeidesi egira regamo. Dubu di ourena ago bi ogau nina sina ideri mini. Ma *Moimai di*

vegu di sina bi ago buni di vava mokena vari gira
aena vene di veguri ma ekalesia vene di rafuri
oteimadedi.

Beika sina ideri

Sina niogau rena di dogo rena 1.1—26

a. Iesu di ago gira metona ma nitore rena ago
1.1—14

b. Judas di sana moiyo amiye 1.15—26

Jerusalem ri sina niogau rena 2.1—8.3

Judea ri ma Samaria ri niogau rena 8.4—12.25

Paul di moimai 13.1—28.31

a. Sina ogau nina di ourena yava ika oto dina
13.1—14.28

b. Jerusalem ri ago nina egogo reyadi 15.1—35

c. Sina ogau nina di yava ika oto dina remanu
ere 15.36—18.22

d. Sina ogau nina di yava ika oto dina
regodenu ere 18.23—21.16

e. Paul dibura yavari amena amiye kana
Jerusalem ri, Caesarea ri, ma Rome ri 21.17
—28.31

¹ Ya Theophilus e:[◊]

Nai ouresi buru reyaka bukari bi Iesu yaku
beika resi oteimagi kora regamo mironari buru
reyaka. ² Mina bi ini ouresi moimai reyo medari
gutuna bosu mamo Sei yaku omari afei boyo
medari. Oma odorori dadina koderi bi Vima
kikifa di vava dudu ini ago gira ini vo niyo mina
nifeidena vene rofu nimaro. ³ Ini esika esika
moiyo fufutari, bi vegu nisi ari yokoi yokoiri
meda 40 ideri ini vene rofu baesi ogau nigamo.
Rama iniyi baesi ogau nigamo dada mina vega-
madiri, bi mokei anua de reyadi; rama ina bi

[◊] 1:1: Lk 1.1—4

dudusa vegu nisi ina vene rofu Sei di ourefeidenamena sana di vegu mina nioteimagamo. ⁴ Ma inasa vakoi gogo amegamadiri*, bi ini ago gira masi niyo: “Jerusalem ri ga farefa kumo, ye na yaku ya nigamaka kana, nai Baba yaku beika nitore reyo bi ya mago vo nigamo mina tua refa.[◊] ⁵ Adina bi, John bi koru dudu ya babatiso reyo, idu meda tau koina koderi bi Vima kikifa dudu babatiso rego.”[◊]

*Iesu bi omari afei boyo
(Mk 16.19–20; Lk 24.50–53)*

⁶ Ma nifeidena vene yaku Iesu sa egogo regasa nikaitegamadi, “Varika amiye, gua yomina medari Israel vene vava magiya ma ini gagani dudusa ourefeidegedi ba de?”

⁷ Ma niyo, “Baba ini vava iniye dudu ari ma meda aedo, idu ya bi mina ari ma meda ya toto.

⁸ Idu Vima kikifa yaku ya venefafau desi vava ya mago. Ma Jerusalem ri, Judea ma Samaria gagani tauri ma mina kono tora noibanu di gagani maike torari ka nai roka ninegau regedi.”[◊] ⁹ Mina ago ni vau reyo ma neyadiri, Sei yaku omari afei boyo ma seuya yaku fono reyo dada de veyadi.[◊]

¹⁰ Omari boyo sana mina toga vegasa amegamadiri, bi evade amiye remanu varuka feyo akuyadi ina vene atafu are reyadi. ¹¹ Resi mina amiye remanu yaku niyadi, “Galilee vene, beika resi minari are resi oma odoro ne rededi? Mina Iesu, kaere Sei yaku ya vene rofu omari afei boyo

* ^{1:4:} vakoi gogo amegamadiri; o iruku irigamadiri. ^{◊ 1:4:}
Lk 24.49 ◊ ^{1:5:} Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33 ◊ ^{1:8:} Mt
28.19; Mk 16.15; Lk 24.47–48 ◊ ^{1:9:} Mk 16.19; Lk 24.50–51

bi mina ida ya veyadi mina maka dudu omari dairi dego.”

Judas di sana moiyo amiye

¹² Kamini nifeidena vene bi omuna ini roka bi *Olive* yabo di ikari gutuna Jerusalem ri dairi boyadi. Mina omuna gutuna Jerusalem bona bi Sabati meda yokoi makari nana rena di maike kana.[†] ¹³ Jerusalem ri dui reyadiri, bi ini amededi daiyuturi boyadi. Mina bi Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, Alphaeus di mida James, *zealot* amiye Simon, ma James di mida Judas.[‡] ¹⁴ Ina vene tau vakoi uka yokoi maka dudu egogo regasa toga toga usa usa nigamadi. Rema be ka ina venesa egogo regamadi; minari bi Mary, kaere bi Iesu di nono, ma ini dubuiyaka.

¹⁵ Mina ariri, Peter yaku dadisi mina usika ourena[†] vene di utari are reyo. (Ina vene tau egogo reyadi bi 120 kana.) Niyo, ¹⁶ “Usika ourena vene, Sei di agori beika bura reyadi mina rama niyo bi Vima kikifa yaku David di venari Judas rofu niyo kana: Ina yaku Iesu moi gira reyadi vene moi ourefeideyo. ¹⁷ Judas ka uni amiye yokoi, adina Iesu ina rofu uni moimairi mokeyo dada.”

¹⁸ Ini mokena rorobo de fore dudu bi kono kefuka yokoi voi reyo; ye minari keto resi muyeyori, bi ini uka uesi reyo ma ini diyekuki rausi reyo.[§]

[†] **1:12:** Sabati meda yokoi makari nana rena di maike kana: Mina bi kilometre yokoi kana. Mina bi Jew vene Sabati meda di nana rena ago gira dada. [‡] **1:13:** Mt 10.2–4; Mk 3.16–19; Lk 6.14–16

[†] **1:15:** usika ourena; bura bedakai usi dina nufa.

[§] **1:18:** Mt 27.3–8

19 Jerusalem amiye tau mina vegu neideyadi, ye ini ago iniye dudu mina kono roka niyadi bi Akeldama, ini adina bi “Dava Kono”.

20 “Adina Psalms bukari bi sena bura reyadi:[◊]
‘Ini yava bi koina iniye amebigo bi buni;
 ma amiye yokoi mina yavari ga ameyaine.’
Ka bura reyadi:

‘Amiye yokoi yaku ini ourefeidena moimai rena
 sana moiyaine.’

21-22 “Mina dada amiye yokoi kaere ari tauri una tau vakoi egogo reyafa ma Varika amiye Iesu unasa diga bogamafa bi Varika amiye Iesu di dadi rae rena di sina niogau rena amiye kana unasa niyaine: John di babatiso rena di ago ogau niyo[§] di ari gutuna Sei yaku Iesu omari afei boyo di meda rofu.”[◊]

23 Mina dada amiye remanu nivabi reyadi: Joseph, kaere bi ini roka nigamadi bi Barsabbas (ma ini roka yokoi ka bi Justus), ma amiye yokoi bi Matthias. **24** Ye usa usa niyadi, “Varika amiye, ya ya diba amiye tau di uka di mokena. Mina dada, una oteima, mina amiye remanuri bi kaere moiyo, **25** adina oteimana moimai rego dada. Adina bi Judas ini moimai feresi ini amena sanari diyo.” **26** Resi bi mina amiye remanu di roka bura resi laki dudu isira rena kana resi ini roka maina reyadi. Roka moiyadi bi Matthias. Ye ina bi mina nifeidena vene 11 di rafuri boi dui reyo.

[◊] **1:20:** Ps 69.25; 109.8 [§] **1:21-22:** John di babatiso rena di ago ogau niyo; o John ina rofu babatiso reyo. [◊] **1:21-22:** Mt 3.16; Mk 1.9; 16.19; Lk 3.21; 24.51

2*Vima kikifa di dena*

¹ Pentecost di irakuna di meda okiyori, ina vene tau bi egogo resi sana yokoi makari ameyadi.[◊]

² Kamini minari maka oma odorori kukuroka yokoi aura tora baedo kana bi baesi ini amegamadi yava noibanu vata baeyo. ³ Ma minari bi ita afiye kana fairo resi urafo resi amiye yokoi yokoi odorori ameyadi mina veyadi. ⁴ Vima kikifa yaku mina vene tau di roaita vata baeyo dada gokai magamo kana ina vene bi gagani be vene di ago nigamadi.

⁵ Mina ariri Jew vene bi Jerusalem ri amegamadi, gagani gagani tau noibanu kono tora noibanu vene kaere bi Sei rofu nivakegamadi.

⁶ Mina kukuroka neideyadiri, bi amiye tau gade iniye egogo resi ini vima diyadi, adina bi ina vene iniye ini ago neinei dudu ago nigamadi mina neideyadi. ⁷ Ina vene ini mokena forovai rei vau resi niyadi, “Gua mina vene bi Galilee vene, ba?

⁸ Gokai resi bi una tau vakoi neidesifa uniye uni gagani ago neinei nidedi bi? ⁹ Una bi Parthia vene, Media vene, Elam vene; ma Mesopotamia, Judea ma Cappadocia, Pontus ma Asia rofu vene;

¹⁰ ma Phrygia ma Pamphylia, Egypt ma Libya gagani rautu rautu, Cyrene taoni atafu rofu vene. Ma una be bi Rome rofu vene, ¹¹ ma be bi Jew vene ma be bi Jew vene de kaere bi Jew vene di Sei nivakena vegu usi didedi; ma una be bi Crete vene ma Arab vene—idu mina vene bi Sei yaku beika vegu buni reyo bi uniye uni ago

[◊] **2:1:** Lev 23.15–21; Deut 16.9–11

neinei dudu nidedi ma neidesifa!” ¹² Tururu resi mokena forovai dudu iniye iniye nikaitegasa niyadi, “Mina ini adina bi beika?”

¹³ Be yaku ina vene rofu ni moi ninika nigasa nigamadi, “Mina vene bi waini ruaka tau gade iriyadi!”

Peter di sina

¹⁴ Kamini Peter dadisi ini nifeidena vene 11 sa are resi ago ni tora resi mina amiye tau rofu niyo, “Judea vene ma ya kaere Jerusalem ri amededi vene, nai ago nigida neidefo gua yomina vegu vededi di adina rama iniye bi beika. ¹⁵ Yomina vene bi waini de irisi ada forovai de reyadi, yi mokededi kana. Ari uveyori meda nemoko bi 9:00 maka dada.* ¹⁶ Idu mina vegu vededi bi Sei di ago niyo amiye Joel yaku ini sena niyo kana:

¹⁷ ‘Sei yaku nido ari boi koina nibigediri, bi yomakai regida:[†]

Amiye taufafau nai Vima moi rausi regida.
Yi rumana mida mida ma rema mida mida yaku

Sei di ago niokugedi;

yi godua vene yaku yaduka kana vegedi,
ma yi ugava vene yaku bi yaduka vegedi.

¹⁸ Ka nai moimai rei tavoi rededi rema ma rumana fafafau
mirona medari nai Vima rausi regida,
ma ina vene yaku Sei di ago niokugedi.

¹⁹ Oma odorori mokena vegu resi
kono fafafau ka rebe regida.

* **2:15:** Ari uveyori meda nemoko bi 9:00 maka dada: Peter ago kana niyo adina Jew vene di vegu kana uriyaku gorogoro ari uveyori, bi iruku ma koru de irigamadi. † **2:17:** Joel 2.28–32

Bi dava, ita ma iroka tora ogau nigo;
20 meda bi baesi mukuna nigo,
 ma eyo bi dava kana kaka nigo,
 mina bi Varika amiye di meda tora ma buni
 tora gade baesi okina kode.

21 Ye kaere yaku Varika amiye di roka raka nigo
 bi moi vegu rigo.'

22 "Israel vene, mina ago neidefo: Sei yaku ya
 vene rofu Iesu Nazareth amiye nifeidesi mokena
 vegu ma rebe vegu ya vene di tobori ini vana
 dudu regamo, ye ya ka ya diba. **23** Sei yaku ini mo-
 kena dudu bi sena yo niyo, Iesu ya vene di vanari
 aego bi; ye ya vene yaku vegu no vene di vanari
 aagedi ma sataurori ikoko regedi di. **24** Idu Sei
 yaku muyenari gutuna moi dadisi muyena di
 esika esika rofu youneyo, adina muyena yaku
 moi gira regi anua rego. **25** Adina David ina rofu
 yomakai niyo:**26**

'Ari neinei Varika amiye bi nai neri maka vega-
 maka;
 ina bi na vana rama atafu amedo, dada toe
 yaku na moi forovai de rego.

26 Mina dada nai uka bi ada redo,
 ma ada dudu nivakena sina nigamaka.

Na bi amiye maka, amiye tau kana,
 ye Sei ini beika rego na rofu mina ini uka
 mokena tua regassa amego,

27 adina bi muyena vene di amena sanari nai
 vima de feregiya;

2:23: Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18 **2:24:** Mt
 28.5–6; Mk 16.6; Lk 24.5 **2:25:** Ps 16.8–11

ma yi moimai rei tavoi redo amiye kikifa de
feregiya ma guri ideri iko de nigo.

28 Vegu rofu boyo ida bi na oteimaro,
na ada iniye reida ya nasa ameisa dada.’

29 “Nai usika ourena, uni tutubena David di sina
rama bi ya vene rofu nigida. David muyeyo ma
guri aeyadi, ma ini guri aeyadi sana bi gua mini
unasa amedo. **30** Adina bi Sei di ago niyo amiye,
ina diba Sei yaku ina rofu ini ago nitore reyo bi
David di tutubena yokoi ourefeidego, David yaku
ourefeideyo kana.◊ **31** David bi sena veyo Keriso
dadi rae rego sina yomakai niyo:

‘Sei yaku muyena vene di amena sanari de fer-
eyo;

ma ini roaita ka iko de niyo.’

32 Sei yaku sena mina Iesu moi dadiyo, ma una
tau noibanu yaku mina beika vata niyo vegu
veyafa. **33** Mina dada Sei, ini Baba, yaku ini vana
rama rofu moi dadisi ina rofu Vima kikifa maro,
ini nitore rena ago kana. Dada gua beika vegasa
neidededi bi una mago vo niyo kana mini una
fafau moi rausi reyo. **34** Adina bi David iniye
omari de boyo, idu iniye yomakai niyo:◊

‘Varika amiye yaku nai Varika amiye rofu niyo:
Nai vana rama eta rofu ameinu re

35 bogo na yaku yi tuma vene yi yuka aena sana
kana rigida mamo.’

36 “Mina dada Israel vene tau rama iniye vei
mama reyainedi mina Iesu, kaere bi satauro
ikoko reyadi, bi Sei yaku moi Varika amiye ma
Keriso riyo!”

◊ **2:30:** 2 Sam 7.12–13; Ps 132.11 ◊ **2:34:** Ps 110.1

³⁷ Amiye yaku mina sina neideyadiri, bi ini uka okuna iniye reyo, dada Peter ma nifeidena vene be nikaitesi niyadi, “Usika ourena vene, beika regifa?”

³⁸ Ma Peter yaku ina vene rofu niyo, “Ya tau noibanu yi vegu no feresi moi etagae risi Iesu Keriso di roka dudu babatiso moi yangane ye Sei yaku yi vegu no koite makugo; ma Vima kikifa moigedi, kaere bi Sei yaku una mago vo niyo. ³⁹ Adina Sei yaku nitore reyo sina bi ya yi midasa rofu niyo, ma kaere gagani maike amededi vene rofu ka—amiye tau kaere Varika amiye uni Sei yaku ina rofu raka nigo mina.”

⁴⁰ Sina tau dudu Peter yaku ina vene rofu nisi toga toga ni yeiva regasa nigamo, “Gua yomina vegu no rededi vene di kaunava iniye moi vegu rifa!” ⁴¹ Ye amiye kaere† ini ago moi rama aeyadi bi babatiso reyadi; mina ariri amiye 3,000 kana ini rafuri dui reyadi. ⁴² Ari neinei egogo resi nifeidena vene di sina neidegasa usa usa nigasa ma iruku irigasa auta regamadi.

Mokena vari gira aeyadi vene di vegu amena

⁴³ Nifeidena vene dudu mokena vegu ma rebe tau gade regamadiri, bi amiye tau vakoi Sei rofu toga toga ori regamadi. ⁴⁴ Ma Iesu rofu mokena vari gira aeyadi vene tau vakoi egogo resi ini gugura fore iniye rau regamadi.◊ ⁴⁵ Ini gugura fore ma kono sero resi ini mokegamadi kana mina fore amiye tau rofu rau regamadi. ⁴⁶ Ari neinei, rafu yokoi maka dudu Sei nivakena

† **2:41:** Bura bedakai ka ada dudu nufa. ◊ **2:44:** Acts 4.32–35

yavari egogo resi ini yava neineiri ada rena dudu ma mokena yokoi maka dudu iruku irigamadi,
⁴⁷ Sei rofu nivakegamadi ma amiye tau vakoi ina vene rofu uka ada regamadi. Ari neinei Varika amiye yaku moi vegu rigamo vene bi yokoi yokoi ini rafuri moi dui regamo.

3

Yuka no amiye moi buni riyo

¹ Meda yokoiri, Peter ma John bi usa usa nina ari di uriyenau meda nemoko regodenuri Sei nivakena yavari boyadi. ² Amiye yokoi yuka no vata niyo bi uakaiyadi. Ari neinei Sei nivakena yava di ida vena roka “buni iniye” atafuri moi bosi dui rei bogamadi vene rofu fore usa usa nigi aegamadi. ³ Peter ma John Sei nivakena yavari dui reyadi ma veyori, bi fore usa nigi kora reyo ina maraganedi. ⁴ Idu Peter ma John vei mama reyadi ma Peter yaku niyo, “Una una ve kumo!” ⁵ Dada ne resi ina vene veyo. Ini mokenari bi beika bodo yokoi magedi. ⁶ Idu Peter yaku ina rofu niyo, “Nasa bi fore de iniye iniye, idu nasa beika amedo mina ya magida: Iesu Keriso, Nazareth amiye di roka dudu ya nida dadisi nana re!” ⁷ Resi bi ini vana ramari moi aedesí moi are reyo. Minari maka ini yuka ma kane kefuka yeiva niyadi; ⁸ dadi sokau usi are rei diga bogasa reyo. Kamini ina venesa Sei nivakena yavari dui rei nana rei bogasa sokaugasa Sei di roka moi odoro risi nigamo. ⁹ Amiye tau noibanu yaku veyadi nana regasa Sei di roka moi odoro risi nigamo, ¹⁰ resi vei mama reyadi ina bi Sei nivakena yava

di ida vena roka “buni iniye” ri amegasa amiye rofu usa usa nigamo amiye, ye ina vene bi tururu iniye reyadi ina rofu beika vata niyo dada.

Peter di sina Sei nivakena yavari

¹¹ Mina yuka buni niyo amiye yaku Peter ma John moi gira regamori, bi amiye tau vakoi tururu resi ina vene rofu raga boyadi. Mina sana di roka bi Solomon di yoro.* ¹² Kamini Peter yaku amiye tau tora veyori, ina vene rofu niyo, “Israel vene, beika resi mina rofu tururu resi una vei kara rededi? Ya yaku mokededi bi uniye uni vava dudu o Sei di mokena kana dudu mina amiye moi buni riyaфа ma nana redo, ba? ¹³ Abraham di Sei, Isaac di Sei, ma Jacob di Sei, kaere bi uni tutubena vene di Sei, yaku ini naivo amiye Iesu rofu ini roka moi odoro riyo, idu ya vene yaku amiye di vanari aesi Pilate di nemokori moi etofa reyadi. Pilate yaku kaini diyaine vo niyo, idu ya bi ura de reyadi.◊ ¹⁴ Ina bi kikifa ma mokena rorobo amiye, idu moi etofa resi Pilate rofu bi amiye umuyeyo amiye usa niyadi ma ya maro.◊ ¹⁵ Mina dada ya vene yaku Vegu ourefeidenam
amiye umuyeyadi. Idu Sei yaku muyena sanari gutuna moi dadiyo—una mina biveyafa ma una diba. ¹⁶ Mina bi ini roka di vava yaku mina yuka no amiye rofu yeiva maro. Beika vesi diba niyadi bi mokena vari gira aena di roka dudu reyafa. Mokena vari gira Iesu rofu aena yaku ya vene tau vakoi di neri moi buni riyo.

* **3:11:** Solomon di yoro: Mina bi Sei nivakena yavari di meda baedo eta rofu ameyo; bi maketi kana. ◊ **3:13:** Ex 3.15 ◊ **3:14:** Mt 27.15–23; Mk 15.6–14; Lk 23.13–23; Jn 19.12–15

17 “Usika ourena vene, na na diba bi ya toto dada reyadi, ma yi ourefeidenā vene ka toto dada reyadi. **18** Sei yaku senagi ini ago nidedi vene di vena dudu niyo bi, Keriso esika esika moigo, ye mina ago bi baesi rama aeyo mini. **19** Mina dada vegu no feresi moi etagae risi yi uka Sei rofu kero refa, ina yaku yi vegu no koite makugo dada. **20** Minari gabi, Varika amiye Sei yaku yi vima di egira rena ari moi feidesi Iesu nifeidego, kaere bi Keriso ya rofu vo niyo amiye. **21** Oma ideri amei bogo, ini meda beika baika moi ruaka rigi baego kumo, Sei yaku ini senagi senagi ago nidedi vene kikifa di vena dudu niyo kana. **22** Ye Moses yaku niyo, ‘Varika amiye yi Sei yaku ini ago nido amiye yokoi na kana yi usika ourena vene fogori moi ogau rigo. Ye ini ago tau ya vene rofu nigo mina neideyainedi.’²² **23** Kaere yaku mina Sei di ago nido amiye de neidegori, bi amiye di fogori gutuna moi etagae risi tunu rei vau rego.’²³ **24** Samuel ma Sei di ago niyadi vene tau vakoi gutuna baeyo gua, bi mina meda ka nigamadi. **25** Sei yaku sina tau ini ago niyadi vene nigamo, ina yaku nitore resi yi tutubena venesa uka ago yokoi maka ni moi rama aeyadi bi ya vene di. Resi Abraham rofu niyo, ‘Yi tutubena vene gutuna konori gagani gagani amiye tau moi buni tora gade magida.’²⁴ **26** Makai dada Sei yaku ini Naivo amiye vonisi ya vene rofu siko nifeideyo buni tora gade masi yi vegu no gutuna moi etagae rigi.”

²² **3:22:** Deut 18.15, 18 ²³ **3:23:** Deut 18.19 ²⁴ **3:25:** Gen 22.18

4

Peter ma John kanisoro vene di nemokori afei boyadi

¹ Peter ma John yaku amiye rofu sina nigamadiri, bi Sei ma amiye utari naivo vene, Sei nivakena yava di iya rena ourefeidena vene di tora, ma Sadducee vene okiyadi. ² Gubuyo tora gade reyadi adina ina vene yaku amiye oteimagasa nigamadi bi muyena vene bi Sei yaku Iesu reyo kana dudusa muyena gutuna dadi rae regedi. ³ Mina dada moisi dibura yavari aeyadi ma ari uveyo, adina bi ari koina niyo dada. ⁴ Idu amiye tau yaku mina nifeidena vene beika sina niyadi mina neideyadiri, bi mokena vari gira Iesu rofu aeyadi; mina mokena vari gira aena vene bi 5,000 kana niyadi.

⁵ Ari uveyori, bi Jew vene di ourefeidena vene, tora vene ma ago gira oteimana vene Jerusalem ri egogo reyadi. ⁶ Annas, kaere bi Sei ma amiye utari naivo amiye tora, Caiaphas, John, ma Alexander inasa egogo reyadi. Sei ma amiye utari naivo vene tora tau noibanu kā mironari. ⁷ Ina vene yaku nifeidena vene ini neri aesi nikaiteyadi, “Ya bi beika vava dudu o beika roka dudu mina vegu reyadi?”

⁸ Kamini Peter, kaere bi Vima kikifa yaku ini uka vata baeyo, yaku ina vene nikabai resi niyo, “Amiye di ourefeidena vene ma tora vene: ⁹ mina yuka no amiye rofu buni reyafa ma buni niyo dada gua una nikaitededi vonisi, ¹⁰ ye ya tau noibanu ya diba, ma Israel vene tau ka ina diba, mina amiye gua yi neri are redo bi Iesu

Keriso Nazareth amiye ini roka di vava dudu gauka yokoi de. Ya vene yaku mina amiye Iesu Keriso satauro ikoko reyadi ma Sei yaku muyenari gutuna moi dadiyo. ¹¹ Sei di agori Iesu rofu yomakai bura reyo:[◊]

'Yava akuna vene moi kekevata uyadi fore
bi yava moi gira redo fore iniye niyo.'

¹² Moi vegu rina bi Iesu rofu maka baku regifa; adina bi Sei yaku kono tora noibanuri roka yokoi una moi vegu rigika de maro."

¹³ Kanisoro vene tau tururu reyadi Peter ma John bi ori de dudu sina niyadi dada. Ka vei mama reyadi ina vene bi sikuru buni yokoi de moiyadi vene resi bi Iesu sa ka ameyadi vene.

¹⁴ Ma beika ago bi nigedi, moi buni riyo amiye bi Peter ma John sa are regamo ma veyadi dada.

¹⁵ Mina dada kanisoro vene di sana fereyaganedi niyadi ma yakuyadiri, bi iniye iniye nidodi regi kora reyadi. ¹⁶ Resi iniye nikaitegasa nigamadi, "Mina amiye remanu rofu beika regifa? Amiye tau gade Jerusalem ri bi ina diba mina rebe tora bi ina vene dudu reyo, ye mina bi de moi sui rigifa. ¹⁷ Idu mina vegu amiye rofu urafo ga reyaine bi mina vene nigifa Iesu di roka dudu amiye yokoi rofu dudusa ga sina niyagane."

¹⁸ Mina dada raka niyadi ma dudusa dui rei boyadi ma niyadi dudusa Iesu di roka ga nigedi ma amiye oteimana ga reyaganedi, de iniye iniye.

¹⁹ Idu Peter ma John yaku ina vene nikabai resi niyadi, "Ya kaya va mokefa goina bi rama Sei di neri—yi ago neidegifa ba Sei di ago neidegifa?

[◊] 4:11: Ps 118.22

²⁰ Adina bi beika vesi neideyafa mina rofu nisifa bi de feregifa.” ²¹ Kanisoro vene yaku ina vene ni moi ori iniye resi kamini nifeidesi yakuyadi. Ini kaunava maina reyadi idu de baku reyadi, adina amiye tau bi Sei di roka moi odoro rigamadi mina vegu reyo dada. ²² Mina amiye, kaere bi mina moi buni riyo rebe inafafau reyo, di lagani bi 40 ebu reyo.

Uka noibanu dudu usa usa niyadi

²³ Minari maka nifeidesi yakuyadiri, bi Peter ma John ina vene di rafuri dairisi niyadi Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene ma tora vene yaku beika ina rofu niyadi bi. ²⁴ Mokena vari gira aena vene mina neideyadiri, bi ina tau noibanu egogo resi Sei rofu usa usa niyadi: “Varika amiye ya yaku oma, kono ma davara ma beika baika tau mina ideri riyo![✳] ²⁵ Vima kikifa dudu uni tutubena David, yi naivo amiye rofu yomakai niyo:[✳]

‘Tutubena idana vene bi beika resi gubuyo tau reyadi?

Beika resi amiye Sei rofu moi no rina mokena moi tavoi tavoi reyadi?

²⁶ Kono di kini iniye iya regi dogo reyadi,
ma ourefeidena vene bi egogo resi
Varika amiye ma ini Keriso rofu moi no rina
mokena moi yadi.’

²⁷ Ye, rama iniye mina taoni ideri Herod ma Pontius Pilate ma tutubena idana vene ma Israel venesa egogo resi Iesu rofu obe reyadi, kaere bi

[✳] **4:24:** Ex 20.11; Neh 9.6; Ps 146.6 [✳] **4:25:** Ps 2.1–2

yi kikifa naivo amiye, ya yaku Keriso vo niyo.[☆]
²⁸ Egogo reyadi bi ya yaku yi vava ma yi ukari mina vegu sena vata niyainedi mokeyo mina regi reyadi. ²⁹ Ye, Varika amiye Sei, gua ini moi ori rena sina mina neidesi una yi moimai rei tavoi resifa vene una nima kumo ori de dudu yi sina nigifa. ³⁰ Yi vava oteima kumo amiye buni niyagane ma yi naivo amiye kikifa Iesu di roka dudu rebe ma mokena vegu re.”

³¹ Usa usa koina niyadiri, bi egogo reyadi sana mina yaga reyo. Vima kikifa yaku ina tau vakoi di uka vata baeyo ma Sei di sina bi ori de dudu kamini nigi kora regamadi.

Mokena vari gira aena vene ini gugura rau reyadi

³² Mokena vari gira aena vene tau vakoi bi uka ma vima yokoi maka moisi amegamadi. Amiye yokoi yaku ini gugura dada nina de regamo, idu iniye iniye rau regamadi beika tau inasa amegamo bi.[☆] ³³ Nifeidena vene yaku vava tora dudu Varika amiye Iesu Keriso muyena sanari gutuna dadi rae reyo sina mina ni digamadi. Ma Sei yaku ina vene tau noibanufafau buni tora gade iniye magamo. ³⁴ Ina vene di rafu fogori bi yokoi yaku vana tu nina de regamo. Adina bi kaere kono kefuka nufa ma yava nufa bi mina sero resi voi regamadi fore bi moi bosí ³⁵ nifeidena vene rau regika di neri aegamadi; ma kaere yaku ini beika toe mokegamo kana mina fore moisi rau regamadi.

[☆] **4:27:** Mt 27.1–2; Mk 15.1; Lk 23.1, 7–11; Jn 18.28–29 [☆] **4:32:**
Acts 2.44–45

³⁶ Amiye yokoi roka Joseph,* kaere bi nifeidena vene yaku roka niyadi bi Barnabas (ini adina bi “yeiva mado amiye di mida”). Ina bi Levi di tutubena amiye yokoi ma Cyprus ri vata niyo. ³⁷ Ina yaku ini kono kefuka yokoi sero resi fore moi baesi bi nifeidena vene di neri aeyo.

5

Ananias ma Sapphira

¹ Kamini amiye yokoi roka Ananias ini rema Sapphira sa, kaere bi mokena vari gira aena venesa digamadi, ini kono kefuka yokoi sero reyadi, ² idu fore be bi iniye di moi gira resi be maka nifeidena vene maro. Ini rema bi ina diba ini maruka yaku beika reyo bi. ³ Kamini Peter yaku ina rofu niyo, “Ananias, yi kono sero regasa fore be moi gira reyo. Beika resi Satani fereyo ma baesi yi uka vata baeyo ma Vima kikifa rofu ofa niyo? ⁴ Mina kono kefuka sero rena koderi, mina bi yi, ma sero reyori di fore ka bi yi. Beika resi yi ukari makai regiya mokena moiyo? Ya bi diya amiye rofu ofa niyo, idu ya bi Sei rofu ofa niyo!” ⁵ Kamini minari maka Ananias yaku mina neidegasa keto resi muyeyo; amiye tau mina neideyadiri, bi ori rei vau reyadi. ⁶ Godua vene yaku dui rei baesi ini roaita kumu risi moi yakusi guri aeyadi.

⁷ Ye meda nemoko regodenu kana koina niyori, bi ini rema dui rei baeyo, idu ina bi ina toto beika vata niyo bi. ⁸ Peter ini vanari Ananias yaku maro fore moi gira regasa Sapphira nikaiteyo, “Na ni

* ^{4:36:} Joseph; bura bedakai Joses nufa.

kumo yi marukasa yi kono sero reyadi fore tau vakoi bi mini ba?”

Nikabai resi niyo, “Yo, fore tau vakoi bi mini.”

⁹ Kamini niyo, “Beika resi ya yi marukasa Varika amiye di Vima rofu ebene reyadi? Ve kumo, yi maruka moi disi guri aeyadi vene bi ida venari mironi, ye ya ka uakai moi digedi!”

¹⁰ Minari maka Peter di yuka atafu keto resi muyeyo. Godua vene dui rei baesi rema muyeyo vesi uakai yakusi ini maruka atafuri guri aeyadi.

¹¹ Kamini mina medari ekalesia vene tau ma be vene ka mina sina neidegasa bi ori tora gade reyadi.

Mokena vegu ma rebe

¹² Nifeidena vene yaku mokena vegu tau ma rebe tau amiye di fogori regamadi. Mokena vari gira aeyadi vene tau vakoi uka yokoi maka dudu Solomon di yorori* egogo regamadi. ¹³ Amiye idana yaku mina rafuri boi dui rena bi ori regamadi, idu mina vene bi ina vene di roka moi odoro rigamadi. ¹⁴ Amiye besa besa mina rafuri bae dui regamadi—rema rumana tau tora kaere bi mokena vari gira Varika amiye rofu aegamadi.

¹⁵ Oteimana vene yaku mina vegu regamadi dada, gauka vene taoni idari ekamafafau uakaisi ae feregamadi, Peter baesi ebu rei bogori ini vima ina vene befafau yarego di. ¹⁶ Amiye tau gade iniye Jerusalem adinari taoni keika keika gutuna baesi ini gauka vene ma kaere ini roaita ideri vima no nufa vene afei baegamadi; ina tau vakoi moi buni rigamadi.

* **5:12:** Solomon di yorori: Acts 3.11 baku re.

Esika esika bi nifeidena vene rofu magamadi

¹⁷ Kamini Sei ma amiye utari naivo amiye tora ma ini moi vana rededi vene, kaere bi Sadducee vene be, nifeidena vene rofu maunu tora gade iniye niyadi; dada vegu yokoi regedi di mokena moiyadi. ¹⁸ Nifeidena vene moi gira resi vegu no rededi vene di dibura yavari aeyadi. ¹⁹ Idu mina urusari bi Varika amiye di naivo naivo vima yokoi yaku mina dibura di ida vena ekesi bi nifeidena vene ourefeideyo ma yakuyadi ma ina vene rofu niyo, ²⁰ “Bosi Sei nivakena yavari are resi Iesu usi dina vegu di sina tau amiye tau rofu nifa.” ²¹ Nifeidena vene mina ago neideyadiri, ari uveyori bi dadi bosi Sei nivakena yavari dui resi kamini amiye oteimagi kora reyadi.

Sei ma amiye utari naivo amiye tora ini moi vana rededi venesa boyadiri, bi kanisoro vene, Israel vene di tora vene tau vakoi, raka niyadi egogo reyaganedi; makai resi bi ago nifeideyadi nifeidena vene dibura yavari gutuna ina vene di neri afei baeyaganedi. ²² Idu ini nari rededi vene bosi dibura yavari okigasa nifeidena vene de baku reyadi, ye dairisi kanisoro vene nioteimaradi beika veyadi ²³ mina niyadi, “Dibura yavari bosi okiyafari, bi ini ida vena bi biri ri gira reyadi ma iya rededi vene ka nari rei amegamadi mina veyafa; idu dui reyafari, bi amiye yokoi ideri de baku reyafa!” ²⁴ Sei nivakena yava di iya rededi vene di amiye tora ma Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene mina sina neideyadiri, ini mokena bi forovai iniye reyo. ²⁵ Kamini amiye yokoi dui rei baesi ina vene rofu niyo, “Neidefa! Dibura yavari

aeyadi vene bi Sei nivakena yava ideri are resi amiye oteimadedi!”²⁶ Ye iya rededi vene di amiye tora ini nari rededi venesa dadi bosí nifeidena vene iya rena rofu de afei dairi deyadi, adina bi ori reyadi amiye yaku fore dudu umuyegedi baebu.

²⁷ Nifeidena vene afei dui regasa niyadi kanisoro vene di nemokori moi are reyadi ma Sei ma amiye utari naivo amiye tora yaku nikaitegasa²⁸ niyo, “Una yaku sena ago gira ya niyafa, mina amiye di roka dudu amiye oteimana ga refo vo niyafa; idu vefa beika reyadi bi! Yi oteimadedi sina bi Jerusalem gagani tau vakoiri moi urafo reyadi ma yi muyena bi uni vanari aegedi vonisi rededi!”²⁹

²⁹ Ye Peter ma nifeidena vene besa nikabai resi niyadi, “Una bi Sei di ago neidegifa, idu amiye di ago bi de.³⁰ Ya vene yaku satauro odorori ikoko resi umuyeyadi fufutari bi uni tutubena di Sei yaku Iesu muyenari gutuna moi dadiyo.³¹ Sei yaku moi dadisi uni Varika amiye ma una Moi vegu rina amiye kana ini vana rama rofu aesi bi Israel vene vegu no feresi etagae rigedi, ini vegu no koitego mina ida maro.³² Una bi mina beika vata niyo bi vesi neideyafa vene—una ma Vima kikifa, kaere bi Sei yaku ini ago neidededi vene rofu maro.”

³³ Kanisoro vene yaku mina sina neidegasa ada fairo resi nifeidena vene umuyegedi mokena moi yadi.³⁴ Idu, ina vene di amiye yokoi, roka Gamaliel, ina bi Pharisee amiye, kaere bi ago gira oteimana amiye ma amiye tau vakoi yaku ina

²⁸ 5:28: Mt 27.25

nivasena reyadi, dadisi kanisoro vene di neri are reyo. Ina yaku niyo dada nifeidena vene bi ne tumu maka etofaro moi yakuyaganedi. ³⁵ Resi kanisoro vene rofu niyo, “Israel vene, beika mina vene rofu regedi bi mokei mona refa. ³⁶ Senagi amiye yokoi roka Theudas baeyo iniye nigika bi ina bi amiye tora yokoi ma amiye 400 kana inasa auta regasa digamadi. Idu, ina umuyeyadiri, bi ini usi dina vene firifari ni diyadi resi ini moimai evata risi regamadi mina ka minari maka koina niyo. ³⁷ Mina usi bi, Galilee amiye yokoi roka Judas bi amiye di roka moina ariri ogau niyo; amiye be ina ka usi digamadi, idu ina ka umuyeyadi ma ini usi dina vene ka firifari ni diyadi. ³⁸ Mina dada gua yomina vene rofu beika yokoi ga refa. Ferefia adina yomina mokena regi bi amiye yaku reyadi moimai vonisi bi tovo nigo, ³⁹ idu Sei rofu baeyo vonisi, bi de uketo regedi Sei sa ruda rebigedi baebu!”

Kanisoro vene Gamaliel di ago moi gira riyadi. ⁴⁰ Nifeidena vene raka niyadi ma dui reyadiri, bi buburu vai resi usi niyadi Iesu di roka dudu dudusa ago ga niyagane resi moi feideyadi. ⁴¹ Nifeidena vene kanisoro vene ferei yakugasa bi ada reyadi, adina bi Sei yaku ina vene rofu mokei buni resi moi odoro riyo Iesu di rokafafau maena moi yadi dada. ⁴² Resi ari neinei Sei nivakena yava ideri ma amiye di yava yokoi yokoiri Iesu bi Keriso ini ago buni amiye rofu oteimagamadi.

6

Oteimana vene di aedena vene 7

¹ Mina ariri, usi dina vene bi tora ni baegamori, Greek ago nidedi Jew vene bi Hebrew ago nidedi Jew venesa kayamo reyadi. Greek ago nidedi vene yaku nigamadi bi iruku rau regasa bi ini obu vene bi de mokededi. ² Mina dada, nifeidena vene 12 yaku usi dina vene raka niegogo resi niyadi, “Iruku rau regifa vonisi, Sei di ago nirausi resifa mina gedu magifa bi buni de. ³ Ye mina dada, usika ourena, yi fogori amiye 7 auba refa kaere bi Vima kikifa yaku ini ukari vata baeyo ma mokena tora nufa. Makai dudu una yaku mina moimai regedi di moi aegifa. ⁴ Kamini uniye uni moimai ari dobari bi Sei rofu usa usa nigasa ini ago ni digifa.”

⁵ Ina tau vakoi bi nifeidena vene yaku ini beika niyadi mina rofu ada reyadi, dada Stephen moiyadi, kaere Iesu rofu bi mokena vari gira iniye aegamo ma Vima kikifa yaku ini ukari vata baeyo. Ina ka bi Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, ma Nicolaus kaere bi Antioch amiye ma Jew vene di Sei nivakena vegu usi digamo mina moiyadi. ⁶ Mina vene bi nifeidena vene rofu maradi; dada usa usa nisi mina venefafau vana aeyadi.*

⁷ Ye, Sei di ago kamini urafo regamo. Usi dina vene Jerusalem ri bi tora gade ni baegamo. Ma Sei ma amiye utari naivo vene tau tora ka mina mokena vari gira aena mina reyadi.

Stephen moi gira reyadi

* **6:6:** mina vene vanafafau aeyadi: Jew vene di veguri bi amiye di ada vanafafau aeyadi. Mina vegu bi moimai di vava mina amiye magi reyadi dada.

⁸ Stephen, kaere bi Sei yaku buni tora gade iniye ma vava tora maro, mina yaku mokena vegu tora ma rebe amiye di fogori regamo. ⁹ Idu amiye be bi uka yokoi maka de dudu ini beika regamo mina rofu; ina vene bi usa usa yava yokoi roka Erufuna vene,[†] kaere bi gagani gagani roka Cyrenia, Alexandria, Cilicia ma Asia ri amededi Jew vene. Ina vene vakoi gogo resi kamini Stephen sa kayamo reyadi. ¹⁰ Idu Vima yaku mokena tora Stephen maro, dada ini sina nigamori, bi ina vene yaku ini ago dairi nikabai rena bi anua reyadi. ¹¹ Ye ina vene yaku amiye be ofa nigi nisui dudu niyadi, “Neideyafa ina bi Moses ma Sei di ago rofu ago no niyo!” ¹² Mina ida dudu bi taoni vene, tora vene ma ago gira oteimana vene di uka moi dadiyadi. Kamini Stephen rofu baesi moi gira resi kanisoro vene rofu afei boyadi. ¹³ Ye, amiye be moi dui reyadi ina rofu ofa sina nigedi vonisi. Yomakai niyadi, “Yomina amiye bi ari neinei mina Sei nivakena yava kikifa ma Moses di ago gira rofu ni no redo. ¹⁴ Iesu Nazareth amiye yaku mina Sei nivakena yava ufeya resi Moses yaku beika vegu uni tora vene maro ma gua una rofu bi moi idana rigo, vo niyo ma neideyafa!” ¹⁵ Kanisoro ideri amegamadi vene tau gade yaku Stephen di ne uruma vegamadiri, bi ini ne uruma bi Sei di naivo naivo vima yokoi kana niyo.

7

Stephen di ago

[†] **6:9:** erufuna vene: Mina bi Jew vene kaere sena bi moimai rei tavoii reyadi vene, idu gabii nifeidesi yakuyadi.

¹ Kamini Sei ma amiye utari naivo amiye tora yaku Stephen nikaiteyo, “Mina bi rama ba?”

² Ma nikabai resi niyo, “Usika ourena ma baba vene, na neidefa! Abraham, Haran gaganiri amena koderi bi Mesopotamia gaganiri amegamo. Minari amegamori, bi Sei vabara iniye ina rofu ogau nisi³ makai niyo, ‘Yi gagani ma yi davatu feresi ya oteimagida gagani mirona bogiya.’ ⁴ Mina dada Chaldea vene di gagani ferei bosí Haran gaganiri amegamo. Abraham di baba muyeyori, bi Sei yaku yomina gaganiri moi baeyo, gua minari amededi mini.⁵ ⁵ Idu mina ariri Sei yaku kono yokoi ini vonisi de maro, kono kefuka yokoi mina ka de iniye iniye. Idu Sei yaku sina nitore resi niyo bi ina rofu ma ini tutubena vene mago vo niyo. Sei yaku mina sina nitore reyo ariri, bi Abraham bi mida koina.⁶ Yomakai niyo: ‘Yi tutubena vene bi okina vene kana yava ika vene di gaganiri amegedi ma lagani 400 ri moimai rei tavoi rena vene kana vegu no ina rofu rebigedi.⁷ ⁷ Idu na yaku mina gagani yi tutubena vene bi moimai rei tavoi rededi vene rofu kota regida ma mina fufutari bi mina gagani ferei yakusi yomina sanari na nivakegedi.’⁸ ⁸ Ma Sei roaita nugana di vegu uka ago yokoi maka niyo di rebe kana Abraham maro. Mina dada Abraham bi ini mida Isaac di baba niyori, ma fura yokoi koina niyori, bi ini roaita nugaro; Isaac yaku ini mida Jacob di baba niyo, ma Jacob yaku ini mida 12, kaere bi uni vene di tutubena tora, di baba

³ **7:2:** Gen 12.1 ⁴ **7:4:** Gen 11.31; 12.4 ⁵ **7:5:** Gen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8 ⁶ **7:6:** Gen 15.13–14 ⁷ **7:7:** Ex 3.12

niyo.◊

⁹ “Mina tutubena 12 ri Joseph rofu maunu nisi Egypt ri sero reyadi. Idu Sei bi inasa,[◊] ¹⁰ resi ini toe moigamo sanari moi vegu rigamo. Joseph bosi *Pharaoh*,^{*} Egypt di kini di nemokori are reyori, bi Sei yaku reremama buni ma mokena tora maro. *Pharaoh* yaku Joseph Egypt gaganiri moi gavana risi ini yava, ini gugura fore tau vakoi Joseph di vanari fereyo.[◊] ¹¹ Ye mirona ariri Egypt ma Canaan gaganiri bi adabo yokoi are reyo ma amiye esika esika moyad. Uni tutubena vene ka iruku de baku reyadi.[◊] ¹² Mina dada Egypt ri iruku nufa Jacob mina neideyori, bi ina siko uni tutubena vene mironari nifeideyo. ¹³ Ye dudusa dairi neyadiri, bi Joseph iniye ina bi kaere ini dubuiyaka vene rofu niogau reyo ma mina ariri *Pharaoh* ka Joseph di usika ourena diba niyo.[◊] ¹⁴ Mina dada Joseph yaku ini baba Jacob rofu degi ago yokoi nifeideyo, ye ini usika ourena tau vakoisa dadisi Egypt ri deyadi, ina tau vakoi bi 75.[†][◊] ¹⁵ Kamini Jacob Egypt ri nesi bi mina sanari uni tutubena venesa amei bosi muyeyadi.[◊] ¹⁶ Ini roaita bi moi baesi Shechem gaganiri guri aeyadi. Mina sana bi Abraham yaku Hamor di tutubena vene rofu fore dudu sena voi reyo.[◊]

◊ 7:8: Gen 17.10–14; 21.2–4; 25.26; 29.31—35.18 ◊ 7:9: Gen 37.11, 28; 39.2, 21 * 7:10: Pharaoh: Mina bi Egypt gagani di kini neinei di ourefeidena roka. Egypt vene di mokenari bi sei kana.

◊ 7:10: Gen 41.39–41 ◊ 7:11: Gen 42.1–2 ◊ 7:13: Gen 45.1, 16 † 7:14: 75; o 70 (Gen 27 baku re). ◊ 7:14: Gen 45.9–10, 17–18 ◊ 7:15: Gen 46.1–7; 49.33 ◊ 7:16: Gen 23.3–16; 33.19; 50.7–13; Josh 24.32

¹⁷ “Sei yaku Abraham rofu beika sina nitore reyo mina regi okiyori, bi uni vene Egypt gaganiri bi tora iniye niyadi.[☆] ¹⁸ Kamini kini yokoi kaere bi Joseph bi ina toto, yaku bi Egypt nari regamo. ¹⁹ Uni vene eru resi nari rei no regamo; dada ago gira niyo ini mida keika keika yavari gutuna etofaro moi yakuyaine ma muyegamadi.[☆] ²⁰ Mina ariri, Moses vata niyo. Ina bi Sei di nemokori mida safi iniye. Ini nono baba yaku eyo regodenu nari reyadi,[☆] ²¹ ye ini yavari gutuna etofaro moi yakuyadiri, bi *Pharaoh* di vefa yaku afei bosi iniye di mida kana nari reyo.[☆] ²² Egypt vene di mokena tora tau vakoi oteimaradi, ma ini agori ma ini reremamari amiye tora yokoi niyo.

²³ “Moses ini lagani bosi 40 niyori, bi ini dubuiyaka, Israel di tutubena vene vegi mokena moiyo.[☆] ²⁴ Egypt amiye yokoi yaku ini amiye yokoi rofu rei no regamo ma veyo, dada aedegi nesi bi ini vegu no di obini rofu Egypt amiye umuyeyo. ²⁵ (Ina yaku mokeyo bi ini usika ourena vene yaku diba nigedi Sei yaku ina dudu ina vene moi vegu rigo, idu diba de niyadi.) ²⁶ Ari uveyori, bi Israel amiye remanu ruda rededi ma veyo, resi uka yokoi maka niyaganedi, bi bosi ina vene rofu niyo, ‘Ya rumana vene, neidefa kumo, ya vene bi dubuiyaka, beika resi ya kaya rofu esika maddedi?’ ²⁷ Idu amiye yokoi, kaere bi ini asini rofu esika magamo, yaku dadisi bi Moses beku resi nikaiteyo, ‘Kaere yaku vava ya maro ma unafafau ourefeidesi kota regiya dada?

[☆] **7:17:** Ex 1.7–8 [☆] **7:19:** Ex 1.10–11, 22 [☆] **7:20:** Ex 2.2

[☆] **7:21:** Ex 2.3–10 [☆] **7:23:** Ex 2.11–15

28 Agiya mirona Egypt amiye umuyeyo kana na umuyegiya ba?”²⁸ **29** Moses mina neidegasa bi Egypt gaganiri gutuna ori disi yava ika amiye kana Midian gaganiri amegamo. Mironari bi ini rumana mida remanu vata niyadi.²⁹

30 “Ye lagani 40 koina niyori, gagani autu sanari, omuna roka Sinai ri, Varika amiye di naivo naivo vima yokoi imiye yabo tafa vaigamo di fairo ideri Moses rofu ogau niyo.³⁰ **31** Moses mina vegasa bi tururu resi mina atafu vei mona mona regi boyo. Kamini minari Varika amiye di goroka neideyo: **32** ‘Na bi yi tutubena vene di Sei; mina bi Abraham di Sei, Isaac di Sei, ma Jacob di Sei.’ Moses tururu resi bosi vena de reyo. **33** Varika amiye yaku ina rofu niyo, ‘Yi yuka ro younegini, mina are reisa sana bi kikifa kono. **34** Ne resi vegasa bi nai vene di esika esika Egypt riveyaka. Ini anana nina neidesi mina erufugika deyaka. Bae kumo na yaku ya nifeidegida ma Egypt ri negiya.’

35 “Israel vene yaku mina Moses gedu masi makai nikaiteyadi, ‘Kaere yaku vava ya maro ma unafafau ourefeidesi kota regiya dada?’ Idu Sei yaku mina amiye una ourefeidesi Egypt gutuna ni feresi yakugika kana nifeideyo. Sei di naivo naivo vima yokoi, kaere bi imiye yabo tafa vaigamo sanari ogau niyo, yaku ka aedeyo. **36** Israel vene Egypt ri ourefeidesi moi yakuyo. Ina ka mokena vegu ma rebe Egypt gaganiri ma Davara kakari resi mina gagani autu sanari lagani 40 ri

²⁸ **7:28:** Ex 2.14 ²⁹ **7:29:** Ex 18.3–4 ³⁰ **7:30:** Ex 3.1–10

regamo.³⁷ ³⁷ Mina Moses yaku Israel vene rofu niyo, ‘Sei yaku ini ago nido amiye yokoi na kana yi usika ourena vene di fogori moi ogau rigo.’[†]³⁸ ³⁸ Mina bi Israel venesa gagani autu sanari egogo reyadi. Ina bi uni tutubena venesa mironari ma Sinai omuna ikari Sei di naivo naivo vima yaku sina nimarori, bi ina ka mironari Sei di vegu ago moisi una rofu gua mago dada.³⁹

³⁹ “Idu uni tutubena vene yaku Moses di ago neidena bi ura de resi eta rofu ebeku resi ini ura bi Egypt ri dairigedi. ⁴⁰ Mina dada Aaron rofu niyadi, ‘Uni sei be ri kumo ina yaku una ourefeidegedi. Adina una una toto mina Moses rofu bi beika vata niyo, kaere yaku bi Egypt gaganiri gutuna una afei baeyo.’⁴¹ ⁴¹ Mirona ariri, boromakau di mida yokoi kana riyadi, aira ofa sei rofu ori sisika resi ini mina riyadi rofu ada reyadi dada.⁴² ⁴² Mina dada Sei yaku ini vene gutuna seira kero resi oma di iya tau rofu nivakegi maro, Sei di ago niyadi vene di bura reyadi kana:⁴³ ‘Israel vene! Lagani 40 ri gagani autu sanari boromakau usi ori sisika regamadi
bi diya na dada regamadi.

⁴³ Ofa sei roka Molech di karaga yava ka uakaisi ofa sei roka Rephan di iya kana uakaigamadi; mina bi ya yaku ofa sei di vima nivakegi riyadi.

Mina dada ya ka Babylon fufuta rofu ya moi etagae rigi regida.’

³⁷ 7:36: Ex 7.5; 14.21; Num 14.33 [†] 7:37: Bura bedakai ka Ini ago neidegedi nufa. ³⁸ 7:37: Deut 18.15, 18 ³⁹ 7:38: Ex 19.1—20.17; Deut 5.1—33 ⁴⁰ 7:40: Ex 32.1 ⁴¹ 7:41: Ex 32.2—6 ⁴² 7:42: Amos 5.25—27

44 “Uni tutubena vene yaku gagani autu sanari amegamadiri, bi Sei di kikifa karaga nufa. Mina kikifa karaga yava yaku Israel vene oteimagamo bi Sei bi ina venesa. Sei yaku Moses rofu oteimaro kana riyadi; resi Moses nioteimaro gokai akugedi mina vesi riyadi. ⁴⁵ Gabi uni tutubena vene yaku ini baba vene rofu mina kikifa karaga yava moisi mina konori Joshua sa moi uakai boyadi. Mina ariri Sei yaku uni tutubena vene rofu mirona gagani vene moi etagae riyo ma ini kono moiyadi. Ma minari mina kikifa karaga yava amei boyo mamo David di amegamo ari ogau niyo. ⁴⁶ David yaku Sei di uka ada rena moisi Sei rofu usa niyo bi ina yaku nigo, Jacob di Sei di amena sana yokoi akugo ba ide mina. ⁴⁷ Idu Solomon yaku ina rofu ini yava akuyo. ⁴⁸

48 “Idu Sei di ago niyo amiye yaku niyo kana, Sei odoro iniye bi amiye yaku akudedi yavari bi de amedo:

49 Varika amiye niyo, Oma bi nai ourefeidena amena fata, ⁴⁹

ma kono tora noibantu bi nai yuka aena sana. Yava yokoi de na rofu akugedi.

Ma nai asa moina sana bi goinari?

50 Mina beika tau bi na yaku maka riyaka dada.’

51 “Ya bi ada gira ma uka gira vene! Gokai resi Sei di ago rofu bi anema kora rededi! Ya vene bi yi tutubena vene kana: ya vene ka Vima kikifa rofu neidena de rededi! ⁵² Yi tutubena vene yaku goina Sei di ago niyo amiye rofu esika esika de

⁴⁴ **7:44:** Ex 25.9, 40 ⁴⁵ **7:45:** Josh 3.14–17 ⁴⁶ **7:46:** 2 Sam 7.1–16; 1 Chr 17.1–14 ⁴⁷ **7:47:** 1 Kgs 6.1–38; 2 Chr 3.1–17

⁴⁹ **7:49:** Is 66.1–2 ⁵¹ **7:51:** Is 63.10

maradi ba? Sei di ago moi raga regamadi vene umuyegamadi, kaere bi ina vene yaku sena ni digamadi bi ini Mokena rorobo amiye dego, mina resi gua bi ya vene yaku ini siri resi umuyena vene niyadi. ⁵³ Sei yaku ini naivo naivo vima dudu ini ago gira ya vene maro—idu ya vene bi mina ago gira de neideyadi!”

Stephen fore dudu umuyeyadi

⁵⁴ Kanisoro vene yaku Stephen di sina neideyadiri, bi gubuyo yaku no iniye nisi ini ada fairo reyadi ina rofu. ⁵⁵ Idu Stephen, kaere bi Vima kikifa yaku ini ukari vata baeyo, oma ne odorori bi Sei di vabara ma Iesu bi Sei di vana rama rofu are regamo mina veyo. ⁵⁶ Resi niyo, “Vefa, oma ekeyo ma Amiye di mida bi Sei di vana rama rofu are redo mina veida!”

⁵⁷ Ye kanisoro vene goroka tora dudu ababa nisi ini vana dudu ini anema fafa riyadi. Resi bi ina tau vakoi minari Stephen rofu gobunori urana raga boyadi. ⁵⁸ Taoni etofaro rofu umeki resi fore dudu umuyeyadi. Ninegau reyadi vene yaku ini varuka be bi mida godua yokoi roka Saul di atafuri fereyadi. ⁵⁹ Fore dudu ugamadir, bi raka nisi niyo, “Varika amiye Iesu, nai vima moi!” ⁶⁰ Ini efuka meimisi goroka tora dudu ababa nigasa niyo, “Varika amiye, mina vegu no rededi bi ini kaunava mana mokena bi ga moi!” Mina nisi muyeyo.

8

¹ Ma Saul yaku Stephen umuyeyadi mina moi rama aeyo.

Saul yaku ekalesia vene esika esika magamo

Stephen umuyeyadi ariri gutuna bi Jerusalem ri amegamadi bi ekalesia vene rofu esika esika iniye magamadi. Ekalesia vene ori resi Judea ma Samaria gagani tauri rerevaida nisi diyadi. Nifeidena vene maka ori dina de reyadi. ² Ye Sei rofu nivakededi mokena vene be yaku Stephen rofu isaka nisi goroka tora dudu guruo resi guri aeyadi.

³ Idu Saul yaku bi ekalesia vene moi no regi regamo; yava neinei dui regasa rema rumana moi erokoko regasa dibura yava ideri aegamo.◊

Ago buni bi Samaria ri nirausi reyadi

⁴ Mina dada mokena vari gira aeyadi vene, kaere bi gagani gagani rerevaida nisi diyadi, yaku sina buni niodoro regamadi. ⁵ Philip yaku Samaria taoni tora* rofu boi nesi mironari amededi vene rofu Keriso di ago nirausi regamo.

⁶ Amiye tau vakoi yaku egogo resi ini nigamo sina rofu neide mona resi rebe regamo mina ka vegamadi. ⁷ Vima no amiye tau gade di roaita ideri gutuna ababa nigasa yakugamadi; dibo anua vene ma yuka no vene ka moi buni rigamo. ⁸ Ye mina taoniri bi ada tora gade reyadi.

⁹ Mina taoniri bi amiye yokoi roka Simon amegamo. Be ari bi ina yaku amiye di mokena moi forovai regamo, ini yaumana regamo dudu. Ina kaya nigika bi amiye tora yokoi vo nigamo. ¹⁰ Ye amiye tau gade mina taoniri, keika gutuna boyo amiye tora, yaku Simon di ago neide mona

◊ **8:3:** Acts 22.4–5; 26.9–11 * **8:5:** taoni tora; bura bedakai taoni yokoi nufa.

regamadi. Ye yomakai nigamadi, “Mina amiye di roka bi ‘Sei di vava tora iniye.’” ¹¹ Ina yaku ini yaumana dudu mina vene di mokena bi senagi moi forovai reyo, dada ini beika nigamo tau rofu neide mona regamadi. ¹² Idu mina amiye tau yaku Philip di ago Sei di ourefeidena amena sana ma Iesu Keriso di rokari ago buni nigamo mina neidesi mokena vari gira aeyadiri, bi rema rumana babatiso reyadi. ¹³ Simon iniye ka Iesu Keriso rofu mokena vari gira aeyo; babatiso reyo fufutari, bi Philip atafu amegamo. Philip yaku rebe ma mokena vegu tora regamo mina vegamori, bi tururu iniye regamo.

¹⁴ Nifeidena vene Jerusalem ri amegasa bi Samaria vene bi Sei di ago moiyadi mina neideyadiri, Peter ma John ina vene rofu nifeideyadiri. ¹⁵ Bosi okiyadiri, bi ina rofu usa usa niyadi Vima kikifa moiyaned. ¹⁶ Adina Vima kikifa bi ina venefafau yokoi dena kode; ina vene bi Varika amiye Iesu di roka dudu maka babatiso reyadi. ¹⁷ Kamini Peter ma John ina vene di ada fefafau vana aeyadi mamo bi Vima kikifa moiyadi.

¹⁸ Simon yaku veyo bi nifeidena vene yaku ina vene di ada fefafau vana aeyadiri, bi Vima moi yadi. Resi mina dada fore be Peter ma John magika ¹⁹ resi niyo, “Mina vava ka na mafa kumo amiye tau kaere nai vana ina fefafau aegidari, bi Vima kikifa moiyanedi.”

²⁰ Idu Peter yaku nikabai resi niyo, “Ya yi foresa ita mokari digedi bi buni, ya yaku mokeisa bi Sei yaku nitore reyo beika bi fore dudu voi regiya! ²¹ Uni moimairi ya bi vana aena ga re, ma beika

baku regifari, ya bi de baku regiya, adina Sei di nemokori yi uka meko bi rorobo de. ²² Mina dada yi vegu no ferei moi etagae risi Varika amiye rofu usa usa nigiya kumo yi mina mokena moiyo mina koite makugo. ²³ Adina ya ya veida bi yi uka bi gonema tau yaku vata baeyo ma mokena rorobo de yaku ya moi dibura aeyo.”

²⁴ Ye Simon yaku niyo, “Ya usa nida Varika amiye rofu na dada usa usa nifo kumo yomina beika niyadi sina na rofu mina ga vata niyainedi.”

²⁵ Ma Iesu Keriso di ago rofu niokusi Varika amiye di ago ni vau reyadi koina niyori, bi Jerusalem dairiyadi. Idau bogasa bi Samaria vene di rautu rauturi sina buni nirausi regamadi.

Philip ma Ethiopia ourefeidena amiye

²⁶ Varika amiye di naivo naivo vima yokoi yaku Philip rofu ago nisi niyo, “Dadisi meda dadido vana enana eta rofu ida goina bi Jerusalem gutuna Gaza rofu boyo minari ne.” (Mina bi gagani autu sana di ida.)† ²⁷ Ye Philip dadisi neyo. Mironari Ethiopia ourefeidena amiye tora,‡ kaere bi Ethiopia vene di *kuini* Candace di gugura fore nari redo amiye, bi Jerusalem ri Sei nivakegi boyo. ²⁸ Ini *kariota*fafau keu risi ini rauturi dairi bogamori, bi Sei di ago niyo amiye Isaiah di bura reyo kana mina vegamo. ²⁹ Vima kikifa yaku Philip rofu niyo, “Yomirona *kariota* atafu bogiya.” ³⁰ Ye Philip raga boi neyori, bi ina

† **8:26:** Mina bi gagani autu sana di ida; o Mina ida bi gua de didedi. ‡ **8:27:** ourefeidena amiye tora: English agori mina ka bi *eunuch*; rumana yokoi bi natu niyo, idu ina tau makai toga de niyadi.

bi Sei di ago niyo amiye Isaiah di bura vegasa ini ago nigamo mina neidesi nikaiteyo, “Ya beika bura reyo mina vegasa bi diba nisa ba de?”

³¹ Amiye tora yaku nikabai resi niyo, “Amiye yokoi yaku na oteimago vonisi bi diba nigida.” Resi raka niyo ma *kariota* ri keu risi inasa ameinu reyo. ³² Sei di ago bura rena vegamo bi mini:[§] “Mamoe umuyegika afei boyadi kana,
ma mamoe mida di ueta nugadedi vene di
budari babo nido kana,
bi ago yokoi de niyo.

³³ Moi maena resi kota rena di ida dudu kota de reyadi.

Ini tutubena vene bi kaere yaku nigo?
Ini adina bi ini vegu mina konori bi koina niyo mini.”

³⁴ Ourefeidena amiye yaku nikaiteyo, “Na ni, mina Sei di ago nido amiye bi kaere nigika nido? Iniyе rofu nido ba amiye yokoi rofu nido?”

³⁵ Kamini Philip ago nigi kora reyo; Sei di ago mina one ideri gutuna boyo Iesu di ago buni nioteimaro. ³⁶ Ida boyadiri, bi koru yokoiri baesi okiyadi ma ourefeidena amiye yaku niyo, “Koru bi mini. Beika resi na bi babatiso de regida?”[§]

³⁸ Ourefeidena amiye yaku niyo dada *kariota* raga redo mina baesi are reyo. Philip mina amiyesa vakoi gogo koru ideri neyadiri, bi ina babatiso reyo. ³⁹ Koruri gutuna dadi baeyadiri,

[§] **8:32:** Is 53.7–8 **§ 8:36:** Bura bedakai ka nanaka 37 nufa: 37 Ma niyo, “Yi uka meko tau noibantu dudu mokena vari gira Iesu rofu aesa vonisi ya bi babatiso regida.” Ma nikabai resi niyo, “Yo, na bi mokena vari gira Iesu Keriso bi Sei di mida rofu aeda.”

bi Varika amiye di Vima yaku Philip moi etagae ri diyo. Ourefeidena amiye yaku ina dudusa de veyo, idu ada tora iniye regasa ini idama neyo. **40** Idu Philip bi Azotus ri okiyo; resi taoni neinei ago buni ni digasa bosí Caesarea ri okiyo.

9

*Saul di uka kero rena
(Acts 22.6–16; 26.12–18)*

1 Neituarí Saul bi toga toga Varika amiye di usi dina vene rofu ni moi ori rena sina ma umuyena sina nigamo. Resi Sei ma amiye utari naivo amiye tora rofu bosí **2** usa niyo, usa usa yava rofu reyadi fefa* marainedi ma bi Damascus taoniri di Varika amiye di Vegu dudu dibo rededi rema rumana vene be maina rego di. Veitao regasa moisi Jerusalem ri afei dairisi dibura yavari aegika.

3 Kamini Saul Damascus taoni atafu bae okigi redori, minari maka vabara yokoi omari gutuna ina atafu kamanika rei deyo. **4** Konori keto resi bi goroka yokoi neideyo ina rofu yomakai nigamo, “Saul! Beika resi na esika esika maisa?”

5 Ma nikaiteyo, “Varika amiye, ya bi kaere?”

Ma niyo, “Na bi Iesu kaere ya yaku esika esika maisa.”[†] **6** Idu dadisi taoniri bo. Mironari bi ya nigo beika regiya bi.”

7 Saul sa vakoi baegamadi vene bi are resi bere nisi sina yokoi nina de reyadi; goroka bi neideyadi idu amiye yokoi de veyadi. **8** Saul konori gutuna dadiyo, idu ne aregasa bi gagani

* **9:2:** fefa: Mina fefa yaku Saul di vava maro. † **9:5:** Bura bedakai ka Ruda regi bi gira nufa.

de veyo. Mina dada vanau risi Damascus ri afei boyadi. ⁹ Ma meda regodenuri beika yokoi de veyo. Mina ariri ka koru ma iruku yokoi irina de reyo.

¹⁰ Kamini bi Varika amiye di usi dina amiye yokoi ini roka bi Ananias, kaere bi Damascus ri amegamo. Yaduka kana veyo ma Varika amiye raka niyo, “Ananias!”

Ma nikabai resi niyo, “Varika amiye na mini.”

¹¹ Ma niyo, “Dadisi bi ida roka Rorobo rofu bo. Resi Judas di yavari, Tarsus amiye yokoi ini roka bi Saul nikaite. Ina bi usa usa nigasa amedo. ¹² Resi ini yaduka kana dudu amiye yokoi veyo, kaere ini roka bi Ananias, ina yaku bae dui resi ini vana inafafau aeyo ma dudusa ne areyadi.”

¹³ Idu Ananias nikabai resi niyo, “Varika amiye, amiye tau tora yaku mina amiye di sina na niyadi, beika vegu no reyo Jerusalem ri yi vene rofu. ¹⁴ Ina bi Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene rofu vava moisi mina dudu ya rofu nivakededi vene moigika minari baeyo.”

¹⁵ Idu Varika amiye yaku ina rofu niyo, “Bo, ini adina bi na yaku nai moimai regika omaraka, nai roka tutubena idana vene ma varika amiye ma Israel vene rofu nigika. ¹⁶ Resi na dada esika tau moigo mina oteimagida.”

¹⁷ Kamini Ananias boi nesi Saul yaku amedo yava mina dui resi ini vana inafafau aeyo. Resi niyo, “Nai dubuini Saul, Varika amiye yaku na nifeideyo—iniye bi Iesu, kaere bi minari baegasa idauri ya rofu ogau niyo. Na nifeideyo bi dudusa ne aregiya ma Vima kikifa yaku yi roaita ideri vata baego.” ¹⁸ Evade oyena ireka

kana ini nemokori gutuna yareyadi ma dudusa ini ne areyadi. Dadisi are reyo ma babatiso reyo. ¹⁹ Kamini iruku iriyori, bi ini yeiva roaitari dairi baeyo.

Saul yaku ago buni Damascus ri nirausi reyo

Saul Damascus ri usi dina venesa meda be kana ameyadi. ²⁰ Evade usa usa yavari dui resi Iesu[‡] bi Sei di mida nirausi regi kora reyo.

²¹ Ini sina neidegamadi vene tau tururu resi nikaiteyadi, “Mina amiye yaku Jerusalem ri mina amiye Iesu nivakegamadi vene moi no rigamo, ba? Ina minari ka mina vene moigika Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene rofu dairisi baeyo.”

²² Idu Saul yaku Iesu dada ini sina nirausi regamo; bi vava iniye nisi Iesu bi Keriso moi vegu rido amiye nirorotari resi ka amiye di uka moina iniye regamo, dada Jew vene Damascus ri amegamadi bi nikabai rena bi anua iniye regamadi.

²³ Meda tau koina niyori, Jew vene egogo resi Saul gokai umuyegedi mina di sina nidodi reyadi. ²⁴ idu ina ugedi sina bi sena nioteimaradi. Uru ari bi taoni ida vena vegamadi ina umuyegedi vonisi. ²⁵ Idu urusa yokoiri Saul di usi dina vene yaku ina moisi foroka tora yokoi ideri merisi taoni di biri etofaro moi feideyadi.

Saul Jerusalem ri

[‡] **9:20:** Iesu; buru bedakai Keriso nufa. ^{*} **9:23:** 2 Cor 11.32–33

²⁶ Saul Jerusalem ri baegasa usi dina venesa vakoi gogo niyagane vonisi mokeyo, idu mokena vari gira aena de aeyadi ina ka usi dina amiye yokoi bi. Resi ina tau noibanu ina rofu bi ori reyadi. ²⁷ Kamini Barnabas yaku aedesi nifeidena vene rofu afei boyo. Ina yaku ina vene rofu nirorotari reyo gokai Saul yaku Varika amiye idau veyo ma beika sina Varika amiye yaku nimaro. Ina vene rofu ka niyo gokai Saul yaku ori de Iesu di roka dudu Damascus ri sina nirausi reyo. ²⁸ Dada Saul ina venesa amesi Jerusalem gagani tau noibanuri digasa ori de dudu Varika amiye di roka dudu sina nirausi regamo. ²⁹ Resi Greek ago nidedi Jew venesa ka sina nigasa kayamo regamo, ma umuyegika toga toga nirorotari regamadi. ³⁰ Usika ourena yaku mina nirorotari regamadi ago neidesi Saul Caesarea ri afei bosi Tarsus rofu nifeideyadi.

³¹ Mina ariri bi ekalesia vene tau Judea, Galilee ma Samaria gagani tau noibanuri uka amuta dudu amegamadi. Vima kikifa yaku aedegamo, dada yeiva moigamadi ma ini rafu ka amiye tau gade dui regamadi, Varika amiye rofu ori regamadi dada.

Peter bi Lydda ma Joppa taoniri

³² Peter bi gagani tau tora diga boga reyo. Meda yokoiri bi Sei di vene kaere bi Lydda ri amegamadi mina egoru regi boyo. ³³ Mironari bi amiye yokoi ini roka bi Aeneas baku reyo. Mina amiye bi dibo anua amiye lagani 8 ekamari maka varegamo. ³⁴ Peter yaku ina rofu niyo, “Aeneas, Iesu Keriso yaku gua ya moi buni rido. Dadisi ya

kaya yi ekama ri.” Minari maka dadiyo. ³⁵ Lydda ma Sharon ri amededi vene tau yaku mina amiye vesi Varika amiye rofu mokena vari gira aeyadi.

³⁶ Joppa ri bi usi dina rema yokoi amegamo, ini roka bi Tabitha. (Greek ago dudu ini roka bi Dorcas. §) Ari neinei bi vegu buni resi gugura irava vene aedegamo. ³⁷ Mina ariri bi gauka yokoi baku resi muyeyo. Ini roaita bi rafe masi yava odoro daiyutu yokoiri aeyadi. ³⁸ Joppa bi maike de Lydda rofu, dada usi dina vene Joppa ri yaku neideyadi Peter bi Lydda ri, ye amiye remanu nifeideyadi ma ina rofu usa niyadi, “Buni bi unasa evade baegiya.” ³⁹ Mina dada Peter dadisi ina venesa boyo. Okiyori, bi odoro daiyturi afei boyadi. Obu vene tau yaku ina buru ri desi isaka nigasa Dorcas yaku vegu amegamori, vadigamo varuka idana tau mina oteimagamadi. ⁴⁰ Peter yaku ina vene tau niyo dada etofarori yakuyadi ma efuka ode meimisi usa usa nisi kero resi muyena roaita rofu niyo, “Tabitha, dadi!” Ini nemoko aresi Peter vesi dadisi ameyo. ⁴¹ Peter yaku Tabitha di vana moisi aedeyo ma dadisi are reyo. Ma Sei di vene tau raka niyo, mina obu vene ka, ma ina vene rofu moi vegu riyo rema maro. ⁴² Mina sina Joppa taoni tauri urafo reyo ma amiye tau ini mokena vari gira Varika amiye rofu aeyadi. ⁴³ Kamini Peter bi meda tau gade Joppa ri ameyo, amiye roka Simon sa, kaere bi boromakau di ro moimai redo amiye.

§ **9:36:** Dorcas: Ini adina bi “gazelle;” mina bi deer keika kana.

10

Peter ma Cornelius

¹ Amiye yokoi di roka bi Cornelius kaere bi Caesarea ri amegamo. Ina bi iya rededi vene 100 di ourefeidena amiye yokoi Rome vene di rafu tora yokoi roka, “Italy vene di iya rafu.”* ² Ina bi Sei di mokena kana regamo amiye; ina ini yava vene tausa bi Sei nivakegamadi. Vegu buni tora gade iniye Jew vene di irava vene rofu resi ari neinei Sei rofu ka usa usa nigamo. ³ Uriyenau yokoi meda nemoko regodenuri kana, yaduka kana yokoi veyo. Mina yaduka kana vegasa vei mama reyo bi Sei di naivo naivo vima yokoi bae dui resi ina rofu niyo, “Cornelius!”

⁴ Ori iniye nufa mina naivo naivo vima vei kara resi niyo, “Varika amiye, bi beika?”

Ma naivo naivo vima nikabai resi niyo, “Sei bi yi usa usa nisa neidesi yi vegu buni irava vene rofu reisa vei mama reyo. ⁵ Ye gua amiye be Joppa ri nifeidegiya ma amiye yokoi ini roka Simon Peter afei baeyaganedi. ⁶ Ina bi amiye yokoi ini roka Simon, kaere bi boromakau di ro moimai redo amiye, di yavari oto resi amedo; yava bi davara atafuri.”† ⁷ Mina naivo naivo vima diyori, bi ini yava di moimai rei tavoi rededi amiye remanu ma iya redo amiye yokoi, kaere bi Sei di mokena kana redo amiye ma ari neinei bi ini moimai redo amiye mina raka niyo. ⁸ Beika vata niyo mina nioteimasi Joppa ri nifeideyo.

* **10:1:** iya rafu: Mina di roka bi “regiment.” Mina bi iya rededi vene 600 nufa. † **10:6:** Bura bedakai ka Beika reyaine ya nigo nufa.

⁹ Ari uveyo ma idama boyadi Joppa atafuri niyadiri, bi meda tobo kana niyo. Ma Peter bi usa usa nigika yava odorori boyo. ¹⁰ Kamini rauna reyo dada, iruku irina mokena moiyo; ma iruku dogo regamadiru, bi yaduka kana yokoi veyo. ¹¹ Oma ekeyo ma beika yokoi bou varuka buni tora kana konofafau degamo ma veyo. Mina bi teukana 4 rofu moi gira regamadi. ¹² Mina ideri bi deda vibani yuka 4 nufa tau, iyana rededi vibani aruma kana ma oma di erena. ¹³ Kamini goroka yokoi yaku niyo, “Peter, dadisi umuyegasa iri!”

¹⁴ Idu nikabai resi niyo, “Varika amiye, makai bi de regida! Na bi toga toga ago gira dada kino nufa irina de vibani yokoi irina de mini.”

¹⁵ Mina goroka yaku dudusa nikabai resi niyo, “Beika Sei yaku bi ruaka ma kino de vo niyo, bi ya yaku bi ni moi kino ga ri.” ¹⁶ Mina kana bi uru regodenu vata niyo ma evade mina bi oma ideri moi dairisi boyo.

¹⁷ Peter mina yaduka kana veyo di sina di rama bi beika mina mokegamori, bi Cornelius yaku nifeideyo amiye, bi Simon di yava bi goidu amiye rofu usa nisi baku resi ini ida venari baesi are regamadi. ¹⁸ Raka nisi nikaiteyadi, “Minari odi okisi amedo amiye yokoi Simon, ini roka ka bi Peter, ina bi amedo ba ide?”

¹⁹ Peter bi toga mina yaduka kana di sina rama mokegamori, bi Vima kikifa yaku niyo, “Neide kumo, amiye regodenu[‡] bi ya maina okiyadi mini. ²⁰ Dada, dadisi egona rofu nesi ina venesa di. Mokei anua ga re, adina bi na yaku moi

[‡] **10:19:** regodenu; buru bedakai bedakai nufa; fefa yokoi bi remanu nufa.

nifeideyaka.” ²¹ Dada Peter resi na vene rofu niyo, “Maina rededi amiye bi na mini. Beika resi baeyadi?”

²² “Iya rededi vene 100 di ourefeidena amiye Cornelius yaku una nifeideyo,” vo niyadi. “Ina bi amiye buni, kaere bi mokena rorobo nufa ma Sei nivakena amiye ma Jew vene tau yaku ka ina vei odoro rededi. Sei di naivo naivo vima kikifa yokoi yaku niyo bi, ya bi ini yavari ya raka nigo ma bogiya. Makai regiya ma neidego ya yaku ina rofu beika sina nigija mina.” ²³ Peter yaku afei dui resi niguba reyo, dada mina urusa yokoi maka bi mironari vareyadi.

Ari uveyori, bi dadi ina venesa boyo; Joppa usika ourena bedakai ka inasa vakoi boyadi. ²⁴ Mina meda usi bi Caesarea ri okiyadi. Mironari Cornelius yaku tua regamo ini usika ourenasa, ma ini asiyaka vene bedakai, kaere bi ina yaku niyo dada oki egogo resi Peter tua regamadi. ²⁵ Peter ini yava dui regi reyori, bi Cornelius yaku baku resi nivakegi ini yuka atafuri efuka meimiyio. ²⁶ Idu Peter yaku moi odoro resi niyo, “Are re; na ka bi amiye tavoi.” ²⁷ Resi Cornelius sa sina nigasa dui rei boyadi yava ideri, bi egogo resi amededi vene tora gade baku reyo. ²⁸ Ina vene rofu niyo, “Ya kaya ya diba inkiye bi Jew vene di ago gira yaku nido bi tutubena idana vene bi ga odi digedi ma, ina vene ka ga nikabai regedi. Idu Sei yaku na oteimaro bi amiye yokoi bi na yaku de ni moi kino regida. ²⁹ Mina dada, na rofu ago nifeideyori, bi baena maka reyaka, mokena yokoi de. Mina resi ya nikaiteida, beika resi na rofu ago nifeidey?”

³⁰ Ma Cornelius yaku niyo, “Meda regode koina niyo mini, mina kana meda nemoko regodenu uriyenauri nai yavari usa usa nigasa§ amegamaka. Minari maka amiye yokoi varuka feyo tayataya risi nai buda rofu are resi ³¹ niyo, ‘Cornelius! Sei bi yi usa usa nisa neidesi yi vegu buni irava vene rofu reisa vei mama reyo. ³² Mina dada amiye be Joppa ri nifeidegiya bi amiye yokoi ini roka Simon Peter raka niyaganedi. Ina bi amiye yokoi ini roka Simon, kaere bi boromakau di ro moimai redo amiye, di yavari oto resi amedo; bi davara atafuri.’** ³³ Mina dada evade ago ya rofu nifeideyaka ma ya bi baeyo mini, adina ya bi amiye buni. Gua una tau noibanu bi mini Sei di nemokori Varika amiye yaku beika sina ya niyo nigiya ma neidegifa di ya toro resifa.”

Peter di sina

³⁴ Kamini Peter ago niyo: “Gua vei mama reida rama inkiye Sei yaku una tau vakoi bi mokena yokoi maka dudu una dogo redo.◊ ³⁵ Kaere yaku ina nivakesi vegu rorobo redo amiye bi Sei yaku moi odoro rido, ina goina gagani rofu di bi de mokedo. ³⁶ Ya ya diba beika ago Israel vene rofu nifeidesi uka amuta di ago buni Iesu Keriso rofu nirausi reyo, kaere bi una tau vakoi di Varika amiye. ³⁷ Beika vegu tora Judea konori vata niyo bi ya diba. Mina vegu siko Galilee ri vata niyo, John yaku ini babatiso sina nirausi reyo fufutari. ³⁸ Ya ya diba Iesu Nazareth amiye ma

§ **10:30:** usa usa nigasa; bura bedakai oyo ma usa usa nigasa nufa. ** **10:32:** Bura bedakai ka Baegasa ya rofu ago nigo nufa. ◊ **10:34:** Deut 10.17

gokai Sei yaku Vima kikifa di vavasa inafafau ni moi feideyo. Gagani gagani tora rofu disi buni regasa amiye tau moi buni rigamo, kaere bi Bodaka di vava gabireri amegamadi, adina Sei bi inasa amedo. ³⁹ Una bi uniye uni nemoko duduveyafa, beika vegu tau Jerusalem taoniri ma Jew vene di gagani noibanuri reyo bi. Mina resi bi umuyeyadi; yabo odorori ikoko reyadi. ⁴⁰ Idu, meda regodenu koina niyori, bi Sei yaku moi vegu risi reyo ma ogau niyo. ⁴¹ Amiye tau nemokori bi ogau de niyo, idu una rofu ina vei mama reyafa, ma Sei yaku una mokeyo vene rofu di maka, mina bi kaere bi inasa iruku koru iriyafa, muyena rofu dadiyo fufutari. ⁴² Resi una ni yeiva resi niyo amiye rofu ago buni nirausi resi niokugifa, ina bi Sei yaku ni moi odoro riyo ma muyena vene ma vegu amena vene di kota neidena amiye di moimai rego dada. ⁴³ Sei di ago niyadi vene tau bi ina nigika nigamadi bi, tau noibanu ina rofu mokena vari gira aegediri, bi ini vegu no koite makugo, ini roka di vava dudu.”

Tutubena idana vene yaku Vima kikifa moi yadi

⁴⁴ Peter ago nigamori, bi Vima kikifa Peter di ago neidegamadi vene taufafau deyo. ⁴⁵ Jew vene kaere bi mokena vari gira aeededi vene Peter sa Joppa ri gutuna baeyadi bi tururu reyadi Sei yaku ini uka buni Vima kikifa tutubena idana vene rofu ka maro dada. ⁴⁶ Gagani gagani di ago bouna bouna dudu sina nigasa Sei nivakegamadi mina neideyadi. Kamini Peter yaku niyo: ⁴⁷ “Mina vene bi Vima kikifa moi yadi, una yaku reyafa kana. Mina dada amiye yokoi yaku ina vene koru

dudu babatiso moigika moi vaigo ba ide?” ⁴⁸ Resi ago maro dada Iesu Keriso di roka dudu babatiso moiyadi. Mina usi bi, usa niyadi dada ma ina venesa meda be ameyo.

11

Peter yaku Jerusalem ri ekalesia vene sina maro

¹ Nifeidena vene ma usika ourena Judea gaganiri neideyadi bi tutubena idana vene ka Sei di ago moiyadi. ² Peter Jerusalem ri boyori, bi roaita nugana di ago gira moi gira rideki vene bi inasa kayamo regasa niyadi, ³ “Ya bi odi diyori roaita nugana de vene di yavari amesi ka inasa iruku irigamo!” ⁴ Ye kamini Peter yaku ina vene rofu beika vegu vata niyo mina tau vakoi niyo ini adinari gutuna baeyo gua mina:

⁵ “Joppa taoniri usa usa nigasa amegamakari, bi yaduka kana yokoi bou varuka buni tora kana omari degamo ma veyaka. Mina bi teukana ⁴ rofu moi gira regamadi ma na atafu baeyo. ⁶ Ideri vei mona regasa vibani yuka ⁴ nufa ma tuma dona nadina, iyana rededi vibani aruma kana ma oma di erena veyaka. ⁷ Resi goroka yokoi neideyaka na rofu yomakai niyo, ‘Peter, dadisi umuyesi iri!’ ⁸ Idu na yaku niyaka, ‘Varika amiye, makai bi de regida! Na bi toga toga ago gira dada kino nufa irina de vibani yokoi irina de mini.’ ⁹ Mina goroka yaku dudusa oma odorori gutuna niyo, ‘Beika Sei yaku bi ruaka ma kino de vo niyo, bi ya yaku bi ni moi kino ga ri.’ ¹⁰ Mina kana bi uru regodenu vata niyo ma beika tau oma ideri moi dairisi boyo. ¹¹ Kamini minari maka bi amiye

regode Caesarea gutuna na rofu nifeideyadi bi bae okiyadi amegamaka* yavari. ¹² Vima kikifa yaku na niyo bi ina venesa bogida mokena yokoi de dudu. Yomina dubuiyaka 6 Joppa ri gutuna bi na ota reyadi ma Caesarea ri baesi una tau Cornelius di yavari dui reyafa. ¹³ Ye una niyo gokai vejo bi naivo naivo vima yokoi baesi ini yava ideri are resi ina rofu niyo, ‘Amiye be Joppa ri nifeide, amiye yokoi ini roka Simon Peter rofu raka niyainedi. ¹⁴ Ina yaku ya rofu ago nigasa ya yi yava amededi vene tausa moi vegu rigo.’ ¹⁵ Ago nigi kora regamakari, bi Vima kikifa ina venefafau deyo, ouresi una vene rofu ini reyo kana. ¹⁶ Minari bi kamini mokeyaka Varika amiye yaku ini niyo sina bi: ‘John bi koru dudu babatiso reyo idu bi Vima kikifa dudu babatiso rego.’[†] ¹⁷ Mina dada mina bi vabara mini, Sei yaku mina tutubena idana vene rofu mina buni maro bi ina ka una maro, Iesu Keriso rofu mokena vari gira aeyafari; na bi na kaere dada Sei moi vaigida!”

¹⁸ Mina neideyadiri, bi fufuta ago nidedi mina feresi Sei di roka moi odoro rigasa nigamadi, “Sei yaku ka tutubena idana vene rofu bi vegu no feresi moi etagae risi amebiyaganedi vegu maro!”

Antioch ri amegamadi ekalesia vene

¹⁹ Stephen umuyeyadiri, bi esika esika vata niyo dada ekalesia vene be ori Phoenicia, Cyprus ma Antioch gagani maikeri boi neyadi. Mironari bi Jew vene rofu maka ago buni nigamadi.[‡] ²⁰ Idu mokena vari gira aena vene bedakai, kaere

* **11:11:** amegamaka; bura bedakai amegamafa nufa. † **11:16:** Acts 1.5 ‡ **11:19:** Acts 8.1–4

bi Cyprus ma Cyrene vene, bi Antioch ri bosi Greek ago nidedi vene† rofu ka sina niodoro regamadi, Varika amiye Iesu di ago buni mina. ²¹ Varika amiye di vava bi ina venesa amegamo, dada amiye tau gade iniye Varika amiye rofu ini mokena vari gira aesi ini uka kero reyadi.

²² Mina sina Jerusalem ri amededi ekalesia vene rofu boyo, mina dada Barnabas bi Antioch ri nifeideyadi. ²³ Sei yaku amiye rofu buni tora gade maro, mina desi veyori, bi ada resi ina vene nigira reyo, ini uka noibanu dudu Varika amiye usi baeyaganedi. ²⁴ Barnabas bi amiye buni, Vima kikifa yaku ini ukari vata baeyo ma ini mokena vari gira aena bi tora dada. Amiye tau gade iniye Varika amiye rofu moi baeyadi.

²⁵ Kamini Barnabas bi Tarsus ri Saul maina regi boyo. ²⁶ Baku regasa Antioch ri afei baeyo. Lagani buaru yokoi ina remanu bi ekalesia venesa egogo regasa amiye tau tora iniye oteimagamadi. Antioch taoniri, siko mokena vari gira Iesu Keriso rofu aena vene di roka niyadi bi Keriso di usi dina vene.

²⁷ Mina medari maka, Sei di ago nidedi vene be Jerusalem ri gutuna Antioch ri boi neyadi. ²⁸ Ina vene di amiye yokoi roka Agabus bi Vima kikifa di vava dudu dadisi niyo bi adabo tora yokoi gagani kono tora noibanuri gabi vata nigo. (Claudius, kaere bi Rome di gagani gagani tau ourefeidei amegamo ariri vata niyo.)²⁸ ²⁹ Usi dina vene tau yaku ini mokei tora reyadi bi gugura fore ini

† **11:20:** Greek ago nidedi vene; bura bedakai tutubena idana vene nufa. ²⁸ **11:28:** Acts 21.10

vanari nido kana bi Judea amededi ekalesia usika ourena vene rofu aedegi moi feidegedi. ³⁰ Kamini makai resi bi fore Barnabas ma Saul rofu moi feideyadi, ekalesia vene di tora vene maraganedi.

12

Besa besa esika esika moina

¹ Mina meda makari bi kini Herod* yaku ekalesia vene be rofu esika esika magi kora reyo. ² Resi Herod yaku James, kaere bi John di dubuini, bi ago niyo ma bainasi dudu umuyeyadi. ³ Ye beika reyo mina bi Jew vene ada reyadi, mina vesi ka bi Peter moi gira reyo. (Mina bi Beredi yeast de di irakuna ariri.) ⁴ Peter moiyori, bi dibura yava ideri aeyo ma iya rena rafu 4 yaku vegasa amegamadi. Rafu yokoi makari bi iya rena amiye 4 amegamadi. Herod yaku mokeyo bi Ferei ebu rena irakuna fufutari mamo amiye di nemokori kota rego. ⁵ Dada Peter bi dibura yavari aesi moi nari regamadi, idu ekalesia vene bi Peter dada usa usa ni yeiva regamadi Sei rofu di.

Peter dibura yavari nifeidesi yakuyo

⁶ Herod yaku amiye di nemokori moi yakugo vo niyo meda moina koderi, bi urusari Peter bi iya rena amiye remanu di utari varegamo. Seini remanu dudu mitai riyadi ma dibura yava di ida vena ka iya rededi vene yaku nari regamadi. ⁷ Minari maka Varika amiye di naivo naivo vima yokoi baesi are reyori, bi dibura yava bi vabara yaku vata baeyo. Naivo naivo vima yaku Peter

* **12:1:** kini Herod: Herod Agrippa I, Palestine gagani tau di ourefeidena amiye. ⁵ **12:4:** Ex 12.1–27

megeari moi turu rei edadigasa niyo, “Evade dadi!” Minari maka seini ini vanari bi yareyadi. ⁸ Kamini naivo naivo vima yaku niyo, “Yi gagaba ukita maena mitai risi yi yuka fafa ka ri.” Peter makai reyo ma naivo naivo vima yaku niyo, “Yi bou varuka risi na usi bae.” ⁹ Peter ina usi dibura yavari gutuna yakuyadi; ina toto mina naivo naivo vima yaku beika regamo bi rama iniye ba ide mina. Ini mokegamo bi yaduka kana vegamo. ¹⁰ Iya rena vene ouresi nari regasa amegamadi sana ebu resi boi nesi yokoi ka ebu resi auri dudu riyadi biri taoni di ida vena baesi okiyadi. Ina kaya ina vene rofu ekeyo ma yakuyadi. Taoni ideri di ida yokoiri negamadir, minari maka naivo naivo vima yaku Peter ferei diyo.

¹¹ Kamini minari Peter di mokena bae dairiyo ma niyo, “Gua mamo mokeida mini, mina bi rama iniye! Varika amiye yaku Herod di vanari gutuna na moi vegu rigika ini naivo naivo vima nifeideyo. Jew vene yaku ini mokena moigamadi rofu ka na moi vegu riyo.”

¹² Mina mokenasa Mary, kaere bi John Mark di nono, di yavari boi neyo. Minari amiye tau egogo resi usa usa nigasa amegamadi. ¹³ Peter biri etofarori raka niyo ma naivo rema yokoi roka Rhoda yaku neidesi baeyo. ¹⁴ Ini goroka neide mama resi ada no iniye iniye nisi yava ida biri bi ekena de idu feresi raga dairi bosi niyo Peter bi etofaro are regasa amedo. ¹⁵ Ina vene yaku niyadi, “Ya bi ada forovai reyo!” Idu ni duri duri resi niyo bi mina bi rama. Dada nikabai resi niyadi, “Mina bi ini naivo naivo vima!”

¹⁶ Mina fuofuori, Peter bi toga ida biriri raka nigasa amegamo. Gabi ida biri ekesi vegasa tururu reyadi. ¹⁷ Ma ini vana moi odoro reyo ago babo niyaganedi vonisi, resi nirorotari reyo gokai Varika amiye yaku dibura yavari gutuna moi yakuyo. Kamini niyo, “Mina sina bi James ma usika ourena idana rofu nioteimafa.” Kamini feresi yokoi sanari diyo.

¹⁸ Ari uveyori, bi iya rededi vene bi forovai tora iniye resi niyadi, “Peter rofu di beika vata niyo mina?” ¹⁹ Herod yaku ago maro ina maina reyaganedi vonisi, idu baku rena de reyadi. Dada iya rededi vene nikaitesi nitugi reyo umuyeyaganedi vo niyo.

Mina fufutari, bi Herod Judea ferei bosi ari be bi Caesarea ri ameyo.

Herod di muyena

²⁰ Herod bi Tyre vene ma Sidon vene rofu gubuyo tora iniye reyo dada, ina tau vakoi egogo resi ina vegika boyadi. Blastus ini uka siko moi amuta reyadi, kaere bi kini di yava nari redo amiye tora, ina vene aedeyainedi. Kamini Herod rofu boi nesi uka amuta usa niyadi, adina ini gagani di iruku bi kini di gaganiri gutuna moigamadi.

²¹ Ini niyo medari, Herod ini sogona burefe risi ini ourefeidena amena fata odoro ameinu resi ini vene rofu ago niyo. ²² Amiye raka nisi niyadi, “Mina bi diya amiye kana yaku ago nido, idu sei yokoi yaku nido!” ²³ Minari maka Varika amiye di naivo naivo vima yaku u moi keto reyo, adina Sei di roka moi odoro de riyo. Adi yaku iriyadi ma muyeyo.

²⁴ Ye Sei di ago toga tora nisi urafo reyo.

²⁵ Barnabas ma Saul ini moimai koina nisi John Mark ka afei baesi Jerusalem gutuna[†] vakoi dairisi Antioch ri boyadi.

13

Barnabas ma Saul bi auba resi nifeideyadi

¹ Antioch duburi bi Sei di ago niyadi vene ma oteimana vene be amegamadi. Ina vene di roka bi mini: Barnabas, Simeon (ini roka nigika bi amiye gabu), Lucius (kaere bi Cyrene gagani amiye), Manaen (kaere bi gavana Herod* sa moi tora reyadi) ma Saul. ² Varika amiye nivakesi iruku oyo regamadiri, bi Vima kikifa yaku ina vene rofu niyo, “Barnabas ma Saul bi nai moi etagae rifa raka niyaka di moimai rena reyaganedi.”

³ Oyo resi usa usa nisi ini vana ina venefafau aesi nifeideyadi.

Cyprus motumoturi

⁴ Vima kikifa yaku nifeideyo dada, Barnabas ma Saul bi Seleucia ri boyadi, ye mironari gutuna bi bouti dudu Cyprus motumoturi boi neyadi.

⁵ Salamis taoni okiyadiri, bi Jew vene di usa usa yavari Sei di ago niodoro reyadi. John Mark bi ina venesa amegasa naivo regamo.

⁶ Motumotu di doba mina nana rei boyadi, resi ugasi Paphos ri boi neyadi; minari bi yaumana amiye yokoi baku reyadi, ini roka bi Bar-Iesu. Ina

† **12:25:** gutuna; buru bedakai ri nufa. * **13:1:** Herod: Herod Antipas, Galilee di ourefeidena amiye (Lk 3.1 baku re).

bi Jew amiye yokoi ma ofa dudu Sei di ago niyo ofa amiye vo nigamo. ⁷ Ina bi mina motumotu di gavana Sergius Paulus di asini, kaere bi mokena moka amiye yokoi. Mina gavana yaku Barnabas ma Saul rofu ago nifeideyo, adina bi Sei di ago neidego di mokena moiyo dada. ⁸ Idu mina yaumana amiye (Greek agori ini roka bi Elymas) yaku moi vaiyo adina bi gavana di mokena vari gira aena biri rigika regamo. ⁹ Kamini Saul—kaere bi ini roka yokoi bi Paul—bi Vima kikifa yaku ini roaita nivai reyo; mina yaumana amiye vei kara resi ¹⁰ niyo, “Ya bi Bodaka di mida! Ya bi vegu rorobo tau biri risa amiye. Ofa ofa tau ma vegu no rena yaku ya vata baeyo, ma ya bi ari neinei Varika amiye di sina rama bi ofa ofa rofu moi kero reisa! ¹¹ Varika amiye di vana bi yafafau gua dego ma yi ne taufa nigo, ma ari be bi meda di vabara de vegiya.”

Minari maka Elymas amuteyo bi seuya mukuna kana ini nemoko fafa riyo, ma diga boga regasa bi amiye maina regamo vanau riyaganedi. ¹² Gavana yaku beika vegu vata niyo mina vegasa Sei rofu mokena vari gira aeyo, Varika amiye di sina oteimaradi rofu di tururu iniye reyo dada.

Antioch taoni Pisidia gaganiri

¹³ Paul bi ini ota riyadi venesa bouti dudu Paphos gutuna Perga ri boi neyadi. Perga bi taoni yokoi Pamphylia gaganiri amedo. Idu minari John Mark bi Paul ma Barnabas feresi Jerusalem ri dairiyo. ¹⁴ Perga gutuna bosi Antioch ri okisi, Pisidia gaganiri, Sabati medari bi bosi usa usa yavari ameinu reyadi. ¹⁵ Moses di ago gira ma

Sei di ago nidedi vene di bukari bura reyadi ago niokuyadi fufutari bi usa usa yava di ourefeidena vene yaku ina vene rofu di ago nifeidesi niyadi: “Dubuiyaka vene, uni mokenari bi yasa egira sina be amedo vonisi bi ina vene rofu nifa.” ¹⁶ Ye Paul dadi are resi ini vana dudu amiye ago ga niyaganedi vonisi ma niyo:

“Nai Israel vene ma tutubena idana vene tau kaere bi Sei nivakededi: na neidefo! ¹⁷ Israel vene di Sei yaku uni tutubena vene nisi moiyo. Egypt ri yava ika vene kana amegamadiri, bi ina vene rofu gagani tora yokoi moi risi ini vava tora dudu Egypt gutuna moi yakuyo. ¹⁸ Ye lagani 40 ri gagani autu sanari Sei yaku ini vegu no regamadi moi tai rigamo. [†] ¹⁹ Canaan kono torari, gagani 7 etei riyo fufutari mina kono ina vene di maro. ²⁰ Mina vegu tau bi lagani 450 kana moiyo. [☆]

“Mina fufutari bi kota nari rena vene maro ma boyo Sei di ago niyo amiye Samuel di ari moiyo. ²¹ Kamini kini rofu usa niyadiri, bi Sei yaku Saul maro, kaere bi Kish di mida. Ini rubu bi Benjamin. Ina yaku lagani 40 ri ini kini niyo. ²² Ina moi etagae riyo fufutari bi Sei yaku David moi ini kini riyo. Yomina bi Sei yaku ina nigika niyo kana: ‘Gua David veitao reyaka, kaere bi Jesse di mida, bi nai mokeida amiye kana. Mina kaere bi nai beika mokeida bi rego.’ ²³ Sei ini nitore reyo kana bi Iesu,

[☆] **13:17:** Ex 1.7; 12.51 [†] **13:18:** ini vegu no regamadi moi tai rigamo; bura bedakai nari regamo nufa. [☆] **13:18:** Num 14.34; Deut 1.31 [☆] **13:19:** Deut 7.1; Josh 14.1 [☆] **13:20:** Judg 2.16; 1 Sam 3.20 [☆] **13:21:** 1 Sam 8.5; 10.21 [☆] **13:22:** 1 Sam 13.14; 16.12; Ps 89.20

kaere bi David di tutubena, bi Israel vene moi vegu rina amiye moi vata riyo. ²⁴ Iesu ini dena koderi, bi John yaku Israel vene tau rofu di ago niodoro reyo, bi ini vegu no feresi moi etagae risi babatiso moiyanagi. ²⁵ John ini moimai moi koina rigi ne tumusa ri, bi amiye rofu niyo, ‘Ya yaku mokededi na bi kaere? Ma ya vene bi na toro regasa amena de rededi. Idu neidefa! Ina bi na usi baedo, ye na bi rorobo de ini yuka ro younegida.’^{*}

²⁶ “Nai usika ourena Israel vene, Abraham di tutubena vene, ma ya tutubena idana vene tau minari kaere bi Sei nivakededi: mina moi vegu rina sina bi una rofu nifeideyo! ²⁷ Adina Jerusalem ri amededi vene ini ourefeidenava nesa ina toto mina bi moi vegu rina amiye mini, Sei di ago niyadi vene di ago Sabati meda neineiri bura vededi ka ini adari fatena de redo. Idu Iesu umuyegika dada Sei di ago niyadi vene di ago moi rama aeyadi. ²⁸ Ye umuyegika di ida maina reyadi ka vegu no baku rena de reyadi, dada Pilate usa niyadi ina umuyeyainedi. ²⁹ Beika baika ina rofu Sei di ago bura reyadi kana minari rei vau reyadi fufutari, bi satauro gutuna moi soka resi muyena guriri aeyadi. ³⁰ Idu Sei yaku muyenari gutuna moi dadiyo, ³¹ ye meda tau gaderi iniye moi ogau riyo, ini vakoi Galilee gutuna Jerusalem ri digamadi vene rofu. Ina vene bi ini ne yaku veyadi vene, mina Israel vene

^{*} **13:24:** Mk 1.4; Lk 3.3 ^{*} **13:25:** Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16;
Jn 1.20, 27 ^{*} **13:28:** Mt 27.22–23; Mk 15.13–14; Lk 23.21–23;
Jn 19.15 ^{*} **13:29:** Mt 27.57–61; Mk 15.42–47; Lk 23.50–56; Jn
19.38–42

rofu.³² Ye una bi mina ago buni ya vene rofu moi baeyafa: Sei yaku uni tutubena vene rofu beika nitore resi rego ³³ bi una rofu moi rama reyo, kaere bi ina vene di tutubena vene. Iesu moi dadiyo resi moi vegu riyo. Psalms remanuri bura reyo kana:³⁴

‘Ya bi nai Mida;

na bi gua yi Baba niyaka.’

³⁴ Resi mina bi Sei yaku muyenari gutuna moi dadigo sina niyo, guri ideri toga iko de niyo:³⁵

‘David rofu nitore reyaka kana

buni tora gade kikifa ma rama ya magida.’

³⁵ Psalms yokoi ka bura reyo kana:³⁶

‘Yi naivo naivo amiye kikifa de feregiya ma guri ideri iko de nigo.’

³⁶ “Adina ini ariri David bi Sei yaku ini mokeyo kana moimai tau vakoi resi muyeyo ma ini tutubena venesa guri aeyadi ma ini roaita guri ideri iko niyo. ³⁷ Idu Sei yaku muyenari gutuna moi dadiyo amiye di roaita bi guri ideri iko de niyo.

³⁸ Usika ourena vene, vei mama reyaganedi Iesu rofu di vegu no koite makuna di sina bi ya nisifa mini. Ma kaere amiye tau mokena vari gira ina rofu aegedi, bi vegu no tau rofu erufugo, ³⁹ idu Moses di ago gira yaku bi vegu no rofu de erufugo.

⁴⁰ Dada ya kaya nari refa kumo Sei di ago nidedi vene yaku bura reyadi bi ya rofu vata nigo baebu:

⁴¹ ‘Sei yaku ini sina niyo rofu ni no rededi vene, vefa kumo! Tururu resi muyefa!³⁸

Adina na yaku gua beika reida

³² **13:31:** Acts 1.3 ³³ **13:33:** Ps 2.7 ³⁴ **13:34:** Is 55.3 ³⁵ **13:35:**
Ps 16.10 ³⁶ **13:41:** Hab 1.5

rofu di bi mokena vari gira de aegedi,
amiye yokoi yaku ya nirorotari rego ka mo-
kena vari gira de aegedi!””

42 Ye Paul ma Barnabas usa usa yavari yakuyadiri, bi amiye yaku usa niyadi mirona Sabati medari dairisi mina vegu di sina besa niyaganedi. **43** Amiye tau usa usa yavari egogo reyadi ma ufeya resi diyadiri, bi Jew vene tau ma tutubena idana vene kaere bi Jew vene di Sei nivakena vegu usi dina vene tau yaku Paul ma Barnabas sa digamadi. Ina vene rofu ago nisi nigira reyadi ari neinei Sei di buni tora gaderi amebiyaganedi.

44 Mirona Sabati medari bi taoniri amededi kana amiye tau Varika amiye di ago neidegika okiyadi. **45** Idu Jew vene yaku amiye tau gade veyadiri, bi ini uka gonema yaku vata baeyo. Paul yaku ini beika sina niyo rofu nikayamo resi nifafana reyadi. **46** Ye Paul ma Barnabas ori de dudu ago ni yeiva iniye reyadi: “Rama iniye, ya vene rofu siko Sei di ago nigifa bi buni. Idu gedu madedi mini ma ya mokededi bi ya kaya bi toga toga ameibobina vegu rofu bi buni de, dada ya vene ya feresi tutubena idana vene rofu bogifa. **47** Adina Varika amiye yaku ago gira una niyo bi yomini:⁴⁷

‘Tutubena idana vene di vabara bi ya riyaka,
ye mina dada gagani kono tora noibanu di
vene tau vegu niyaganedi.’”

48 Tutubena idana vene yaku mina sina neide-
gasa ada resi Varika amiye di roka moi odoro

⁴⁷ **13:47:** Is 42.6; 49.6

riyadi; resi kaere bi Sei yaku toga toga amei-bobina vegu rofu niyo bi mokena vari gira aeyadi.

⁴⁹ Varika amiye di ago mina gagani tauri urafo reyo. ⁵⁰ Idu Jew vene bi taoni di ourefeidena vene ma Sei nivakena gugura nufa rema vene di uka moiyadi. Paul ma Barnabas rofu esika esika moi vata resi ini gagani rofu umeki reyadi. ⁵¹ Ye rebe kana mina taoni rofu ini yuka di budoka uyaresi Iconium taoniri boyadi. ⁵² Usi dina vene Antioch ri bi ada iniye reyadi ma Vima kikifa yaku ka ini ukari vata baeyo.

14

Iconium taoniri

¹ Iconium ri ka mina kana vegu vata niyo: Paul ma Barnabas usa usa yava ideri bosi sina nigamadi, dada Jew vene ma tutubena idana vene tau tora Iesu rofu mokena vari gira aeyadi. ² Idu mokena vari gira aena de reyadi Jew vene yaku bi tutubena idana vene di uka moiyadi ma usika ourena vene rofu di gedu maradi. ³ Paul ma Barnabas bi mironari amei doba resi Varika amiye di ago ori de dudu nigamadi. Ina niyo ini buni tora gade di sina nigamadi bi rama ye vava maro ma mokena vegu ma rebe regamadi. ⁴ Mina taoni vene tau di uka bi remanu niyo: be bi Jew vene di ma be bi nifeidena vene di.

⁵ Kamini tutubena idana vene be ma Jew vene be ini ourefeidena venesa egogo resi bi mokena moisi bi nifeidena vene rofu rei mona de resi fore dudu umuyegedi. ⁶ Oteimana vene yaku

[◇] **13:51:** Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11

mina vegu neideyadiri, bi Lycaonia gagani ma ini atafu gaganiri, Lystra ma Derbe taoniri ori diyadi.
7 Mironari ago buni niodoro regamadi.

Lystra ma Derbe taoniri

8 Lystra taoniri bi yuka no amiye yokoi amegamo, kaere bi vata nisi yuka no niyo. Ina ka bi nana de regamo. **9** Mironari amesi Paul di ago neidegamo. Paul veyo bi mokena vari gira aesi mokeyo bi buni nigo, dada ina vei kara resi **10** ni tora resi niyo, “Are rei rorobo re yi yuka dudu!” Mina amiye sokau resi diga bogasa reyo. **11** Egogo reyadi amiye tau yaku Paul beika reyo mina veyadiri, bi ini Lycaonia ago dudu raka nisi niyadi, “Sei bi amiye kana nisi una rofu deyo mini!” **12** Barnabas di roka masi niyadi bi Zeus* ma Paul di roka bi Hermes† niyadi, adina ina bi ago ni odoro rena amiye. **13** Zeus ma amiye utari naivo amiye, kaere bi ini nivakena yava bi taoni etofaro are redo, bi boromakau rumana be farofarosa ida venauri moi deyadi. Adina bi mina amiye tausa ini mokena bi ina vene rofu ori sisika regedi vonisi reyadi.

14 Ye nifeidena amiye Barnabas ma Paul beika vegu regedi mina neideyadiri, bi ini varuka uesti resi amiye tau utari raga bosi raka nigasa niyadi, **15** “Beika resi makai rededi? Uniye ka bi amiye maka ya kana! Una minari bi ago buni nirausi

* **14:12:** Zeus: Mina bi Greek vene di varika ofa sei. (Rome vene di roka Jupiter maradi.) † **14:12:** Hermes: Mina bi Greek vene di ofa sei yokoi kaere bi ini ofa sei tau vakoi di naivo amiye. Ina ka bi ago nigamo amiye. (Rome vene di roka Mercury maradi.)

regi baeyafa, ye yi mokena mina beika baika no rofu kero reyaganedi, ma yi mokena bi vegu amedo Sei mokeyaganedi, kaere bi oma, kono, ma davara beika baika tau mina ideri riyo. ¹⁶ Senagi bi gagani tau di amiye fereyo, dada vegu niyadi bi iniye ini mokena kana mina regamadi. ¹⁷ Idu toga vegu amedo di vana anuka bi vesifa ini buni redo rofu di: miya omari gutuna ya masi ini ari ramari iruku rama niyainedi ya mado; iruku ya masi yi uka meko ada dudu moi nivai redo.” ¹⁸ Oteimana vene yaku ka ina vene rofu ori sisika ga reyaganedi mina ago niyadi, idu amiye tau ori sisika rena bi gira.

¹⁹ Jew vene be Antioch taoni Pisidia gagani gutuna ma Iconium taoni gutuna okiyadi; mina vene yaku amiye tau di mokena ini mokena kana moi yadi, dada mina vene yaku Paul bi fore dudu usi erokoko resi taoni etofarori moi yakuyadi, ini mokenari bi muyeyo bao niyadi. ²⁰ Idu usi dina vene baesi buru riyadiri, bi dadisi taoni ideri dairiyo. Ari uveyori, bi Barnabas sa Derbe taoniri boyadi.

Antioch taoni Syria gaganiri dairiyadi

²¹ Paul ma Barnabas Derbe taoniri ago buni niodoro resi usi dina amiye tora gade di uka moi yadi. Kamini Lystra taoni rofu dairisi Iconium taoniri bosi Antioch taoni, Pisidia gaganiri boyadi. ²² Usi dina vene egira resi niyadi bi rama iniye dudu ini mokena vari gira aenari amebiyaganedi. Yomakai oteimaradi, “Sei di ourefeidena amena sana dui regika bi toe tau tora moigifa.”

[◇] **14:15:** Ex 20.11; Ps 146.6

²³ Dubu yokoi yokoiri bi tora vene omasi usa usa nisi oyo resi Varika amiye rofu nimaradi, kaere bi ina rofu di mokena vari gira aeyadi.

²⁴ Pisidia gagani ebu rei boyadiri, bi Pamphylia gagani okiyadi. ²⁵ Mironari Perga taoniri ago niodoro resi Attalia taoniri boi neyadi. ²⁶ Resi minari gutuna bi bouti dudu Antioch taoniri dairiyadi. Mina sanari ekalesia vene yaku Sei di buni tora gade nimaradi, ye gua mina moimai moi koina reyadi.

²⁷ Antioch taoniri okiyadiri, bi ekalesia vene niegogo reyadi. Resi Sei sa vakoi reyadi moimai tau vakoi di sina niyadi ma gokai Sei yaku tutubena idana vene rofu di ida ekeyo ma mokena vari gira aeyaganedi. ²⁸ Resi bi usi dina venesa mironari amei doba reyadi.

15

Egogo rena Jerusalem taoniri

¹ Amiye be Judea gutuna Antioch ri desi usika ourena nioteimagi kora resi niyadi, “Moses di ago gira yaku nido kana, roaita nugana mina de regedi vonisi, bi moi vegu rina anua regedi.”[◇]

² Paul ma Barnabas mina venesa mina sina dada kayamo tora reyadi; mina dada bi mokena moi yadi buni bi Paul, Barnabas ma amiye be Antioch ri, bi Jerusalem taoniri bosi nifeidena vene ma tora vene mina kana vegu dada veyaganedi.

³ Ekalesia vene yaku nifeideyadi ma boyadi. Ye Samaria ma Phoenicia gagani ebu regasa boyadiri, bi tutubena idana vene di uka kero resi

[◇] **15:1:** Lev 12:3

Sei rofu aeyadi di sina mina nigamadi. Mina sina yaku Iesu di usika ourena tau rofu ada tora gade moi baeyo. ⁴ Jerusalem okiyadiri, bi ekalesia vene, nifeidena vene ma tora vene yaku faiva niyadi, Sei yaku beika ina vene dudu reyo nioteimaradiri. ⁵ Idu Pharisee vene di rafu gutuna kaere bi Iesu rofu mokena vari gira aeyadi vene be yaku dadisi niyadi, “Tutubena idana vene bi roaita nugasi mamo Moses di ini ago gira moi gira riyagane di regedi.”

⁶ Nifeidena vene ma tora vene mina sina nidodi regika egogo reyadi. ⁷ Nidodi rei doba reyadiri, bi Peter dadisi niyo, “Nai usika ourena vene, ya ya diba senagi bi Sei yaku ya vene yi fogori na moiyo, ye tutubena idana vene rofu ago buni niodoro regida, neidesi mokena vari gira aeyagane dada.[☆] ⁸ Ye Sei, kaere bi una yokoi yokoi di mokena bi ina diba, yaku bi tutubena idana vene rofu nimaro, Vima kikifa ina vene rofu maro dudu, una rofu ka maro kana.[☆] ⁹ Ina vene rofu ma una rofu bi yokoi moi idana de riyo; Iesu rofu mokena vari gira aeyadi, dada ina vene di uka moi ruaka riyo. ¹⁰ Mina dada, beika resi gua ya vene di mokenari ya bi Sei ebene regika mina toe bi usi dina vene di megeafafau aegi rededi? Mina toe bi uni tutubena ma uniye yaku ka moina anua reyafa. ¹¹ Idu una bi Iesu rofu mokena vari gira aeyafa ma Varika amiye Iesu* di buni tora gade dudu una moi vegu riyo, ina vene ka makai.”

¹² Amiye tau noibanu bere nisi Paul ma Barnabas yaku gokai Sei yaku ina vene dudu tu-

[☆] **15:7:** Acts 10.1–43 [☆] **15:8:** Acts 2.4; 10.44 * **15:11:** Bura bedakai ka Keriso nufa.

tubena idana vene di fogori mokena vegu ma rebe reyo mina nigorotari regamadiri, mina neideyadi. ¹³ Sina ni vau reyadiri, bi James dadisi ago niyo: “Nai usika ourena vene na neidefa! ¹⁴ Simon una nido mini, Sei yaku sena gokai tutubena idana vene mokesi ina vene rofu di amiye be moiyo ini vonisi. ¹⁵ Sei di ago niyadi vene di ago bi minasa baesi yokoi maka nido. Yomakai bura reyadi:

¹⁶ ‘Gabi dairigasa[☆]

David di ourefeidena amena sana yareyo bi
dudusa moi odoro regida.

Kekevata uyadi sana dudusa risi
dudusa moi are regida.

¹⁷ Ye amiye idana tau na rofu baegedi,
tutubena idana vene tau kaere na yaku raka
niyaka nai vonisi.

¹⁸ Varika amiye bi makai niyo, kaere bi senagi
senagi mina ninegau reyo.’”

¹⁹ James yaku nisi niyo, “Nai mokena bi yomakai, tutubena idana vene Sei rofu di uka madedi di ida bi toe ga manadi. ²⁰ Ye minari bi, fefa yokoi bura resi ina vene nigifa bi ofa sei kino nufa di nemokori aeyadi iruku, vibani bauye moisi umuyeyo ma dava bi irina ga reyagane; koa rena ka ga reyagane.[☆] ²¹ Adina bi sena meda dobari Moses di ago gira bi taoni neinei nirausi reyadi ma ini ago bi Sabati meda neineiri usa usa yavari bura vededi.”

Tutubena idana vene rofu bura reyadi

[☆] **15:16:** Amos 9.11–12 [☆] **15:20:** Ex 34.15–17; Lev 17.10–16;
18.6–23

²² Kamini nifeidena vene ma tora vene, ekalesia vene tausa mokeyadi bi amiye be ini rafuri moisi Paul ma Barnabas sa Antioch ri nifeidegedi. Amiye remanu moiyadi kaere bi usika ourena di ourefeidena vene di. Ina vene ini roka bi Judas (ini roka yokoi bi Barsabbas) ma Silas. ²³ Ina venesa bi yomina fefa bura resi ni moi feideyadi:

“Una, nifeidena vene ma tora vene, yi usika ourena vene, yaku uni yuata nifeidesifa tutubena idana usika ourena vene rofu, kaere bi Antioch, Syria ma Cilicia ri amededi. ²⁴ Neideyafa bi be vene uni rafuri gutuna bae nesi esika ya masi yi mokena moi forovai reyadi, beika ago niyadi dudu;† idu, ina vene bi una rofu ago yokoi moina de. ²⁵ Ye mina dada una tau noibanu egogo resi uka yokoi maka nisi bi amiye be moiyafa, ya vene rofu moi feidei bae negifa. Ina vene bi yi uka mana asiyaka Barnabas ma Paul sa bae negedi, ²⁶ kaere bi Iesu uni Varika amiye Keriso di moimai rofu ini vegu maradi. ²⁷ Judas ma Silas nifeidesifa mini, kaere mina sina ya nigika gua bura reyafa kana nigedi. ²⁸ Vima kikifasa vakoi mokena yokoi maka niyafa, ye ya fafau toe de ya magifa. Idu yomina ago bi moi gira ribifa: ²⁹ ofa sei di nemokori aeyadi iruku, dava ma vibani bauye moisi umuyeyo bi irina ga reyagane. Mina vegu de regedi vonisi, bi ya rofu bi buni. Varefo.”

³⁰ Ye nifeideyadiri, bi Antioch ri boyadi. Minari

† **15:24:** reyadi beika ago niyadi dudu; bura bedakai resi niyadi bi roaita nugasi ago gira neideyaganedi nufa.

bi ekalesia vene niegogo resi mina fefa maradi.
31 Amiye yaku mina fefa bura veyadiri, bi ada yaku no iniye iniye niyadi, niegira rena sina dada.
32 Judas ma Silas, kaere bi inaik Sei di ago nidedi vene, bi ina venesa sina ni doba reyadi. Niegira resi ago gira maradi uka gira niyaganedi. **33** Ari be minari koina niyori, bi usika ourena uka amuta dudu ni moi feideyadi ma nifeideyadi vene rofu dairiyadi.‡

35 Paul ma Barnabas meda be Antioch ri amesi amiye tausa vakoi Varika amiye di ago buni ka nioteimagasa niodoro reyadi.

Paul ma Barnabas ida yokoi yokoi diyadi

36 Meda be koina niyori, Paul yaku Barnabas rofu niyo, “Dudusa taoni neineiri Varika amiye di ago niodoro reyafa mina uni usika ourena vene rofu odi dairisi venadi gokai amededi mina.”
37 Barnabas di mokenari bi John Mark bi ina venesa degedi, **38** idu Paul di mokenari mina bi rama de, adina ina venesa amena de rei boyo moimai di metonari. Ina bi Pamphylia ri ina vene feresi dairiyo.◊ **39** Ina remanu kayamo resi gaima niyadi: Barnabas yaku Cyprus motumoturi bouti dudu Mark afesi boyadi. **40** Usika ourena yaku Varika amiye di buni tora gaderi Paul ma Silas nimaradiri, bi Paul yaku Silas afesi diyo. **41** Resi Syria ma Cilicia gaganiri diga bogasa resi ekalesia vene di uka ni moi gira riyadi.

‡ **15:33:** Bura bedakai ka nanaka 34 nufa: 34 Idu Silas bi mokena yaku moiyo mironari amego vonisi. ◊ **15:38:** Acts 13.13

16

Timothy yaku Paul ma Silas sa diyo

¹ Paul bi Derbe ma Lystra gaganiri dibo reyo. Mironari bi usi dina amiye yokoi roka Timothy amegamo. Ini nono bi mokena vari gira aena Jew rema, idu ini baba bi Greek amiye. ² Usika ourena tau Lystra ma Iconium ri Timothy rofu nivava regamadi. ³ Paul yaku uka mokegamo bi Timothy bi afesi digedi, ye ini roaita bi nugaro, adina bi Jew vene mironari amegamadi bi diba ini baba bi Greek amiye. ⁴ Taoni neinei ebu reyadiri, nifeidena amiye ma tora vene Jerusalem ri ago gira ekalesia vene masi niyadi mina ago moi gira riyaganedi. ⁵ Kamini ekalesia vene ini mokena vari gira aena bi yeiva nigamo ma ari neinei amiye bi tau nigamadi.

Troas ri Paul yaku yaduka kana veyo

⁶ Paul ini asiyaka venesa Phrygia ma Galatia gaganiri dibo reyadi, adina bi Vima kikifa yaku ini ida biri riyo, Asia gaganiri ago buni ga nirausi reyaganedi. ⁷ Kamini Mysia di kono imi ugaro sana okiyadiri, Bithynia gaganiri dui regi reyadi, idu Iesu di* Vima yaku yo nimana de reyo. ⁸ Mina resi Mysia ri bi ebu rei yavoi resi Troas ri neyadi. ⁹ Paul yaku mina urusari yaduka kana veyo bi Macedonia amiye yokoi are resi niguba resi niyo, “Macedonia ri bosi una aedegiya!” ¹⁰ Paul yaku yaduka kana vei vau reyori, una bi evade Macedonia digi dogo reyafa, adina ini mokena

* **16:7:** Iesu di; buru bedakai mina ago nufa de.

bi Sei una raka niyo bi ina vene rofu ago buni nirausi regi.

Philippi taoniri Lydia yaku vegu buni moiyo

¹¹ Troas gutuna bi bouti dudu ida rorobori Samothrace ri boi neyafa, ma ari uveyori, bi Neapolis ri neyafa. ¹² Mironari gutuna bi Philippi boyafa. Mina taoni Rome vene yaku akuyadi[†] bi Macedonia gagani di ouresi konori[‡] ameyo. Ma meda ne tau mironari ameyafa. ¹³ Sabati medari bi mina taoni di ida vena feresi bi koru seriri disi usa usa nina sana baku regi mokeyafa. Mironari bi rema bedakai egogo resi amegamadi ma ameinu resi inasa ago niyafa. ¹⁴ Minari rema yokoi kaere uni ago neideyo, ini roka bi Lydia, kaere bi Thyatira taoni varuka *purple* sero regamo rema yokoi. Ina bi Sei nivakena rema. Varika amiye yaku ini uka dui resi moi areyo, ye Paul di sina neidesi nikabai reyo. ¹⁵ Kamini ina ma ini yavari amededi vene bi babatiso moiyadi, gabi mamo bi ina yaku ini yavari una omasi niyo, “Ye ya yaku mokeyadi na bi vegu ramari Varika amiye rofu mokena vari gira aeyaka vonisi, bi nai yavari bae dui resi amefa.” Una niguba reyo ma inasa boyafa.

Philippi taoni dibura yavari

[†] **16:12:** taoni Rome vene yaku akuyadi: Mina bi Italy di taoni yokoi kana: Ini vene yaku inaik eourefeideyadi; Rome yaku takesi fore ina rofu de moiyo; ma ini vene bi Italy taoni vene tau vegu kana moiyadi. [‡] **16:12:** Macedonia gagani di ouresi konori; bura bedakai Macedonia gagani di taoni tora yokoiri nufa.

¹⁶ Meda yokoiri bi usa usa nina sanari boyafari, bi moimai rei tavoi reyo naivo rema ofi yokoi yaku una baku reyo. Ina bi vima no nufa ma agiya aineka dobau beika vata nigo mina niogau regamo. Mina ruru sina ago dudu ini biyaguna vene di fore tora gaderi magamo. ¹⁷ Mina rema mida bi Paul ma una usi baegasa raka nisi nigamo. “Mina rumana vene bi Sei odoro iniye di moimai rei tavoi rededi vene! Ina bi ya gokai moi vegu rigo mina ya rofu niokudedi!” ¹⁸ Mina bi ari tau gade reyo, mina dada Paul bi uka esika reyo, ye ne kero resi mina vima no rofu niyo, “Iesu Keriso di roka dudu ya ago gira maida ina rofu yaku di!” Mina niyo metonari maka vima no bi ina rofu yaku diyo.

¹⁹ Kamini ini biyaguna vene yaku mina vesi mokeyadi bi ini fore baku rededi kana bi kamini koina niyo, ye bosi Paul ma Silas bi vanau moi gira resi maketi sanari ourefeidena vene di nemokori moi erokoko reyadi. ²⁰ Resi kota rededi vene rofu afei bosi niyadi, “Mina bi Jew vene ma uni taoni moi no rededi. ²¹ Ina bi vegu oteimadedi mina bi uni vene di ago gira moi etagae ride; una Rome vene mina kana oteimana vegu moina bi anua resifa.” ²² Amiye tau bi mina fogori dui resi Paul ma Silas tourage reyadi.

Ma kota rededi vene yaku ini varuka kutusi ago maradi kodu dudu uyaganedi. ²³ Ubobo reyadi koina niyori, bi dibura yavari maku dui resi mina nari redo amiye ago masi niyadi nari rei gigitani reyainedi. ²⁴ Dibura yava nari redo amiye mina ago gira neideyori, bi mina amiye remanu moisi

ide ramatari aesi ini yuka yabo toe di utari miyo.

²⁵ Urusa tobo niyori, bi Paul ma Silas bi Sei rofu usa usa nigasa yauta nigamadi ma dibura vene bedakai mina neidegamadi. ²⁶ Mina fogori maka kono yagayaga tora gade reyo ma dibura yava gado kuokuo reyo. Doba de dibura yava di biri tau mina iniye maka eboka reyo ma dibura vene tau seini reyadi mina ka roge reyadi. ²⁷ Dibura nari amiye dadi are resi bi biri eboka reyadi mina veyori, bi iniye imi muyegi ini bainasi moiyo, ini adina bi mokeyo dibura vene bi ori yaku diyadi. ²⁸ Idu Paul yaku imuna nisi niyo, “Ya kaya esika mana ga re! Una tau vakoi bi mini!”

²⁹ Mina nari redo amiye bi keroko vabara moi baeyagane di raka nisi dibura ideri raga resi tururu dudu Paul ma Silas di budari keto reyo. ³⁰ Kamini ina remanu afei moi yakusi nikaiteyo, “Ya varika vene, beika be regida ma na moi vegu rigo?”

³¹ Ina vene yaku nikabai resi niyadi, “Varika amiye Iesu rofu mokena vari gira aegiyari, ya ma yi yava vene bi ya moi vegu rigo.” ³² Kamini Varika amiye di ago mina amiye ma ini yavari amededi vene rofu nirausi reyadi. ³³ Mina urusari mina meda nemokori maka mina dibura nari redo amiye yaku Paul ma Silas afei moisi ini uyadi ara koiteyo. Kamini evade mina amiye ini yava vene tausa bi babatiso reyadi. ³⁴ Resi Paul ma Silas afei dui resi ini yavari iruku dabara rei maro. Ina ini yava vene tausa bi ada iniye reyadi, Sei rofu mokena vari gira aeyadi dada.

³⁵ Uriyaku bi kota rededi vene yaku furisi tora vene ago maro ma niyadi, “Mirona amiye

remanu moi yakugedi.”

³⁶ Ye dibura nari redo amiye yaku Paul niyo, “Kota rededi vene yaku niyadi ya ma Silas bi yakugedi. Gua ya bi yakusi uka amuta dudu difo.”

³⁷ Idu Paul yaku furisi tora vene rofu niyo, “Ina vene yaku una ideri no yokoi de baku reyadi, idu amiye di nemokori una uyadi—una bi Rome vene! Kamini dibura yavari una maku dui reyadi. Ma gua bi sui dudu una afei yakugi nidedi ba? Ide iniye! Ina kaya baesi una afei yakugedi.”

³⁸ Furisi tora vene yaku mina ago bi kota rededi vene nioteimaradi, kamini Paul ma Silas bi Rome vene mina neideyadiri, bi ori reyadi. ³⁹ Ye uka moi amuta ma vana tuka regi bosi afesi dibura yavari gutuna yakusi usa niyadi mina gagani bi feresi diyaganedi. ⁴⁰ Paul ma Silas mina dibura yavari gutuna yakusi Lydia di yavari boyadi. Mironari bi usika ourena vene baku resi egira rena sina ago ina rofu nimasi diyadi.

17

Thessalonica taoniri

¹ Ina remanu bi Amphipolis ma Apollonia ebu regasa Thessalonica ri okiyadi. Mironari bi Jew vene di usa usa yava amegamo. ² Paul ini toutou reyo kana baesi usa usa yavari dui resi Sabati meda regodenuri ina venesa nidodi resi ³ Sei di ago ni-itara resi oteimaro Keriso di esika esika ma muyenari gutuna dadi rae reyo di ida adina. Ina yaku niyo, “Mina Iesu ya vene rofu niokuda ina bi Keriso.” ⁴ Bedakai vene bi mokena vari gira aesi Paul ma Silas sa kefe riyadi; ma Greek vene

kaere Sei nivakeyadi ma rema tora tora tau gade ka vakoi kefe riyadi.

⁵ Idu Jew vene bi ina vene rofu maunu nisi maketiri di tavoi ma vegu no rededi vene ni moi egogo resi ruda tora mina taoniri moi kora reyadi. Paul ma Silas baku resi amiye di nemokori afei bogika bi amiye yokoi roka Jason di yava rofu raga bosí dui reyadi. ⁶ Idu ina remanu bi baku de reyadiri, Jason ma mokena vari gira aeyadi vene besa taoni ourefeidená vene di nemokori afei erokoko rei desi raka nisi niyadi, “Mina vene bi gagani kono tora noibanu makai dudu moi no riyadi! Kamini gua minari uni taoniri okiyadi. ⁷ Jason yaku ina vene afei ini yavari dui resi nari reyo. Ina vene bi Caesar di ago gira de moi gira risi ini nidedi bi ini kini idana yokoi amedo, ini roka bi Iesu.” ⁸ Taoni ourefeidená vene ma amiye tau tora mina neidegasa ini mokena forovai reyo. ⁹ Kamini taoni di ourefeidená vene yaku Jason ma bedakai venesa bi fore dudu dibura faini resi yaku diyadi.

Berea taoniri

¹⁰ Kamini uru niyori ekalesia vene yaku evade Paul ma Silas Berea taoniri nifeideyadi. Ina remanu okigasa Jew vene di usa usa yavari dui reyadi. ¹¹ Mironari bi ago neidena vene, diya Thessalonica vene kana. Mina vene sina neidegasa ada tora gade dudu moigamadi. Paul yaku ari neinei Sei di ago niokugamo bi ofa ba rama niyo ago mina maina regamadi. ¹² Mina dada amiye tau gade di fogori mokena vari gira aeyadi; ma Greek rema tau gade roka nufa ma

Greek rumana vene tau gade ka mokena vari gira aeyadi. ¹³ Ye Thessalonica ri ameyadi Jew vene yaku Paul ka Berea ri Sei di ago oteimagamadi mina neidegasa ina nesi amiye tau di uka moi kenoka regi kora reyadi. ¹⁴ Ma evade maka ekalesia vene yaku Paul koneri nifeideyadi; idu Silas ma Timothy bi Berea ri ameyadi. ¹⁵ Paul ota risi afei neyadi vene bi inasa Athens ri boyadi mamo Paul yaku ago gira nitugi reyo bosi Silas ma Timothy nigedi ma evade nesi ina baku reyaganedi. Kamini Berea ri dairiyadi.

Athens taoniri

¹⁶ Paul yaku Athens ri ina remanu tua regasa amegamori, bi ini uka bi esika iniye reyo, adina bi amiye yaku ofa sei riyadi mina yaku taoni vata baeyadi ma veyo. ¹⁷ Makai dada Paul bi usa usa yavari Jew vene ma Sei nivakeyadi venesa sina ago resi meda yokoi yokoi maketi sanari kaere baku regamo venesa ka sina ago regamo. ¹⁸ Ma Epicuria ma Stoic di mokena vabara vene* bedakai ka bi Paul sa ago niyadi. Ma bedakai niyadi, “Mina ago ni tavoi tavoi amiye bi beika nido?”

Ma bedakai yaku niyadi, “Ina bi sei bouna bedakai baeko nido.” Mina niyadi adina bi Paul bi Iesu di sina buni ma ini dadi rae reyo† di ago

* **17:18:** Epicuria ma Stoic di mokena vabara vene: Greek vene di mokena vabara vene bi tau gade. Ina vene yaku ini ouresi mokena vabara amiye di mokena usi diyadi. Epicuria vene di ouresi mokena vabara amiye di roka bi Epicurus, ma Stoic di roka bi Zeno. † **17:18:** Iesu...ini dadi rae reyo: Greek agori bi “dadi rae rena” bi moke moke baeko bi rema sei yokoi di roka.

mina niokugamo. ¹⁹ Mina dada bi Paul afesi taoni di kanisoro ini roka Areopagus[†] rofu bosi niyadi, “Una ura gua diba nigifa beika ago bouna amiye rofu niokusa mina. ²⁰ Ye yi ago bedakai nisa ma neidesifa bi una rofu sina idana, ma una ura resi diba nigifa bi mina ago di adina bi beika.” ²¹ (Athens vene tau gade ma okina vene kaere minari amededi bi beika yokoi rena ide, idu beika gua ogau nido ago neidegasa bi nivabi regasa amededi.)

²² Kamini Paul bi Areopagus kanisoro vene di nemokori dadi are resi niyo, “Ya Athens vene, veida ya bi ida tau yi uka noibanu dudu yi sei tau gade rofu mokena vari gira aeededi. ²³ Adina bi yi taoni nana resi veyaka yi beika nivakededi rofu, ma yi buru yokoi ori sisika rena fore fatafafau veyaka, yomakai buru reyadi, ‘Sei kaere una toto rofu di.’ Mina ya nivakesi kamini toto nidedi na gua mina ya rofu niodoro regida. ²⁴ Sei, kaere kono tora noibanu ma ini beika tau ideri riyo, bi oma ma kono di Varika amiye. Ina bi amiye vana yaku akuyadi nivakena yava ideri amena de redo.[¤] ²⁵ Ye amiye di vana yaku ini naivo bi de rededi, adina ina bi beika yokoi de ura redo. Adina bi iniye maka yaku amiye tau vegu ma asa ma beika baika tau mado. ²⁶ Amiye yokoi maka riyo ma gagani tau di amiye ina rofu vata niyo ma ina vene yaku kono tora noibanuri amededi. Ma senagi ina yaku ini vegu di meda nemoko ma

[†] **17:19:** Areopagus: Mina bi Greece di taoni Athens di omuna keika yokoi di roka. Mironari tora vene yaku egogo reyadi, ye ini kanisoro di roka bi Areopagus. [¤] **17:24:** 1 Kgs 8.27; Is 42.5; Acts 7.48

goina kono tu amegedi nitugi reyo. ²⁷ Sei yaku makai reyo, ye amiye yaku ina maina resi ina urana amutegi bi baku regedi. Ye rama, ina bi una neinei rofu maike ide; ²⁸ adina, ‘Ina dudu vegu nisi diga bogasa resi amesifa.’ Mina bi yi yauta nina vene yaku ini niyadi kana, ‘Una ka bi ini mida mida.’ ²⁹ Mina ye una bi Sei di mida, dada buni de mokena moigifa Sei bi goro, siriva o fore ma amiye vana dudu rina amiye ne uruma. ³⁰ Sei yaku mirona ituari amiye bi ina toto ye mokei vava de regamo, idu gua bi gagani amiye tau rofu nido, ‘Yi vegu no feresi moi etagae rifo.’ ³¹ Ye ina yaku ini meda yokoi sena moi auba reyo, kono tora noibantu di vene rofu mokena rorobo dudu kota regori; amiye yokoi maka moi auba reyori bi ina yaku rego. Ina yaku amiye rofu mina bi moi rama riyo, muyena gutuna ina yaku moi dadi rae reyo dada!’

³² Kamini muyena gutuna dadi rae rena di sina neideyadiri, bedakai vene bi ina rofu nikuruyadi, idu bedakai bi niyadi, ‘Una ura resifa bi mina sina dudusa nigiya.’ ³³ Kamini Paul bi mina amiye fereyo. ³⁴ Amiye bedakai bi mokena vari gira aesi Paul sa kefe Riyadi. Ini mina fogori bi Dionysius, kaere bi Areopagus kanisoro rumana yokoi, ma rema yokoi ini roka Damaris, ma amiye bedakai.

18

Corinth taoniri

¹ Mina sina ago ni vau reyori, bi Paul Athens feresi Corinth taoniri boyo. ² Mironari bi Jew

amiye ini roka bi Aquila baku reyo, kaere bi Pontus ri vata niyo. Ina bi ini rema Priscilla sa ruika Italy gutuna okiyadi, ini adina bi Claudius, kaere bi Rome di kini, yaku ago gira maro Jew vene Rome feresi diyaganedi. Paul bi ina vene vegi bosi ³ inasa amesi moimai regamadi, ini adina ina bi dudubu yava di farai vadina amiye ina vene kana. ⁴ Sabati meda neinei bi usa usa yavari dui resi bi Jew vene ma Greek vene di uka mokena mina moi vabara rigi sina ago regamo.

⁵ Silas ma Timothy Macedonia ri gutuna dairi baeyadiri, Paul bi ini moimai bi ago buni maka niokusi Jew vene rofu nigamo Iesu bi Keriso. ⁶ Idu Jew vene bi biri risi nifafana resi ina rofu nigamadiri, Paul bi ini varukari di budoka mina varaka resi nikaka resi niyo, “Yi dava di kino bi ya kaya yi vanari! Nai moimai gabireri na bi no yokoi de. Gua ari gutuna bogo, na bi tutubena idana vene rofu digida.” ⁷ Kamini minari feresi bi amiye roka Titius* Justus di yavari dui reyo, kaere bi Sei nivakedo amiye yokoi, ma ini yava bi usa usa yava atafuri maka. ⁸ Crispus, kaere bi mina usa usa yava di ourefeidena amiye, ma ini yava vene tausa bi Varika amiye rofu mokena vari gira aeyadi. Ma Corinth vene bedakai tau ka ago neidesi mokena vari gira aeyadi ma babatiso reyadi.

⁹ Urusa yokoiri Varika amiye yaku Paul yaduka kana dudu ago nimasi niyo, “Ori ga re; besa ago nisi bere ga ni, ¹⁰ adina na bi yasa, ma amiye yokoi yaku de yaugedi, ini adina amiye tau gade

* **18:7:** Titius; bura bedakai mina ago nufa de.

mina taoniri bi nai.” ¹¹ Ye Paul bi mina taoniri lagani yokoi maka ma lagani berou afonari amesi Sei di ago amiye oteimagamo.

¹² Ma Gallio bi mirona ituari Achaia gagani di gavana niyori, bi Jew vene bi mokena moi yokoi maka resi Paul tourage resi kotari aesi ¹³ Gallio rofu niyadi, “Mina amiye bi amiye tourage regika Sei rofu nivakena ida uni ago gira di ida dudu moi raga de redo!”

¹⁴ Paul bi ago nigi reyori, Gallio yaku Jew vene rofu niyo, “Ye ya Jew vene, ye mina amiye no yokoi reyo ma mokena rorobo de vegu no isivaga iniye reyo vonisi, bi mina bi ida rama dudu na yaku yi sina neidegida. ¹⁵ Idu mina bi nikaitena ma roka roka ma yi ago gira rofu dada, ya vene yaku maka moi nomu rifa. Na bi mina ago makai kana rofu kota de regida!” ¹⁶ Ye mina kota renar sanari meki reyo. ¹⁷ Kamini ina tau bi Sosthenes, kaere bi usa usa yava di ourefeidena amiye, moi gira resi kota renar sanar ida nefauri ubobo reyadi. Idu Gallio bi mina vata niyo bi vei feidena de reyo.

Antioch ri dairina

¹⁸ Mina fuofuori Paul bi Corinth ri meda tau gade amesi ini usika ourena yuata nisi Priscilla ma Aquila sa bouti dudu Syria ri boi neyadi. Cenchreae ri ini ada iye nugaro, ini adina bi Sei rofu nitore renar ago niyo.† ¹⁹ Ina regodenu Ephesus taoniri okiyadiri, bi Paul yaku Priscilla ma Aquila feresi inaiké usa usa yavari dui resi

† **18:18:** Sei rofu nitore renar ago niyo: Jew vene di veguri ada iye nugana bi Sei rofu nitore renar ago di rebe (Num 6.18 baku re).

Jew venesa sina sina niyo. ²⁰ Nikaiteyadi besa ina venesa meda ne doba ameyainedi, idu niyo bi de rego. ²¹ Idu ina vene fereyori, bi niyo, “Sei yaku ura rego vonisi na bi ya rofu dairi baegida.”[‡] Kamini Ephesus ri gutuna bouti dudu fereyo.

²² Caesarea okigasa Jerusalem ri bos iekalesia vene rofu yuata nisi kamini Antioch ri neyo. ²³ Mironari ari ne doba ameyo, feresi Galatia ma Phrygia di gagani tora neinei diga bogasa resi usi dina vene tau rofu egira ago magamo.

Apollos bi Ephesus ma Corinth taoniri

²⁴ Mirona ituari bi Jew amiye ini roka Apollos, kaere bi Alexandria ri vata niyo, bi Ephesus ri okiyo. Ina bi ago ni mona rena amiye ma Sei di ago diba nufa amiye. ²⁵ Amiye bedakai yaku Varika amiye di ida oteimaradi ma ini ago ka vava nufa Iesu di vegu bi amiye ida rorobo dudu maka oteimagamo. Idu ina bi John di babatiso rena maka ina diba. ²⁶ Ina bi usa usa yavari ago gira gira dudu nigi kora reyo, ye kamini Priscilla ma Aquila bi mina neidesi ini yavari afei dui resi Sei di ida mina besa ma nioteimai mona reyadi. ²⁷ Apollos bi Achaia ri bogika mokeyori, bi ekalesia vene Ephesus ri yaku egira ago masi fefa yokoi Achaia ri usi dina vene rofu bura resi Apollos usa nisi faiva niyaganedi. Ina okiyori, bi Sei di buni tora gade dudu mokena vari gira aeyadi vene rofu aede tora reyo. ²⁸ Adina bi Apollos yaku amiye di nemokori ini ago gira dudu

^{‡ 18:21:} Bura bedakai ka Rama iniye na bi Jerusalem ri mina irakuna regida nufa.

Jew vene bi etei riyo. Ina bi Sei di ago moi rorobo riyo Iesu bi Keriso.

19

Paul bi Ephesus taoniri

¹ Apollos Corinth amegamori, Paul bi mina gagani ideri diga bogasa resi Ephesus ri okiyo. Mironari usi dina vene be baku resi ² nikaiteyo, “Iesu rofu mokena vari gira aeyadiri, bi Vima kikifa bi moiyadi ba ide?”

Nikabai resi niyadi, “Ide, Vima kikifa amedo ba ide bi de neideyafa.”

³ Ye Paul yaku nikaiteyo, “Makai bi ya beika kana babatiso moiyadi?”

Ye nikabai resi niyadi, “John di babatiso.”

⁴ Paul yaku niyo, “John di babatiso bi amiye di vegu no feresi moi etagae rina rofu; ina yaku Israel vene mina niyo, kaere usi baedo rofu mokena vari gira aeyaganedi—mina amiye bi Iesu.”⁵

⁵ Mina neideyadiri, ina vene bi Varika amiye Iesu di rokari babatiso reyadi. ⁶ Kamini Paul yaku ini vana ina venefafau aeyori, bi Vima kikifa ina fafau deyo ma ago bouna bouna nisi ka Sei di sina niogau regi kora reyadi. ⁷ Mina amiye tau bi 12.

⁸ Paul bi eyo regodenuri usa usa yavari du resi amiye rofu ago gira gira dudu Sei di ourefeiden amena sana rofu uka gira aeyaganedi nidodi regamo. ⁹ Idu bedakai bi uka gira ma mokena vari gira de aesi amiye egogo rena tau di nemokori Varika amiye di ida ni no reyadi. Mina resi Paul

⁵ **19:4:** Mt 3.11; Mk 1.4, 7–8; Lk 3.4, 16; Jn 1.26–27

bi ina vene feresi usi dina vene inasa afesi ari neinei Tyrannus di oteimana yavari ina venesa nivabi regamo.* ¹⁰ Mina bi lagani remanu moi raga reyo, ye Asia gaganiri Jew ma Greek vene amededi tau yaku Varika amiye di ago neideyadi.

Sceva di rumana mida mida

¹¹ Sei yaku Paul di vana dudu mokena vegu isivaga iniye reyo. ¹² Ye Paul di roaitari muko mafafau moimai regamo varuka mina avaka maka moisi gauka vene rofu moi bogamadiri mina yaku gauka buni nisi vima no ka feresi yakugamadi. ¹³ Jew vene bedakai bi diga bogasa resi vima no meki regamadi. Ina vene ka bi Iesu Varika amiye di roka dudu meki regika resi vima no rofu nigamadi, “Iesu di rokari, kaere bi Paul yaku nirausi redo kana, na yaku ago gira ya maidat ina rofu yaku.” ¹⁴ Sceva, kaere bi Jew vene di Sei ma amiye utari naivo amiye tora yokoi, di mida 7 yaku bi makai regamadi.

¹⁵ Idu vima no yaku nikabai resi ina vene rofu niyo, “Iesu bi na diba ma Paul ka na diba, idu ya vene bi kaere?”

¹⁶ Kamini mina amiye kaere bi vima no nufa bi ina venefafau you makusi ubobo rei vau reyo. Makai reyo dada mina mida 7 yavari gutuna ara nufa ma faisara raga yakuyadi. ¹⁷ Ephesus ri Jew ma Greek ameyadi vene tau mina sina neidegasa ori yaku no iniye niyadi. Ma Iesu Varika amiye di roka bi moi odoro iniyeri reyadi. ¹⁸ Amiye

* **19:9:** Bura bedakai ka 11:00 uriyakuri bogo 4:00 uriyenauri rofu nufa. † **19:13:** na yaku ago gira ya maida; bura bedakai una yaku ago gira ya masifa nufa.

tau gade kaere bi Iesu rofu mokena vari gira aeyadi bi iniye okisi ini vegu no rededi kana mina nirausi reyadi. ¹⁹ Kaere yaumana regamadi vene tau bi ini mina sesere bura reyadi moi okisi amiye tau di nemokori ori kamu reyadi. Mina bura di davana duaiya reyadi di siriva fore bi 50,000. ²⁰ Makai ida dudu Varika amiye di ago bi vava dudu tora nisi yeiva nigamo.

Ephesus taoniri siboroka rena

²¹ Mina beika vata nisi koina niyori, Paul bi ini ukari mokeyo‡ bi Macedonia ma Achaia ri diga bogasa resi Jerusalem ri bogo. Ina yaku niyo, “Mina sanari okigidari, bosi Rome ka vegida.” ²² Ini aedena amiye remanu Timothy ma Erastus bi Macedonia ri nifeidesi Asia gagani torari besa amei doba reyo.

²³ Mirona ituari Ephesus ri Varika amiye di ida dada bi moi siboroka tora iniye reyadi. ²⁴ Siriva dudu moimai redo amiye roka Demetrius yaku bi rema sei Artemis di nivakena yava mina siriva dudu rigamo. Ye ini moimai vene makai dudu fore tau gade baku regamadi. ²⁵ Ini moimai vene ma moimai rededi kana vene tau moi egogo resi niyo, “Rumana vene, mina moimai dudu uni fore tora gade iniye moisifa ya ya diba. ²⁶ Gua yaike vesi neidededi mina amiye Paul yaku amiye tau gade di uka moisi moi gaima rido, mina Ephesus gaganiри maka de, idu mina Asia gagani tora noibanu ka. Ina ya nido, amiye vana yaku sei ridedi bi sei rama iniye ide. ²⁷ Ye toe baku reyafa

‡ **19:21:** mokeyo; o Vima kikifa yaku Paul di mokenari aeyo.

uni fore baku rena di roka bi moi no rigo. Mina maka de, idu Artemis di rema tora sei nivakena yava bi kamini roka de nisi mina rema tora sei kaere bi ina rofu nivakededi mina Asia gagani tora noibanuri ma kono tora noibanuri ini vava de inkiye nigo!"

²⁸ Mina neideyadiri, bi gubuyo inkiye resi imuna niyadi, "Ephesus di rema sei Artemis bi tora inkiye!" ²⁹ Kamini mina taoni noibanu bi moi siboroka reyadi. Kamini mokena yokoi maka dudu ina vene yaku Gaius ma Aristarchus, kaere bi Paul sa vakoi diyadi Macedonia vene, mina moi gira resi egogo reyadi yava rofu raga erokoko resi afei neyadi. ³⁰ Paul yaku egogo reyadi fogori ogau nigo vonisi uka mokeyo, idu usi dina vene yaku nivaiyadi. ³¹ Ma mina gagani tora di ourefeidena vene bedakai, kaere bi Paul di asiyaka vene, yaku ka ago nifeideyadi egogo yavari ga ogau niyainedi. ³² Mina ituari egogo rena sanari bi forovai tora gade, ini adina bi bedakai bi ago yokoi nisi raka nigamadi ma bedakai bi ago idana nisi raka nigamadi. Amiye tora gade bi ina toto beika resi bi mina egogo sanari soka reyadi. ³³ Jew vene yaku Alexander bi amiye di nemokori afei bosi niyadi mina vegu amiye rofu nirorotari reyaine. Ye Alexander yaku vana dudu rebe reyo amiye bere nilegedi dada; ini ura bi amiye nikabai rego. ³⁴ Idu amiye yaku veyadi ina bi Jew amiye yokoi, ye vena gobuno risi meda nemoko remanu kana raka nigamadi, "Ephesus di rema sei Artemis bi tora inkiye!"

³⁵ Kamini gabi bi taoni di buru redo amiye yaku raka nidedi mina nivaisi moi bere risi niyo,

“Ephesus vene, amiye tau diba niyadi Ephesus taoni yaku Artemis tora iniye ma ini fore kikifa oma gutuna deyo di nivakena yava nari redo. ³⁶ Mina dada mina ago bi yokoi yaku ga ukekevata uyaine. Ye ya bi mina dada bere nigedi ma vegu tavoi tavoi yokoi ga refa. ³⁷ Mina vene ya yaku afei baeyadi mini, idu nivakena yavari duma de resi uni[§] rema sei di roka moi no de riyadi. ³⁸ Ye Demetrius ma ini vakoi moimai rededi vene bi ini tourage rena ago amiye yokoi rofu amedo vonisi, bi kota ourefeiden vene ma ini moimai rededi meda bi mini. Buni bi tourage rena ago yokoi yokoi rofu minari niyaine. ³⁹ Ye ago bouna vonisi, bi egogo rena sana ramari nivabi resi moi nomu rigedi. ⁴⁰ Ini adina gua beika vata niyo, moi siboroka reyadi mina una tourage regedi. Mina moi siboroka reyadi ago di adina koina ma ago ini rama niogau anua regifa.” ⁴¹ Makai niyo fufutari kamini egogo vene bi nifeideyo.

20

Macedonia ma Achaia gaganiri

¹ Siboroka reyadi koina niyori, Paul yaku usi dina vene nifeidesi egira ago masi kokora nisi Macedonia ri feresi boyo. ² Mirona gaganiri diga bogasa resi amiye tau gade rofu sina nisi egira ago masi gabi bi Achaia ri okiyo. ³ Mironari bi eyo regodenu ameyo. Bouti dudu Syria ri bogi reyo, idu neideyo bi Jew vene bi sina nidodi reyadi, ina umuyegedi dada; mina resi mokena moi dairisi

§ 19:37: uni; bura bedakai yi nufa.

Macedonia rofu diga boga reyo. ⁴ Berea amiye roka Pyrrhus di mida Sopater, ma Thessalonica amiye Aristarchus ma Secundus, ma Derbe amiye Gaius, ma Asia gagani tora amiye Tychius ma Trophimus, ma Timothy, ina tau vakoi bi inasa ota riyadi. ⁵ Mina vene siko Troas ri bosi una nari regamadi. ⁶ Idu Beredi yeast de di irakuna koina niyori, bi bouti dudu Philippi fereyafa. Ma meda 5 koina niyori, bi ina vene Troas ri dairi baku resi mironari bi fura yokoi maka ameyafa.

Paul yaku Eutychus edadiyo

⁷ Fura di ourena medari egogo resi iruku irisi auta reyafa. Paul bi amiye rofu sina ni boyo uru tobou iniye niyo, ini adina bi ari uvego bi mina sana ferego. ⁸ Ma yava odoro daiyutu egogo reyafa* sanari bi ramefa tau oriyadi. ⁹ Godua yokoi ini roka bi Eutychus ina bi yava di winidori ameyo. Paul yaku sina bi nidoba iniye reyo, mina dada mina mida bi neota resi varei muyeyo. Mina yava akuyadi bi kaukau ri regode reyo ini doba, ma mina mida bi odoro gutuna konori keto rei deyo. Ma moisi edadiyadi, idu ina bi muyeyo. ¹⁰ Ye Paul bi nesi bi mina midafafau rovauyo resi binu masi niyo, “Forovai ga refo, ina bi vegu niyo!” ¹¹ Resi dudusa daiyutu odorori keu ri bosi beredi odesi iriyo. Ye ina vene rofu ago ni doba rei boyo ma ari uveyo ma ina vene feresi diyo. ¹² Mina egogo reyadi vene bi uka ada ma roaita gira dudu mina mida godua bi afei diyadi.

Troas gutuna Miletus ri

* **20:8:** reyafa; bura bedakai reyadi nufa.

¹³ Una bi boi nesi bouti keu risi Assos ri boyafa. Mironari Paul afegi bogifa una nitugi reyo kana, adina ina bi yuka dudu bogo. ¹⁴ Assos ri una baku reyori, bi unasa boutiri keu riyo ma Mitylene ri boyafa. ¹⁵ Mironari gutuna bouti dudu boi neyafa ma ari uveyori bi Chios† ri okiyafa. Ma aineka medari bi Samos ri boi neyafa ma neureka medari bi Miletus ri okiyafa. ¹⁶ Paul mokeyo bi Ephesus ebu rego, ini adina bi Asia gagani torari ari koina ni tavoi ga reyainedi, mina resi evade disi Jerusalem ri Pentecost di irakuna di meda boi okigo vonisi bi buni.

Paul bi Ephesus dubu tora vene rofu kokora niyo

¹⁷ Miletus gutuna Paul yaku Ephesus dubu di tora vene rofu ago nifeideyo baesi baku reyaganedi. ¹⁸ Kamini okiyadiri, Paul yaku ago niyo, "Ya vene ya diba na gokai nai vegu tau ya venesa amei dibo reyaka, ouresi di meda kora reyo ma Asia gagani torari dui reyaka gutuna ma gua baeyo mini. ¹⁹ Ave nina tau ma isaka tau gade dudu Varika amiye naivo regamaka ma Jew vene yaku esika esika dudu nai ida biri rigamadi. ²⁰ Ya ya diba yi yava neinei ma amiye di nemokori ago niokusi oteimaraka bi buni tau ya aedeyainedi ya maraka. ²¹ Jew ma Greece vene rofu sisiba ago ni yeiva resi niyaka, vegu no feresi moi etagae risi Sei rofu kero resi Iesu uni Varika amiye rofu mokena vari gira aeyaganedi. ²² Ye gua bi Vima kikifa yaku na moiyo ma Jerusalem ri digida. Mironari na rofu beika vata nigo bi, na na toto.

† **20:15:** Chios; o Kos.

23 Na na diba bi, taoni neineiri Vima kikifa yaku na ni yeiva resi niyo bi dibura yavari na aesi esika esika magedi. **24** Ye na kaya nai vegu bi beika rama mokei tora ide regida. Nai ura bi nai raga reida di moimai, Iesu Varika amiye yaku na maro, mina maka moi koina regida. Mina bi Sei ini buni tora gade di ago buni niokuna.◊

25 “Ye yi fogori diga bogasa resi Sei di ourefeidenamena sana di ago nirausi reyaka, idu gua na na diba ya kaere nai seira bi dudusa de vegedi. **26** Mina dada rama iniye na yaku gua ya rofu niokuda: ya yokoi boiyo rego vonisi, na mina di toe bi no yokoi de reyaka. **27** Ini adina bi Sei ini mokedo ago noibanu ya vene rofu niokusi bi yokoi moi sui de riyaka. **28** Ye ya kaya nari rei mona refo, ma mamoe tau vakoi kaere Vima kikifa yaku sena yi vanari aeyo, mina ka nari rei mona refo. Sei‡ di ekalesia vene rofu nari renave nifo, adina Sei yaku ini Mida di dava dudu ina vene moisi iniye di ini riyo. **29** Na na diba gabiyaferegidari, bi sufa gadeva auna yaku yi fogori okisi mamoe§ amededi bi moi no rigedi. **30** Ari yokoi baego yi vakoi gogo didedi vene bedakai yaku ka dadisi ofa sina dudu usi dina vene afei kokofu regedi ma ina vene usi digedi. **31** Mina dada ya kaya nari refo! Mokefo isaka tau dudu ya tau vakoi rofu ago lagani regodenuri meda ma urusari ya nioteimagi bi de moi vaigamaka.

32 “Ye gua Sei di vanari ma ini buni tora gade di ago ya nimaida mini. Ina bi vava nufa ya moi

◊ **20:24:** 2 Tim 4.7 ‡ **20:28:** Sei; bura bedakai Varika amiye nufa. § **20:29:** mamoe: Mina di adina rama bi ekalesia vene.

are rei gira rego ma gugura buni buni ya ini vene moi akeke ri vau rego. ³³ Amiye yokoi di siriva, goro ma varuka dada moke moke de moigamaka. ³⁴ Ya kaya ya diba nai vana dudu moimai resi nai asiyaka venesa ateyaka. ³⁵ Beika baika tauri resifa ya oteimaraka, makai moimai gira dudu kaere yau nidedi vene aedefo. Ma mokefo Iesu Varika amiye iniyi di ago niyo kana, ‘Mana rofu bi yi ada tora nigo, ma moina rofu bi keika nigo.’”

³⁶ Kamini Paul yaku mina ago koina nigasa efuka meimisi ina vene tau vakoisa usa usa niyo. ³⁷ Ina vene bi isaka nigasa binu masi fuka resi yuata niyadi. ³⁸ Ini uka isaka yaku vata baeyo adina ini ago niyo bi, “Nai seira bi dudusa de vegedi.” Kamini ota risi boutiri afei neyadi.

21

Paul bi Jerusalem ri boyo

¹ Ina vene yuata nisi bouti dudu Cos* urana boi neyafa. Ari uveyori bi Rhodes ri okisi mironari Patara ri boi neyafa. ² Mironari bouti yokoi baku reyafa ina bi Phoenicia urana regamo ma una bi minari keu riyafa. ³ Cyprus vegasa vana enana rofu ebu resi Syria ri boyafa. Tyre seriri boyafa, mironari bouti di gugura fore moiyo mina moi soka regi. ⁴ Mironari usi dina vene be baku resi ina venesa meda 7 ameyafa. Toga Vima kikifa di vava dudu Paul rofu nigamadi bi Jerusalem ri ga boyainedi. ⁵ Idu uni meda ina venesa koina niyori, feresi diyafa. Ina vene ini rema midasa tau vakoi bi una ota risi taoni feresi bi

* **21:1:** Cos; o Kos.

etofaro yakusi davara vasari efuka meimisi usa usa niyafa.⁶ Kamini uniye uniye rofu kokora nisi ma una bi boutiri keu riyafa ma ina vene bi rautu dairiyadi.

⁷ Tyre feregasa Ptolemais ri boi okiyafa; mironari bi usika ourenasa egoru resi meda yokoi maka ina venesa ameyafa. ⁸ Ari uveyo medari,[†] ina vene feresi bi Caesarea ri boi okiyafa. Mironari Philip, kaere bi ago buni nioku dido amiye yokoi, di yava dui resi inasa ameyafa. Ina bi sena Jerusalem ri ekalesia moi aeyadi amiye ⁷ yokoi.[◊] ⁹ Ina bi ini vefa 4 nufa kaere bi mena de. Ina vene bi Sei di ago nigamadi vene. ¹⁰ Mironari meda bedakai ameyafari, Sei di ago nido amiye ini roka Agabus bi Judea ri gutuna okiyo.[◊] ¹¹ Ina bi una rofu urana desi bi Paul di gagaba ukita redo maena moisi bi iniye di yuka vana misi niyo, “Vima kikifa yaku nido: Mina kana dudu mina gagaba maena auna redo amiye bi Jew vene yaku Jerusalem ri ukita risi tutubena idana vene di vanari aegedi.”

¹² Mina neideyafari, bi una ma minari amededi vene bi Paul niguba regamafa Jerusalem ri ga boyainedi. ¹³ Kamini nikabai reyo, “Beika dada isaka nisi nai uka moi yau ridedi? Na bi na kaya dogo reyaka, maena dudu maka de na ukita regedi, idu Jerusalem ri Iesu Varika amiye di roka dudu ka muyegida.”

¹⁴ Ini mokena moi idana rigi bi anua reyafa, ye bere nisi niyafa, “Varika amiye bi ini mokena

[†] **21:8:** Bura bedakai ka una, kaere bi Paul di asiyaka, nufa.

[◊] **21:8:** Acts 6.5; 8.5 [◊] **21:10:** Acts 11.28

kana reyainedi.”

¹⁵ Mina meda koina niyadiri, bi dogo resi Jerusalem ri boyafa. ¹⁶ Kamini Caesarea rofu usi dina vene bedakai yaku senagi senagi Cyprus ri usi dina amiye yokoi ini roka bi Mnason di yavari una ota risi afei boyadi, mironari amegifa di.

Paul yaku James egoru reyo

¹⁷ Kamini Jerusalem okiyafari, ekalesia vene yaku uka ada dudu una gaba reyadi. ¹⁸ Ari uveyori, Paul bi unasa James vegika boyafa, ma tora vene ka okiyadi. ¹⁹ Paul yaku faiva nisi Sei yaku tutubena idana vene di tobori reyo kana Paul di moimai rofu, mina ago tau niokuyo. ²⁰ Mina ago neidegasa Sei di roka moi odoro risi Paul rofu niyadi, “Dubuini veisa ba Jew vene tau tora gade iniye, bi mokena vari gira aesi bi ago gira moi gira ri mona rededi. ²¹ Ina vene bi sena neideyadi, ya yaku Jew vene tau, kaere bi tutubena idana venesa amededi, oteimaro bi Moses di ago gira rofu etagae riyagane, ini mida mida di roaita ka ga nugaragane ma Jew vene di toutou ka ga usi reyaganedi. ²² Rama iniye, ina vene bi neidegedi ya bi okiyo. Beika be regifa? ²³ Ye ya nigifa ago bi regiya. Unasa bi rumana 4 kaere bi iniye nitugi reyadi.[‡] ²⁴ Mina rumana venesa bosi ina venesa ini kino moi ruaka rina vegu regediri, ya ini davana regiya, ye makai resi ini ada iye nugagedi.[†] Kamini amiye tau yaku diba nigedi ya mina ago moi diga bogasa reyo bi rama. Ma diba nigedi yi veguri ya bi rorobo maka resi Moses di

[§] **21:23:** Num 6.13–21 [†] **21:24:** ini ada iye nugagedi: 18.18
baku re.

ago gira bi moi gira risa. ²⁵ Ye tutubena idana vene, kaere bi mokena vari gira aeyadi, bi uni ukari beika moi vava riyafa, bi burari marafa. Ago bi yomini: ofa sei di nemokori aeededi iruku ma dava ma bauye moisi umuyeyadi vibani bi irina ga reyaganedi, ma koa ga reyaganedi.”[☆]

²⁶ Kamini Paul bi mina rumana vene afeyo ma ari uveyo medari ina venesa ini kino moi ruaka rina vegu reyadi. Gabi Sei nivakena yavari dui resi ago maradi, goina medari mina kino moi ruaka rina di ari boi koina nisi ina neinei rofu ori sisika rego.

Sei nivakena yavari Paul moi gira reyadi

²⁷ Mina meda 7 bae koina nigi reyori, Jew vene bedakai Asia gagani vene yaku Sei nivakena yava ideri Paul veyadi. Ina vene yaku amiye tau di uka moi kenoka resi Paul moi gira reyadi. ²⁸ Imuna nigasa niyadi, “Israel vene una aedefol! Mina bi amiye kaere gagani tau di amiye tau oteimado, uni davatu vene ma Moses di ago gira ma mina Sei nivakena yava rofu tourage redo. Ye gua Greek vene Sei nivakena yavari afei dui resi mina kikifa sana moi kino riyo!” ²⁹ (Makai niyadi, ini adina bi sena Trophimus kaere bi Ephesus amiye, taoniri Paul sa vesи mokeyadi Paul yaku bi Sei nivakena yavari afei dui reyo.)[☆]

³⁰ Mina taoni amiye tau bi forovai resi vakoi raga resi Paul moi gira resi Sei nivakena yavari gutuna moi erokoko rei yakuyadi ma evade ida vena bi moi biri riyadi. ³¹ Amiye tau bi Paul umuyegi reyadiri, Rome di iya rededi vene

[☆] **21:25:** Acts 15.29 [☆] **21:29:** Acts 20.4

di ourefeidena amiye yaku beika amiye tau Jerusalem taoniri siboroka reyadi mina neideyo.

³² Resi doba deri maka iya vene di ourefeidena vene ma iya rededi vene bedakai afeyo ma raga resi amiye tau amededi fogori okiyadi. Kamini amiye yaku iya rededi vene vegasa Paul udedi mina fereyadi. ³³ Iya rededi vene di ourefeidena amiye yaku Paul rofu bosi moi gira resi ago maro seini remanu dudu miyaganedi. Resi amiye nikaiteyo, “Ina bi kaere ma beika be reyo?”

³⁴ Kamini mina amiye tau fogori amiye bedakai yaku bi ago yokoi ababa nigamadi ma bedakai yaku bi bouna ababa nigamadi, adina makai forovai resi iya rededi vene di ourefeidena amiye bi ago rama baku rena de reyo, ye ago gira niyo bi iya rededi vene di yavari afei boyaganedi.

³⁵ Ida vena di idu adina okiyori iya rededi vene yaku uakaiyadi, adina amiye tau bi gubuyo iniye reyadi. ³⁶ Amiye tau usi bogasa raka nisi niyadi, “Umuyefo!”

Paul yaku emana ago ina dada dairi maro

³⁷ Iya rena vene yaku yavari afei dui regi reyadiri, Paul yaku iya rededi vene di ourefeidena amiye rofu usa niyo: “Ya rofu ago nigida ba ide?”

Iya rededi vene di ourefeidena amiye yaku nikabai resi niyo, “Ye ya Greek ago nisa ba? ³⁸ Ye ya bi mirona Egypt amiye kaere senagi gavamani rofu ruda rena kora resi amiye 4,000 kaiya dudu amiye umuyena vene ourefidesi gagani autu sanari diyo amiye ba ide?”

³⁹ Nikabai resi niyo, “Na bi Jew amiye, Tarsus taoni Cilicia gaganiri vata niyaka; mina taoni bi roka nufa. Ya usa nida buni bi amiye tau rofu ago nigida.”

⁴⁰ Iya rededi vene di ourefeideni amiye yaku Paul vava maro ago niyainedi. Kamini Paul bi idu odorori are resi ini vana amiye rofu rebe reyo bere niyaganedi. Mina amiye tau bere niyadiri, Paul bi Hebrew ago dudu ago niyo:

22

Paul ina kaya nigira reyo

¹ “Nai usika ourena ma nai madiyaka vene, na ura reida ya vene rofu na kaya nigira regida; yi anema na mafo!” ² Kamini Hebrew ago dudu ina vene rofu niyo ma neidegasa bere gidu gidu niyadi. Ma niyo:

³ “Na bi Jew amiye, Tarsus taoni Cilicia gaganiri vata niyaka, ma mina taoniri tora niyaka. Gamaliel yaku na oteimaro; ina yaku uni tutubena di ago gira dudu maka na oteimaro. Gua ya tau vakoi Sei rofu moi gira ri mona rededi kana na bi mina reyaka. ⁴ Mina Ida usi digamadi vene bi na yaku esika esika masi umuyegi, rema rumana moi gira resi bi dibura yavari maku dui regamaka. ⁵ Sei ma amiye utari naivo amiye tora ma kanisoro tora vene tau vakoi ka nai ago moi rama aegedi. Ina vene rofu ka vana bura baku regamaka, ini usika ourena Damascus rofu di. Resi mironari bosi mina vene bi moi gira

◊ **22:3:** Acts 5.34–39 ◊ **22:4:** Acts 8.3; 26.9–11

resi Jerusalem ri afei dairisi ini kaunava magika regamaka.

*Paul yaku ini uka kero reyo di sina niyo
(Acts 9.1–19a; 26.12–18)*

⁶ “Meda tobō moigi reyori, bi Damascus atafuri okiyakari, bi vabara tora iniye minari maka omari gutuna na atafuri kamanika rei deyo. ⁷ Konori keto resi bi goroka yokoi neideyaka na rofu yomakai niyo, ‘Saul! Beika resi na esika esika maisa?’ ⁸ Ma nikaiteyaka, ‘Varika amiye, ya bi kaere?’ Ma niyo, ‘Na bi Iesu Nazareth amiye, kaere bi ya yaku esika esika maisa.’ ⁹ Rama iniye nasa vakoi digamadi vene bi vabara veyadi,* idu mina goroka na rofu ago nimaro bi neide mama de reyadi. ¹⁰ Ma nikaiteyaka, ‘Varika amiye, beika bi regida?’ Ma niyo, ‘Dadi are resi Damascus ri bo. Mironari bi ya nigo beika tau Sei di ura ya yaku regiya bi.’ ¹¹ Nai asiyaka yaku na vanau risi na ourefeideyadi ma Damascus ri neyafa, adina bi vabara di yeiva yaku na ne moi taufa riyo.

¹² “Amiye yokoi roka Ananias, kaere bi uni ago gira neideyo ma Jew vene mironari amegamadi tau yaku ina vei odoro regamadi, bi minari amegamo. ¹³ Bi baesi na adinari are resi niyo, ‘Nai dubuini Saul, dudusa ne areyainedi!’ Ma minari maka ne areyadi ma ina veyaka. ¹⁴ Kamini ina yaku niyo, ‘Uni tutubena vene di Sei yaku ya auba reyo ina ura redo mina diba nigiya, ini mokena rorobo naivo amiye vesi ini venari gutuna ago neidegiya. ¹⁵ Adina ya bi ina rofu amiye tau

* **22:9:** veyadi; burā bedakai vesi ori diyadi nufa.

nigedi beika ya neidesi veyo bi rama. ¹⁶ Ma ya bi beika tua reisa? Dadisi babatiso moisi yi vegu no koite makugi ini roka ni.’

Paul tutubena idana vene rofu niogau rena raka niyo

¹⁷ “Kamini Jerusalem ri dairisi Sei nivakena yavari usa usa nigamakari, yaduka kana vesi ¹⁸ Varika amiye veyaka ma na rofu niyo, ‘Evade ruika maka Jerusalem fere, ini adina bi minari amededi vene bi beika ya na rofu nisa bi moi vava de regedi.’ ¹⁹ Ma niyaka, ‘Varika amiye, mina vene ina kaya ina diba na bi usa usa yava neineiri okisi amiye dibura yavari aesi kaere ya rofu mokena vari gira aegamadi mina ka ugamacaka. ²⁰ Ma yi vegu moi rama aeyo amiye Stephen umuyeyadiri, na ka bi mironari are resi ini muyena di ida ago moi vava risi umuyeyadi vene di varuka nari regamaka.’²¹ ²¹ Kamini Varika amiye yaku na niyo, ‘Dadisi di, adina maikeri tutubena idana vene rofu ya nifeidegida.’ ”

²² Amiye tau bi Paul di sina neideyadi boyo bi mina metona ago niokuyo mamo. Kamini ini goroka moi dadisi raka niyadi, “Umuyefa! Ina bi buni de vegu amego!” ²³ Ina vene bi imuna nigasa ini varuka odoro yougasa kono budoka moi odoro makugamadi. ²⁴ Iya rededi vene di ourefeidena amiye yaku ini amiye rofu ago maro, Paul bi iya rededi vene di amededi sanari afei dui reyaganedi. Ye ago gira maro ina bi buburu vai resi nikaite mona regedi, beika dada Jew vene bi ina rofu makai imuna nigamadi. ²⁵ Kamini

²¹ **22:20:** Acts 7.58

ukita risi buburu vai regi reyadiri, Paul yaku iya rededi vene di ourefeidenam amiyem minari are reyo rofu niyo, “Rome amiyem buburu vai regiya ma no yokoi be de baku reyo, mina kana bi ago gira nufa ba ide?”

²⁶ Kamini mina ago neideyori, nesi iya rededi vene di ourefeidenam amiyem tora rofu nikaiteyo, “Ya bi beika regiya? Mina amiyem bi Rome amiyem!”

²⁷ Ye Paul rofu bosi nikaiteyo, “Na ni ya bi Rome amiyem ba?”

Ye nikabai reyo, “Yo.”

²⁸ Kamini niyo, “Na bi na kaya davana tora dudu voi resi Rome amiyem niyaka.”

Idu nikabai reyo, “Na bi mina gagani amiyem vata niyaka.”

²⁹ Mina dada kaere nikaitegi reyadi vene bi evade maka younu reyadi. Kamini mina iya rededi vene di ourefeidenam amiyem tora yaku Paul veitao reyo ina bi Rome amiyem dada ori reyo, adina bi moi seiniri aeyo.

Paul kanisoro vene di nemokori

³⁰ Iya rena vene di ourefeidenam amiyem tora bi beika no rofu Jew vene yaku ina nitourage reyadi di ida rama iniye diba nigi ura reyo. Ye ari uveyori, bi Paul yakusi Sei ma amiyem utari naivo vene di varika vene ma kanisoro vene tau vakoi rofu ago maro egogo reyaganedi. Resi Paul afei baesi ina vene di nemokori moi are reyo.

23

¹ Paul bi kanisoro vene di ne ramari vesi niyo, “Nai usika ourena, na bi Sei di nemokori uka di mokena buni dudu ameyaka baeyo gua mina

medari mini.” ² Sei ma amiye utari naivo amiye tora Ananias bi Paul atafu are reyadi vene ago maro ini vena famaraganedi. ³ Paul yaku ina rofu niyo, “Sei yaku ya famago—ya ofarosi amiye! Ya bi mironari amesi ago gira dudu na kota reisa, idu ya bi mina ago gira ubaki resi ago maisa na famaraganedi!”[☆]

⁴ Kaere Paul atafu are regamadi yaku niyadi, “Ya bi gokai resi Sei ma amiye utari naivo amiye tora rofu makai ago gira gira nisa?”

⁵ Ma nikabai reyo, “Nai usika ourena na na toto ina bi Sei ma amiye utari naivo amiye tora. Adina ago buniri bura reyo, ‘Yi amiye di ourefeidena amiye yokoifafau ago no bi ga niyainedi.’ ”[◎]

⁶ Kamini Paul yaku bedakai bi Pharissee vene ma bedakai bi Sadducee vene vei mama regasa mina kanisoro vene di fogori raka nisi niyo, “Nai usika ourena, na bi Pharissee amiye ma Pharissee vene di mida! Minari kota di nemokori are reida ini adina nai uka mokena bi muyena vene bi dudusa dadi rae regedi!”[☆]

⁷ Makai niyori, bi kamini Pharissee vene ma Sadducee vene bi iniye ini utari kayamo resi egogo vene ka berou berou rofu etebe riyadi. ⁸ (Ini adina bi Sadducee vene yaku nidedi muyenari gutuna dudusa dadi rae rena bi ide, naivo naivo vima bi ide ma vima ka ide. Idu Pharissee vene bi mina regode bi mokena vari gira aeededi.)[☆]

⁹ Kamini siboroka reyo ma ago gira oteimana vene bedakai kaere bi Pharissee vene, yaku are

[☆] **23:3:** Mt 23.27–28 [☆] **23:5:** Ex 22.28 [☆] **23:6:** Acts 26.5;
Phil 3.5 [◎] **23:8:** Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

resi ago gira dudu tourage resi niyadi, “Una bi no yokoi mina amiye rofu de baku resifa; bi vima o naivo naivo vima yaku ago nimaro baeko!”*

¹⁰ Ruda kayamo bi isivaga niyo, mina resi iya rededi vene di ourefeidena amiye tora bi ori reyo Paul bi odee tumu tumu resi umuyegedi baebu. Mina resi iya rededi vene ago maro, yeiva dudu Paul amiye di fogori afesi iya rededi vene di yavari afei dui regedi.

¹¹ Ari uveyo ma berou urusari, Varika amiye bi Paul adinari are resi niyo, “Uka gira moi! Na dada Jerusalem ri nai sina niokuyo, ye mina reyo kana bi Rome ri ka regiya.”

Paul umuyegika di nirorotari rena

¹² Berou meda uriyakuri Jew vene bedakai bi egogo resi iniye uka yokoi maka aesi nitore reyadi, iruku o koru irina de regedi Paul umuyegedi mamo. ¹³ Mina umuyena di ida nidodi reyadi vene di tau bi 40 ma besa mina yaku niyadi. ¹⁴ Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene ma tora vene rofu bosi niyadi, “Una bi uka yokoi maka aesi uniye nitore reyafa, beika yokoi de irigifa, Paul umuyegifa mamo. ¹⁵ Mina dada ya vene ma kanisoro vene bi iya rededi vene di ourefeidena tora rofu ago nifeidegedi,† ina yaku Paul yi nemokori afei deyaine yomakai dudu ni eru regedi, ini reremama bi besa nikake rei mona regedi. Idu una bi nari resi mina sanari okina koderi umuyegifa.”

* **23:9:** Bura bedakai ka Sei rofu ruda ga renadi nufa. † **23:15:** Bura bedakai ka agiya nufa.

16 Idu Paul ini tobaini di mida yaku mina umuyena di ida nidodi reyadi mina neidegasa ina bi iya rededi vene di yavari bosi Paul nioteimaro.

17 Kamini Paul yaku iya redo amiye yokoi rofu raka nisi, niyo, “Mina godua bi iya rededi vene di ourefeidena amiye tora rofu afei bogiya, adina bi sina yokoi nioteimago.” **18** Ye mina iya rededi vene di ourefeidena amiye tora rofu afei bosi niyo, “Paul kaere bi dibura amiye yaku na raka nisi usa niyo, mina godua ya rofu afei baegida, ini adina bi sina yokoi ya nioteimago.”

19 Ma mina iya rededi vene di ourefeidena amiye tora yaku mina godua vanau risi afei moi gaima risi nikaiteyo, “Beika sina na nioteimagiya?”

20 Ma niyo, “Jew vene bi uka yokoi maka aeyadi bi ya rofu usa nigedi agiya Paul bi kanisoro vene rofu afei negiya, ni eru resi ini reremama bi besa nikake rei mona regedi dada. **21** Ye ini usa usa bi neidena ga re, adina bi amiye di tau 40 ma besa bi mironi tua resi sui ni amebigedi. Resi iniye nitore reyadi, iruku ma koru de irigedi bogo Paul umuyegedi mamo. Ye gua dogo resi yi ago tua rededi.”

22 Mina resi nifeidesi niyo, “Beika na rofu niyo sina bi amiye yokoi ga nioteima.”

Paul bi gavana Felix rofu nifeideyo

23 Kamini iya rededi vene di ourefeidena amiye remanu raka nisi niyo, “Iya rededi vene 200, hosiri keu rina amiye 70 ma sosogi moidedi amiye 200 sa, moi dogo regedi. Gua urusa meda nemoko 9:00 ri bi Caesarea ri bogedi. **24** Ina vene

hosí bedakai magedi ma Paul bi mina hosífafau keu risi bogo, vegu buni dudu gavana Felix rofu bosi okiyaine.” ²⁵ Iya rena vene di ourefeidena amiye tora rofu yomakai bura reyo:

²⁶ “Na Claudius Lysias ya gavana Felix amiye buni vayavaya rofu nai ada reida ago mina ya maida. ²⁷ Mina amiye bi Jew vene yaku moi gira reyadi umuyegedi vonisi. Neideyaka ina bi Rome amiye, mina resi nai iya rededi venesa nesi afei bosi moi vegu riyafa. ²⁸ Nai ura reyaka bi maina regida beika reyo dada no rofu nitourage reyadi, mina dada ini kanisoro vene rofu afei neyaka. ²⁹ Veitao reyaka bi ini ago gira nikaitenafafau bi nitourage reyadi, idu ina rofu bi vegu no yokoi ide beika dada moi dibura aegedi o moi umuyegedi. ³⁰ Na nioteimaradi bi Jew vene yaku ida maina reyadi gokai umuyegedi di, mina resi evade maka ya rofu nifeideyaka. Ma kaere ina rofu ini no nikake reyadi ka ago niyaka yi nemokori moi boyaganedi.”

³¹ Ye mina iya rededi vene bi ini ago maro kana dudu moi raga resi mina urusari Paul bi Antipatris ri afei boyadi. ³² Ari uveyori, mina iya rededi vene bi ini yavari dairiyadi ma hosiri keu rina vene bi Paul sa boyadi. ³³ Mina vene afei bosi Caesarea okigasa bura bi moi bosi gavana di vanari aesi Paul ka ini vanari aeyadi. ³⁴ Gavana yaku mina vana bura vesi nikaiteyo ina bi goina gagani rofu. Ina bi Cilicia rofu neidegasa ³⁵ niyo, “Ya nitourage rededi vene ka okigediri, yi sina ago tau mina neidegida.” Kamini ago maro Paul

bi Herod di kota rena yavari aesi nari reyaganedi.

24

Paul nitourage reyadi

¹ Meda 5 koina niyori, Sei ma amiye utari naivo amiye tora Ananias, tora vene bedakai ma ago gira dudu nitourage rena amiye ini roka Tertullus bi Caesarea ri nesi Paul nitourage rena ago Felix di nemokori nimaradi. ² Kamini Paul raka ni dui reyori, Tertullus yaku ini beika no reyo kana Felix di nemokori yomakai dudu nitourage resi niogau reyo:

“Felix, ya bi amiye buni vayavaya; ya bi una ourefeide mona reisa, ari doba tora uka amuta dudu amei baeyafa. Ma ya vegu moi idana riyo dada uni gaganiri deda burefe mina vata niyadi. ³ Una bi ya rofu ida tau gaderi ma gagani gaganiri yi roka buni dudu ya niodoro resifa, ma buni tora gade ya masifa. ⁴ Na ura de reida yi meda moi koina ri tavoi regiya, mina resi ya usa nida, uka buni dudu yi anema na magiya ma nai sina keika nigida. ⁵ Una bi mina amiye veitao reyafa, amiye di varena amenari no moi evata risi kono tora noibanuri Jew vene tau rofu ruda evata rido. Ina bi Nazareth vene makai kana rededi di ourefeidena amiye. ⁶ Ma ina ka Sei nivakena yava moi kino rigika reyo, makai dada moi gira reyafa.* ⁸ Ya kaya mina nofafau nikaitegiya

* **24:6:** Bura bedakai ka nanaka 6b–8a nufa: 6b Uni mokena bi uni ago gira dudu kota regifa, 7 idu iya rededi vene di ourefeidena amiye tora Lysias bi yeiva tora dudu una rofu afei bos 8a ago maro ini nitourage rededi vene bi yi nemokori deyaganedi.

vonisi, bi ini no nitourage resifa mina sina rama diba nigiya.” ⁹ Mina sina niyofafau, Jew vene yaku dabi risi niyadi, “Mina sina tau bi rama.”

Paul di nigira rena ago Felix di nemokori

¹⁰ Kamini gavana yaku Paul rofu vana imiyoreyo ago niyanedi. Paul nikabai reyo,

“Na na diba ya yaku lagani tau gade mina venefafau kota reyo, ye na bi ada dudu beika na rofu niyadifafau bi na kaya nigira regida. ¹¹ Ye ya kaya veitao regiya: na bi meda ¹² maka Sei nivakegi Jerusalem ri boyaka. ¹² Na bi Sei nivakenayavari amiye yokoi rofu kayamo de resiusa usa yavari o taoniri amiye moi kenoka de reyaka; Jew vene bi mina vegu de veyadi. ¹³ Ma ina vene ka beika no na rofu nitourage reyadi bi moi rama aegi anua regedi. ¹⁴ Mina resi, ya niokuda: na bi mina mokena vari gira aena Ida usi uni tutubena di Sei nivakeida, idu ina vene yaku nidedi mina Ida bi rama de vo nidedi. Ma Moses di ago girari ma Sei di ago niyadi vene dibura reyadi mina tau vakoi ka mokena vari gira aeda. ¹⁵ Mina vene kana, na ka uka mokena Sei rofu moida bi yomini: amiye tau, mokenarorobo vene ma mokena vari gira de aededi venesa vakoidadi rae regedi. ¹⁶ Mina resi toga toga Sei ma amiye di nemokori uka di mokenarorobo dudu ka yeiva reida.

¹⁷ “Lagani tau gade fufutari, mina resi Jerusalem ri nai vene di irava vene rofu foregugura magi ma ori sisika regi dairiyaka.[◊] ¹⁸ Makai regamakari, kino moi ruaka rina vegu

[◊] **24:17:** Acts 21.17–28

reyaka fufutari, ina vene yaku Sei nivakena yava ideri na veitao reyadi. Nasa bi amiye tau de, ma amiye di varena amena moi siboroka bi de reyaka. ¹⁹ Idu Jew vene bedakai Asia gagani gutuna bi mironari amegamadi; ini ago be nafafau vonisi, bi buni bi yi nemokori are resi nitourage rena ago nigedi. ²⁰ O kaere gua minari, kanisoro vene di nemokori are reyakari, beika mokena rorobo de vegu reyaka ma veitao reyadi, mina niogau regedi. ²¹ Idu na bi ago yokoi maka ini nemokori are resi nigira reyaka bi mini: ‘Muyena vene bi veguri dudusa dadi rae regedi, ya vene yaku na moi kota aeyadi, mina ago niyaka dada.’ ”²²

²² Kamini Felix bi mina mokena vari gira aena Ida di sina neide mama reyo, mina resi mina ago moi etei risi niyo, “Lysias iya rededi vene di ourefeidena amiye tora okigo mamo, mina kota rena ago nigida bi rama o ide vonisi.” ²³ Kamini iya rededi vene di ourefeidena amiye rofu ago maro, Paul bi dibura amedo amiye de kana naivo resi ini asiyaka okisi egoru rena o beika mana dada bi ga erikiyangane.

Paul Felix ma Drusilla di nemokori

²⁴ Meda bedakai koina niyori, Felix ini rema Drusilla, kaere bi Jew remasa baeyadi. Paul rofu ago fereyo; Iesu Keriso rofu mokena vari gira aena di ago mina niyori, bi neideyo. ²⁵ Paul yaku mokena rorobo ma yuka vana nari rena ma Sei di kota rego meda mina sina sina nioteimaro, ma Felix mina neidegasa ori resi niyo, “Gua bi digiya.

²² **24:21:** Acts 23.6

Ma ari buni yokoiri dudusa ya nirutu regida.”
²⁶ Mina ituari Felix ini uka mokenari bi Paul yaku fore dudu† voi rego, mina dada toga toga sina nifeidegamo sina besa niyainedi.

²⁷ Felix ini mokena bi Jew vene yaku ina rofu uka ada reyagane, mina resi bi Paul dibura yavari fereyo. Lagani remanu koina niyori, Porcius Festus yaku gavana nina sana moiyo.

25

Paul usa niyo bi Caesar di nemokori kota rego

¹ Festus mina gaganiri okisi meda regode fufutari Caesarea feresi bi Jerusalem ri boyo.
² Mironari Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene ma Jew ourefeidena vene yaku Paulfafau nitourage rena ago masi Festus rofu usa niyadi, ³ buni bi ini usa nina bi neidesi ini uka moi ada reyainedi. Ini ura bi Paul bi Caesarea gutuna afei Jerusalem ri baeyagane, ini adina bi sena idau Paul umuyegedi sina di mokena moi yadi. ⁴ Festus nikabai reyo, “Paul bi Caesarea nari reyadi, ma na kaya bi doba de mironari dairigida. ⁵ Buni bi yi ourefeidena vene bedakai nifeidegedi nasa Caesarea ri negifa, ma mironari ini beika no reyo vonisi bi nitourage regedi.”

⁶ Festus bi ina venesa meda 8 o 10 kana amesi Caesarea ri dairiyo. Ari uveyo medari, kota amena sanari ameinu resi ago maro Paul bi afei baeyaganedi. ⁷ Kamini Paul okiyori, Jew vene, kaere bi Jerusalem gutuna deyadi, bi are rei buru risi sina toe tau dudu ini no rofu nitourage reyadi,

† **24:26:** Bura bedakai ka ini erufuna rofu nufa.

idu ini sina moi rama aego di adina bi koina. ⁸ Ma Paul iniye nigira reyo, “Na bi Jew vene di ago gira, o Sei nivakena yava, o Caesar rofu no yokoi de reyaka.”

⁹ Ye Festus bi Jew vene di uka moi ada regi Paul rofu niyo, “Ya ura reisa ba ide, Jerusalem ri bogiya ma nai nemokori mina nofafau kota regida?”

¹⁰ Ma nikabai reyo, “Na bi Caesar di kotari are reida mini, mina bi rama iniye na kota regiya. Na bi Jew vene rofu beika no yokoi de reyaka, ya kaya mina bi ya diba iniye. ¹¹ Ago gira yokoi be odehyaka ma ini kaunava bi muyegida vonisi, bi moigida. Idu beika no na rofu nitourage rededi bi rama de vonisi, bi amiye yokoi di ini vanari na de aego! Na usa nida bi Caesar di nemokori kota regida.”

¹² Kamini Festus yaku ini kanisoro venesa niro-rotari reyadi ma nikabai reyo, “Ya bi Caesar rofu usa niyo, dada Caesar rofu bogiya.”

Paul bi Agrippa ma Bernice di nemokori

¹³ Meda bedakai koina niyori, kini Agrippa ma Bernice bi Caesarea ri Festus rofu egoru regi faiva nigi okiyadi. ¹⁴ Meda bedakai ameyadi fufutari, Festus bi kini rofu Paul di ago nirorotari resi niyo, “Amiye yokoi amedo mini, ina bi Felix yaku dibura yavari fereyo; ¹⁵ Jerusalem boyakari, Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene, ma Jew vene di tora vene bi ini beika no reyo, niogau resi kota reyainedi. ¹⁶ Idu ina vene rofu niyaka una Rome vene di ida bi, amiye ini no nitourage rofu bi kota de rego, bogo ini nemokori ini no

nitourage rededi vene egogo resi iniye nigira rego mamo. ¹⁷ Kamini minari bosi egogo reyadiri, na bi ari moi doba de reyaka, idu ari uveyori bi kota neidegi ago maraka mina amiye afei dui reyagane. ¹⁸ Kamini nitourage rededi vene dadisi nai mokena kanari ini no de nitourage reyadi. ¹⁹ Idu ina vene bi ini Sei rofu mokena vari gira aena di ma muyena amiye ini roka bi Iesu rofu maka kayamo reyadi, idu Paul yaku nigira redo mina amiye bi vegu amedo. ²⁰ Mina ago moi nomu rena bi mokena forovai reyo, mina resi Paul nikaiteyaka Jerusalem ri bogo ma ini no nitourage rena ago kotari rego ba ide. ²¹ Idu Paul na usa niyo bi nari resi Caesar di nemokori kota rego. Mina dada ago maraka nari reyagane bogo Caesar rofu nifeidegida mamo.”

²² Kamini Agrippa yaku Festus rofu niyo, “Na ura reida bi mina amiye di sina na kaya neidegida.”

Nikabai reyo, “Agiya neidegiya.”

²³ Ari uveyo ma Agrippa bi Bernice sa kini di sogona akusi yava torari dui reyadi, ma amiye yaku kikifa reyadi. Iya rededi vene di ourefeideni vene ma taoni di tora venesa egogo resi mina sanari ka dui reyadi. Festus ago maro ma Paul afei boyadi. ²⁴ Festus yaku niyo, “Kini Agrippa ma kaere tau unasa gua egogo rededi: Mina amiye vededi, kaere Jew vene tau Jerusalem ri ma minari ina dada nisi raka dudu usa niyadi vegu amena ga reyaine bi buni. ²⁵ Ye muyena baku rego di ida ini no reyo dada bi maina rei kava reyaka. Idu bi na rofu usa niyo bi Cae-

sar di nemokori kota rego, mina resi mokeyaka nifeidegida. ²⁶ Idu inafafau ago rama bura resi Caesar rofu moi feidegida bi koina. Mina resi ya vene di nemokori afei baeyaka—ma rama iniye bi ya, kini Agrippa rofu!—ye ini no bi vei maina rei mona regedi, ma makai dudu bura be regida. ²⁷ Nai mokenari bi rorobo de dibura amiye nifeide tavoi regida, no rena di ago adina baku rena koderi.”

26

Paul yaku Agrippa di nemokori iniye nigira reyo

¹ Kamini Agrippa yaku Paul niyo, “Vava ya maida ya kaya ago ni.” Kamini Paul kimo ini vana moi odoro risi iniye ini egira ago niyo:

² “Kini Agrippa, na bi ada regasa gua yi nemokori are resi Jew vene yaku nai no reyaka nitourage reyadi mina tau iniye rofu niegira ago nida, ³ adina bi rama iniye ya diba Jew vene di toutou ma kayamo ago. Mina dada ya usa nida, amuta dudu nai ago neide.

⁴ “Jew vene tau noibanu nai kakuari gutuna amei baesi godua ni tora niyaka na kaya di gagani ma Jerusalem ri, bi ina diba. ⁵ Ina vene bi senagi ina diba, niokugedi vonisi, na bi uni Sei rofu mokena vari gira aena di Pharishee vene di amiye yokoi amegamaka. ⁶ Mina dada nai uka mokena Sei rofu, uni tutubena rofu nitore rena agori dada gua kotari are reida mini—⁷ mina bi uni vene di rubu 12 rofu nitore reyo ma, uka mokena regasa uru ari rama iniye Sei nivakededi bi moigedi. O,

[◊] **26:5:** Acts 23.6; Phil 3.5

kini, mina uka mokena dada Jew vene yaku na nitourage rededi! ⁸ Beika resi ya minari amededi bi Sei yaku muyena vene edadi rae redo rofu mokena vari gira aegi anua rededi?

⁹ “Ye na kaya sena bi, Iesu Nazareth amiye di roka moi no iniye rina mina mokeyaka.[¤] ¹⁰ Ma mina mokena bi Jerusalem ri rama reyaka. Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene yaku ago vava na maradi ma Sei di vene tau moi dibura aegamaka. Ma mina vene umuyegi di sina nidodi renari, bi mina ka nai vana magamaka. ¹¹ Meda tau gade usa usa yava neineiri digasa amiye vai resi amiye yaku Sei di roka moi no riyaganedi regamaka. Gubuyo iniye ina vene rofu regamaka, ye yava ikari ka gagani bouna di taoniri digasa esika esika magamaka.

*Paul yaku ini uka moi kero rena di sina niyo
(Acts 9.1–19a; 22.6–16)*

¹² “Yokaru mina di moimai regi, Sei ma amiye utari naivo vene di varika vene yaku vava na maradi ma Damascus ri neyaka. ¹³ Kini o, meda tobori idau negamakari, omari gutuna vabara veyaka; mina bi meda kana de, idu ina bi vabara iniye kamanika rei desi na ma nai asiyaka na ota rina venesa una buru riyo. ¹⁴ Una tau noibanu bi konori keto reyafa, ma goroka yokoi Hebrew agori neideyaka na rofu yomakai nigamo, ‘Saul! Beika resi na esika esika maisa? Ya bi ya kaya esika maisa, boromakau ini biyaguna amiye di kodu dagu mado kana.’ ¹⁵ Ma nikaiteyaka, ‘Varika amiye ya bi kaere?’ Ma niyo, ‘Na bi Iesu, kaere

[¤] **26:9:** Acts 8.3; 22.4–5

bi ya yaku esika esika maisa. ¹⁶ Dadisi are re. Ya rofu ogau niyaka ini adina bi nai naivo amiye kana ya omagida. Ya bi beika gua na rofu veyo ma beika gabi ya rofu oteimagida mina amiye bouna rofu nigiya. ¹⁷ Na yaku Jew vene ma tutubena idana vene, kaere na ya rofu nifeidegida, di vavari ya* moi vegu rigida. ¹⁸ Na bi ina vene rofu ya nifeideida, nemoko aresi mukunari gutuna vabarari kero resi Satani di vavari gutuna Sei rofu etagae riyagane, ye ini mokena vari gira aena na rofu mina yaku ini vegu no koite makugo, ma Sei di moi akeke riyo vene di fogori ini sanari amegedi.’

Paul yaku ini moimai di ago niyo

¹⁹ “O kini Agrippa, ye mina dada yaduka kana omari gutuna veyaka na bi de ni obe reyaka. ²⁰ Ye Damascus ma Jerusalem ri siko ago buni niokusi Judea tora noibanuri ma tutubena idana vene ini fogori ago buni niokuyaka, bi ini vegu no feresi moi etagae risi Sei rofu kero resi vegu no ferena di reremama reyaganedi.◊ ²¹ Makai dada Jew vene yaku Sei nivakena yava ideri na moi gira resi na umuyegika reyadi. ²² Ye Sei yaku na aedeyo, dada ma gua are resi tora ma keika vene rofu niokuda. Na bi ago bouna nina de; na bi Sei di ago nidedi vene ma Moses di ago vata nigo mina maka nida: ²³ Keriso esika esika moigo ma ina siko muyenari gutuna dadi rae resi moi vegu rina di vabara sina mina Jew vene ma tutubena idana vene rofu niokuda.”◊

* **26:17:** Bura bedakai gua nufa. ◊ **26:20:** Acts 9.20, 28-29

◊ **26:23:** Is 42.6; 49.6; 1 Cor 15.20

²⁴ Paul yaku makai iniye nigira reyori, Festus yaku imuna nisi niyo, “Paul ya bi yi mokena eta niyo! Yi mokena vabara tora yaku ya moi forovai reyo!”

²⁵ Idu nikabai resi niyo, “Festus amiye buni vayavaya, na bi ada forovai de; beika nida bi rama iniye ma rorobo iniye. ²⁶ Kini bi mina kana vegu ina diba, mina dada mina ago makai nida. Na bi nai uka moiyo, adina nai mokenari ya bi mina tau veyo, bi teukanari mina sui sina ni dina de reyo dada. ²⁷ Kini Agrippa o, Sei di ago niyadi vene di ago mokena vari gira aesa ba ide? Na na diba ya reisa!”

²⁸ Kamini Agrippa yaku Paul niyo, “Mina medari maka, yi mokenari bi ekalesia amiye rofu na nikake reisa ba?”

²⁹ Ma nikabai reyo, “Meda doba o tumu, Sei rofu usa nida, ya maka de, idu ya kaere tau gua na neidededi mini, bi na kana nigedi—idu na seini reyadi kana bi de!”

³⁰ Kamini kini, gavana, Bernice ma kaere inasa amegamadi vene dadi are resi ³¹ yava feresi iniye iniye ago niyadi, “Mina amiye beika redo bi muyena o dibura bi seru de rego.” ³² Ye Agrippa yaku Festus niyo, “Mina amiye bi Caesar di nemokori kota reyaine mina usa de niyagadu vonisi, bi ina nifeidesi erufuyagadu.”

27

Paul bouti dudu Rome taoniri boyo

¹ Mokeyadi una bi bouti keu risi Italy bogifari, bi Paul ma dibura vene bedakaisa iya rededi vene

di ourefeidena amiye tora di vanari aeyadi; ini roka bi Julius, kaere bi Augustus di iya rededi vene di amiye yokoi. ² Una bi Adramyttium gagani di boutiri keu riyafa. Ye una bi boyafa ma mina bouti bi Asia gagani kone di taoniri digo. Macedonia amiye yokoi Thessalonica rofu ini roka bi Aristarchus ina ka unasa. ³ Ari uveyori, bi Sidon ri utae riyafa ma Julius bi uka buni Paul rofu resi ago maro, ini asiyaka rofu ne vesi ini mokena gugura fore be ateyainedi. ⁴ Mironari gutuna bi dudusa davarari bosi Cyprus eta rofu ebu reyafa, ini adina bi uni nao rofu bi aura tora baegamo. ⁵ Davara tobori boyafari, bi Cilicia ma Pamphylia di kone atafuri ebu resi Myra taoni Lycia gaganiri utae riyafa. ⁶ Mironari iya rededi vene di ourefeidena amiye tora yaku Alexandria gutuna di bouti veyo ma una bi keu riyafa, adina bouti bi Italy bogamo.

⁷ Una bi meda tau gade kimo raga regasa toe baku reyafa, mina resi Cnidus atafuri utae riyafa. Kamini mironari aura yaku ida biri riyo, mina resi Crete di fokena eta rofu kefe resi Salmone ebu reyafa. ⁸ Makai toe baku reyafa, dada davara seriri raga resi gagani roka Sisima Buni Utae rina sana Lasea taoni atafuri okiyafa.

⁹ Meda tora gade koina ni tavoi reyo ma iruku oyo rena di meda* bi sena koina niyori, davara odoro dibo bi ravegeragera. Ye Paul yaku ina vene rofu nineu reyo: ¹⁰ “Amiye o, nai mokenari

* **27:9:** oyo rena di meda: Mina bi September di metonari o October di kora renari reyadi, ye mina medari aura tora gade, dada davarafafau dibo bi ravegeragera.

bi uni davarafafau dibo bi ravegeragera, uni bouti, gugura fore ma uniye di vegu ka bi rerevaida ugo.” ¹¹ Idu iya rededi vene di ourefeidenamiye tora bi Paul di sina neidena de reyo, idu bouti tari redo amiye ma bouti biyaguna amiye di sina neideyo. ¹² Ye minari ava di medari utae renabi buni de niyo, ma tora noibanu mokenayokoi maka moisi niyadi, Phoenix ri yavoi regedi vonisi bi yaga di medari taru taru regedi. Mina bi bouti utae ridedi sana Crete ri, ma meda nedo rama di eta rofu† ma meda nedo enana di eta rofu‡ amei sifere regedi.

Aura tora davarari ufu reyo

¹³ Kamini meda baedo rama eta rofu aura amuta ufu regi kora reyo, ma ini mokena beika regedi bi baku reyadi, ye *anika moi meidesi Crete seri seri ma raga reyadi*. ¹⁴ Doba deri, aura tora yeiva nufa—ini roka bi “Meda baedo enana di eta rofu”§—bi motumotu gutuna ufu resi baeyo. ¹⁵ Mina aura yaku bouti rofu ufu reyo, ye aura seira renabi anua reyadi, mina resi ferena maka reyafa ma ini diba raga reyo. ¹⁶ Ye motumotu keika roka Cauda di eta rofu ebu reyafari, una bi bouti di *dinige*** ukita rina bi gira reyo. ¹⁷ Kamini bouti odoro moi keu riyadi ma gabi bouti di aveta rofu maena bedakai mi gogo riyadi gira niyainedi. Ori reyadi bi Libya seriri di vasari

† **27:12:** meda nedo rama di eta rofu: English agori mina bi *southwest*. ‡ **27:12:** meda nedo enana di eta rofu: English agori mina bi *northwest*. § **27:14:** meda baedo enana di eta rofu: English agori mina bi *northeaster*. ** **27:16:** dinige: Mina bi bouti keika.

kake nileged baebu, ye farai moi eyounneyadi ma bouti bi makai iyana reyainedi. ¹⁸ Ari uveyori, bi aura tora toga ufu regamo, mina dada bi kora resi gugura moigasa davarari makuyadi. ¹⁹ Meda regodenuri bi bouti di tuta bi vana dudu moisi makuyadi. ²⁰ Ari tauri meda nemoko ma oma iya de veyafa ma aura tora yaku besa ufu regamo, mina resi uni vegu amegifa uka mokena bi koina niyo.

²¹ Meda tau amiye bi iruku irina de amega-madiri, Paul ina vene di fogori dadi are resi niyo, “Rumana vene, ya bi nai ago neidesi Crete gutuna bi de diyagadu, kamini uniye bi mina kana ekokona bi baku de reyagadu. ²² Idu gua ya rofu usa nida, yi mokena gira aefo! Yi fogori amiye yokoi ini vegu boiyo de rego; bouti maka boiyo rego. ²³ Agiya urusari, Sei di naivo naivo vima, kaere bi ina naivo reida ma bi ini amiye, bi na adinari are resi ²⁴ niyo, ‘Paul, ga ori re! Ya bi kotari Caesar di nemokori are reyaine, ma Sei di buni tora gade ya maro vegu moiyaned kaere tau yasa didedi vene ka.’ ²⁵ Ye rumana vene, yi mokena gira aefo! Adina na bi Sei rofu mokena vari gira aeda, beika na niyo kana bi vata nigo. ²⁶ Idu aura yaku una motumotu yokoiri ufu rego ma utae regifa.”

²⁷ Urusa 14 bae koina niyori, una bi Mediterranean davarari aura yaku una ufu rei bogamo. Ma urusa tobori, bouti moimai vene amuteyadi bi kono rofu ekaira regamadi. ²⁸ Kamini davara di moka to moina davarari eyareyadi ma ini doba

bi 37 metre; †† gabi makai kana dudusa reyadi ma ini doba bi 27 metre. ‡‡ 29 Ori reyadi bouti bi foreri tagi mago, mina resi *anika* 4 bi bouti di fufuta rofu maku nesi usa usa niyadi ari uveyainedi. 30 Bouti di moimai vene ini mokena bi bouti feresi ori yakugedi, mina resi sui dudu bouti di *dinige* bi davarari moi yareyadi, ma amiye ini mokena bi *anika* maka bouti di seira rofu moi yareyadi, idu bi de. 31 Idu Paul yaku iya rededi vene di ourefeidena amiye tora ma ini iya rededi venesa nioteimasi niyo, “Mina vene boutiri amena de regediri, ya bi de vegu nilegedi.” 32 Kamini iya rededi vene yaku *dinige* ini maena nufa ukita amedo, mina nugasi moi feideyadi.

33 Kamini meda dadigi reyori, Paul yaku amiye nioteimaro iruku iriyaganedi. Resi niyo: “Meda 14 iruku iri mona de dudu amei baeyadi. 34 Gua ya usa nida iruku be irigedi; resi vegu moiagane. Ya yokoi esika de moigedi.” 35 Mina niyo koina niyori, bi beredi be moisi ina vene tau di nemokori Sei rofu buni tora gade masi ode ode resi irigi kora reyo. 36 Ina vene tau bi uka ada resi iniye ka iruku moiga iriyadi. 37 Una tora noibanu mina bouti odoro bi amiye 276. §§ 38 Kamini ina vene tau uka bere bere ma niyadiri, witi moisi davarari makuyadi bouti aita niyainedi.

Bouti tomu niyo

†† 27:28: 37 metre: Greek agori mina bi 20 *fathom*. ‡‡ 27:28:
27 metre: Greek agori mina bi 15 *fathom*. §§ 27:37: 276; bura
bedakai 275 nufa; ma bedakai bi 76 kana nufa.

³⁹ Kamini ari uveyori, kono bi vei mama de reyadi, idu koru moka yokoi vasa nufa vesi ini mokena moi yadi bi regedi vonisi, bi ida maina resi bouti bi mirona sanari moi bogedi. ⁴⁰ Davarari *anika* amegamadi di maena bi nugai feidegasa bouti di utari yabo doba are amededi di dibo moi rorobo rido di maena bi ukita youneyadi. Ma farai bouti di adari moi odoro reyadi aura yaku uyainedi. Kamini vasa rofu urana reyadi. ⁴¹ Idu bouti bi vasa tagi masi minari odoro varei kake niyo. Ini seira rofu kake nisi iyana de reyori, tafo tafo di yeiva yaku bouti doka bi uroki rei tumu tumu reyo.

⁴² Iya rededi vene bi mokena moi yadi dibura vene umuyegedi, be bi ova resi ori digedi baebu. ⁴³ Idu iya rededi vene di ourefeidena amiye tora ini ura bi Paul moi vegu rigo, mina dada ini mokena mina regi moi yadi, bi ina yaku ni de resi ago maro, bi kaere ova regedi vene ya siko sokau usi kono urana ova reyaganedi, ⁴⁴ ma tora noibanu bi gabi bouti di yabo tuta o gugura be moisi ova reyainedi. Makai ida dudu una tau vakoi bi vegu buni dudu vasari utae riyafa.

28

Malta motumoturi

¹ Vegu buni dudu vasau okiyafari, bi veitao reyafa motumotu di roka bi Malta. ² Minari amena vene yaku una rofu mokei tora reyadi. Ita tora orisi una tau rofu gaba reyadi, ini adina bi miya ma itu regamo. ³ Paul yaku ita ruena butu risi itafafau aeyori, gadeva aruma bi ita

vava yaku moiyo ma yakusi Paul di vana aki reyo.⁴ Kamini motumotu vene mina aruma bi ini vanari ikiyo mina vegasa iniye iniye rofu niyadi, “Rama iniye mina rumana bi amiye umuyeyo amiye, davarari ka muyena de, idu Vegu rorobo sei iniye yaku ka nido ga vegu niyaine.”⁵ Idu Paul yaku aruma bi ita mokari varaka resi no yokoi de baku reyo.⁶ Amiye ini mokena bi roaita urugo o keto resi muyego. Amei doba resi vegasa amegamadi idu gokai beika no de vata niyo ina rofu. Kamini ini mokena kero resi niyadi, “Ina bi sei yokoi!”

⁷ Kamini mina kono atafuri, muro bedakai ini biyaguna ini roka Publis, kaere bi motumotu di varika amiye, bi amegamo. Ina yaku una faiva nisi meda regode rofu una gaba reyo.⁸ Ini baba bi gauka varegamo; ina bi roaita vaki vaki ma diye fa resi guraugamo. Paul bi ini daiyutu dui resi usa usa nisi ini vana inafafau aeyo ma ini gauka buni niyo.⁹ Makai vata niyori, kaere kaere mina motumoturi gauka vene tau bi okiyadi ma ina moi buni riyo.¹⁰ Gugura buni buni dudu una vaseyadi. Kamini bouti keu riyafari, bouti odoro dina gugura ka ateyafa.

Malta gutuna Rome taoniri

¹¹ Eyo regodenu koina niyori, Alexandria gutuna bouti yokoi odoro keu riyafa. Mina bouti bi ava di medari motumoturi amegamo, ma ini roka bi “Kakafasina rumana sei.”¹² Syracuse ri utae risi meda regode mironari ameyafa. ¹³ Mironari gutuna boyafa bi Rhegium ri utae riyafa. Ari uveyori, aura bi meda baedo rama

eta rofu ufu reyo. Kamini ainekari, bi Puteoli ri okiyafa. ¹⁴ Mironari bi usika ourena bedakai baku reyafa ma ina venesa meda 7 amegi una daga reyadi. Ye makai dudu Rome ri okiyafa. ¹⁵ Usika ourena Rome ri amededi bi uni sina neidegasa maketi ini roka Appius ma Oto vene di amena varena yava regodenuri maikeri gutuna baesi una baku reyadi. Paul mina vene vegasa Sei rofu buni tora gade maro ma ini uka gira moiyo.

Rome taoniri

¹⁶ Rome okiyafari, Paul bi iya renam amiyey yokoi yaku nari rego sa ameyainedi niyadi.

¹⁷ Meda regode koina niyori, Paul yaku Jew vene di ourefeidena vene raka niegogo reyo. Kamini egogo reyadiri, niyo, “Usika ourena, gokai beika no uni amiyey o uni tutubena di vegu rofu de reyaka, Jerusalem ri dibura amiyey kana na moisi Rome vene di vanari aeyadi. ¹⁸ Na nikaite mona resi ini ura bi na nifeidegedi, adina bi no yokoi reyaka ma muyegida di ida bi baku de reyadi. ¹⁹ Idu Jew vene bi ura de reyadi, mina resi bi buni usa niyaka na bi Caesar di nemokori kota reyaine, idu nai vene rofu nitourage renago bi de. ²⁰ Mina dada ya niegogo reyaka, ya vesi sina nimagida. Ini adina bi Israel vene yaku uka mokena aegedi amiyey dada mina seini aeyadi mini.”

²¹ Ina vene nikabai reyadi, “Yi vegu reyo di sina ini bura Judea rofu baku de reyafa, ma usika ourena mirona gutuna baena vene yaku gokai yi sina no ka yokoi nina de. ²² Uni ura bi yi mokena

[◇] **28:19:** Acts 25.11

sina neidegifa, ini adina una diba gagani tau yaku ya venefafau ago no nidedi.”

²³ Mina dada ina vene yaku meda yokoi nidodi resi aeyadi ma amiye tau gade iniye Paul ini amegamo yavari okiyadi. Uriyaku gutuna boyo urusa ina yaku Sei di ourefeidenamena sana di ago oteimasi niokuyo. Moses di ago gira ma Sei di ago niyadi vene di ago bura reyadi Iesu dada, mina niogau reyo uka kero reyaganedi. ²⁴ Bedakai bi ini agori uka vava aeyadi, idu bedakai bi mokena vari gira de aeyadi. ²⁵ Paul yaku ago yokoi maka niyori, amiye bi iniye iniye rofu uka yokoi maka nisi de fereyadi. Paul di ago bi yomini: “Vima kikifa yaku rama iniye Sei di ago niyo amiye Isaiah dudu yi^{*} tutubena rofu ago niyo! ²⁶ Resi yomakai niyo,[◊]

‘Disi mina vene rofu ni:

Neidebigedi, idu diba de nigedi;
vebigedi, idu vei mama de regedi,

²⁷ ini adina mina vene di uka bi gira iniye;
ma ini anema kebi risi neidena de resi
ini nemoko muguna reyadi.

Bi ini nemoko dudu vesi
ini anema dudu neidesi
ini uka dudu diba nigedi baebu,

ye na rofu kero regedi ma
na yaku moi buni rigida.’ ”

* **28:25:** yi; bura bedakai uni nufa. ◊ **28:26:** Is 6.9–10

28 “Mina dada ya diba niyagane, Sei ini moi vegu rina di ago bi tutubena idana vene rofu nifeideyo ma ina vene yaku neidegedi!”†

30 Lagani buaru remanuri Paul bi iniye voi regamo yavari amesi kaere egoru okigamadi vene tau bi faiva nigamo. **31** Sei di ourefeidena amena sana di ago nirausi resi yeiva dudu Varika amiye Iesu Keriso di ago oteimaro ma yokoi yaku ini sina biri de riyo.

† **28:28:** Bura bedakai ka nanaka 29 nufa: 29 Paul mina ago niyo koina niyori, Jew vene bi iniye iniye kayamo tora resi fereyadi.

**Sei di Uka Ago Ruaka
Ruth and the New Testament in the Doromu-Koki
Language of Papua New Guinea
Rut na Nupela Testamen long tokples Doromu-Koki
long Niugini**

copyright © 2011-2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Doromu-Koki

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

 You include the above copyright and source information.

 You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-03-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

21189aa1-9850-5863-b4a2-22b21f2fbbe9